

M 347.11

LIBRARY

1030

D. NDOO NIKAJ

BUKURUsha

DIFTIM HISTORIAK

i vietve 1478-79

SHKODER 1918
Shtypshkroje "Nikaj,"

AR $\frac{1}{103D}$

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

D. NDOC NIKAJ

Bukurusha

DIFTIM HISTORIAK

i vietve 1478-79

SHKODER 1917
Shtypshkrojtë "Nikaj,"

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MIRIN BARLETI"
SHKODER (2018)

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

SOGJTARËT

Mas saa netve t' kalueme paë gjumë kishte dhanë porosiënat e nevoishme sogjtarve tierë e kishte shkue me marrë pak pushim, por edhe m'at natë kishte raa teper vonë e ishte kënë çue mâ heret se kurr a mâ mirë me thanë, kurr nuk kishte muitë me fietë. Pushimin e kishte bâa keqas e me shum merzii.

Njimënd qi prejë t' lodhmes madhe t' atyne ditve gjumi e kishte marrë turre turre por vetem per disaa çasta e edhe at herë ndeper kllapii e me t' trëmun.

Ishte kënë mundue me largue vehtiet kuitimet qi tuej i dhanë trazim, mashin m' nji t' dridhun t' percastshem at zëmer t' fortë e m' gjith at kohë natet ishte siellë herë m' njënë brîi herë m' tietren per me muitë me rrëitë gjumin por paë dobii pse aq mâ fort kuitimi i ngulun nuk i ishte shporrë mëndiet.

Lodhshem e merziçem brofi prejë shtrojet.

Drita por saa kishte nisë me zbardhë e gje-lat e parë me zâne t' terthorueme, n' t' muitun një-ni t' tietrit, kishin fillue kndimet e perditshme t' vetat.

Leka, me dorë t' rrmakët i dha nji ferkim syeve qi randueshem nuk gjegjishin me u çilë, e ngu-çem i' u afrue nji dritsorës madhe qi kishte brîi shtratit e e hapi me turr.

Airi i freskët i nades derptoj ndeper hapsië t' odës e u derdh per ânë tuej dhanë knaqsië t' madhe asajë zëmer qi kishte rrahë gjith naten n' trazim.

Ndëj per një copë herë me dy brylat pshtetun n' prak t' dritsores e me bulshî t' plotë ngrehi airin e kulluet e t' freskët qi tuej u pershhue nde per tē dukej sî me i dhanë një jetë t' ree.

U vesh e u shterngue me dalë por, tuej paë se ishte teper heret, u pshtet m' një kaltheder drunit, t' dhënun me shumë mieshtrii, qi gjindej aty per brîi, n' skajt t' odës.

Nuk ishte e veltmia natë qi Leka kishte kalue paë gjumë pse sherbimi i atyne ditve ishte i randë e ditën e naten lypej m' u gjetë n' gatim; por nuk ishte muendi i trupit as mungesa e gjumit qi e kishte lodhë aq fort: ishte mungesa e një gjâas dashtun qi s' lergut lkundte zëmren e tii.

Hana, tuej derptue ndeper dritsore t' hapun epte driten e leet e t' kandshme t' venë m' at krah kahë kishte xânë vend Leka qi ngritias kqyrte, aty ndëjun, qiellen kundruell.

Mas një grimet rrexia e hanës i raa ndretë per ndretë nder sytë e i dha t' shtyemen m' u cue.

Gjelat kishin sosë kangët, qetsija e natës kishite kthye sî n' e parë e një eer e leet luete gjetht e një plepit t' eger qi gjindej n' oborr t' madh t' asajë shpië, e qi me degë t' veta perpiqte filizat e njomë per dritsore

Leka u çfaq rishtas n' dritsore e n' dritë t' hanës kqyri mallshem një shpië qi kishte kundruell e qi ishte shkaiku i vetem i trazimeve tija.

Aty përmlidheshin t' gjitha novet e lakmiëve t' jetës t' tii, aty plotsija e gjith dashniës.

M' një pod, nia njëqind e pesdhetë metra lerg prejë shpijet t' tii, nder Kodrina t' thanuna Tepe mâ vonë, nder mâ t' afermet e Kshqelit gjindej ajo shpië e madhe qi ishte nder mâ t' bukrat e gjytetit.

Me një haptsië shumë t' madhe shtrîhej për rreth një ledh i fortë e i qindrueshem, i ndrequn me gur rrasakë t' atii malit, qi përshiite disaa qinda metrash vënd. Për mrënda shifeshin landë t' motnue-me e permiedis t' oborrit një çinaar i madh qi epte hije madhnijet gjith vëndit okolle.

Bashtina rreth shpijet përmlidhte një ullishtë t' vieter, një vneshhtë t' ree me hardhija t' ngrehuna me rënda t' ndretë për shumë bukurië e kopshtnaje barishtesh n' faqe t' shpiës kahë t' lîimit, një lullishtë t' kandshme ku gjith nduer lulësh t' vëndue-me hieshem nder vllaj, kishin pasë, pak kohë mâ parë, kuidesin e perditshem t' dorës dashtnore t' një vashës qi, m' gjith at lagje, ishte e permendun për bukurie t' posaçme e qi për njëmënd kishte n' vedi t' gjitha mîrsiët fëmnore qi mëndia e kuej muite me përshîi.

Parandej, Leka, shumë kohë kishte kalue m' at dritsore, aty i ngrîim tuej shikiue, s' lergut, n' lakmië vashen e bukur saa heresh delte me kuidesue e me ujët lulet e kandshme qi mâ fort kishte për zëmër, por sot punët kishin ndrrue shqîmit.

Nuk shifej mâ m' at shpië rob i gjallë! Dyert e ndryeme, lulet e veshkuna e t' thaëme, hardhijat e raëme për dheë, ledhi rrxue aq saa n' shumë vënde ishin çilë shtigje kalimit ku tierët bishin për shkurt shpiës terthuer.

S' veshtrohej mâ për gjâa e madhë t' vetin as t' huejn as nuk ruhet plang as shpië!...

Gjith ky ndrrim ishte baa n' pak kohë. Por

ajo kohë, per të, ishte e giatë e e lodhshme!

Masi per pak çashta ndëj ngritas m' at t'kqyr-me t' permallshme, mshâni me një t' mshâmë t' fortë t' dalun prejë loçket t' zëmërs e ndeper dhamë permëndi êmnin e asajë qî tuej dalë andej kishte mârre me vedi gjith zëmren e jeten gjallnore t' tinë.

Drita ditore kishte nisë me i dhanë t' mârret t' ndritmes t' kulluet t' hanës e Lekës i' u çfaq detyra e parë e veta.

I dha një t' shkundun krees e shtatit sikur me dashtë me të me ndalue kuitimet e tuej vrue një ortaar (sahat) t' madh qî kishte t'vierrun n' odë, njeshi shpaten, i shîni krahin e rrmakët murojës çelike t'larueme n'rrgjan e florii e me dorë t'diathë permlo dh heshten e pshtetun per brîi shtratit.

Kshtu i armatisun duel prejë shpijet e u nis me u bashkue me shokë n' vënd ku ishte kënë she-njue caktimi i sogjeve t' asajë ditë e ku roja e tro-llit t' parve, e vûeme n'rrezik, thirrte burrat e viefshem me i dalë zot per jetë e per dekë.

Tuej dalë prejë shpijet mori at pak teposhte qî kishte per me u ulë n'rrugë te bregu per ballë t'u-rës Drinore qî thohet ura e Bahçellekut. Por tuk raa n' rrugë t' gjânë u ndal. Nji dishka e ngrehte kahë shpija e lânun shkret e n' vënd me kalue kahë ishte daa caktimi i t' pritmes i roitarve t'gjetetit, n' habië t'mëndimeve veta, kaloj terthuer e kapi, per disaë hapa, perpieten e kodrinës kundruell e tuk mrrini bazë ledhit t' asajë shpiës dashtun u ul n' pushim per mii një guat t' madh qî gjindej para derës oborrit.

Sikur një njeri qî s'gjënë n' vedi pushim u çue andej e u shtrii m' një patalok per afer ku n'pak

çasta kie i katulluem prejë gjumit.

Drita kishte nisë me u hapë per anë e luftarët sogitarë t' mledhun n' vënd t' caktuem, p'r mâ t' paren herë, nuk kishin gjetë aty Leken.

— Leka nuk paska ardhë nenë! — tha Zeka.

— Qysh vanueka sot, ai qi është kënë gjith herë mâ i parë, — i' a priti Toshi. —

— Presim pak çasta, se do t'jenë kahë vien! — e tuej thanë kshtu Marku u ul m' një stom per brîi:

— A dini, ç' bâjmë — tha rishtas Zeka — sie-llena tek ktii rrethit. Roja saa mâ e madhe t' jenë aq mâ e dobiëshme, m' ket farë kohet qi jena t' mshilun gardh prejë anmikut! —

U çuene e morne brîin e perpietes kahë rrethi i shpiës Gjonit ku ndeshne n' Leken qi i randuem prejë gjumit nuk ndieu t' ecmen e tyne as xanin e kuvêndeve t' bâame me shoqishoinë.

Drita e hanës e ndritshme m' t' sosun i kishte raa n' ftyrë Lekës qi, me krah t'shmangët t'shtrîim per tokë, kishte pshtetë kryet per buzë brylit t' kthiem e dora e diathtë e tija e permledhun gadi m' një nduer kercnimit shterngote shtagen e heshtës qi kishte xânë me shtat.

— Ç' është aty i shtrîim? — tha Zeka qi s'lergut e hetoj mâ i parë.

— Luftaar fietun kenka! — i' a kthej Marku, tuej kalue mâ afer.

— Kqyrni! — briti Toshi, — a është Leka a m' duket? —

Leka sî ndeper kilapit kishte ndii zâan e tyne e tuej brofë n' kamë, me shpeitië t' rrfeshme mloj shtatin kahë e rrmakta me murojë t' çe-

likët t' larueme n' florii qi e siellun faqe tierve perkthej driten e hanës e me t' diathten shterngoj heshten n'ndalim sikur me kënë tuej msye n'anmik.

— Miq! — thane tre dielmt gadi nji herit.

Leka u pree. Pshteti shtagen e heshtës per dheë e uli murojen.

— Po ti ktu Lekë? — i tha Zeka. — Na pritshim me t' ndeshë ku dredh rruga terthuer e veç saa me pritë tyy derë t' vîshe qitme mëndimin me raa ktii rrethit per me veshtrue anmiqt qi kundruell rrinë n' gatim me n' a gjetë n' llastim e harresë.

— Atie kicë nisë — tha Leka — por mora ket brîi e tuej kënë nenë heret u ula n' pushim n' ket pod ku lodhshem m' paska rrëjtë gjumi. Turp per nji luftaar!. Po e shof!.

— S'âsht gjâa turpsinë — i'a priti Marku. — Ieta gjallnore lypë terthorimin e punës me pushim e edhe kuer vullneti i gairetshe i nierit mundohet me i'a ndalue vedit, ndo andas ndo dhuenas, shtati mërr pushimin e vet. Shifet se nuk kee dashtë me fietë por nevoja mâ e fuqiëshme se tî t' kaa lshue mîi krye mlojen e kandshe t' venë tuej t' qitë n' harresë t' ksajë jetë e t' trazimeve qi kaa me vedi gjallnija! —

— Shkoimë nder sogje t' ona — tha Leka, i pertrîim n' kreshnikë t' vet ku nuk flitë mâ m' të zëmra dashnore por fuqija burrnore e mâ t' mardhit fatoz t' Shkoders.

M' at ças nji zhumhurë e lergët, sî ndeper dheë, filloj m' u ndîi n' krah t' Lindies t' gjytetit ku gjindej shumica e ushtriëve Turkoshake qi kishin shtîi n' rreth Shkodren.

NJI SHPIË KRESHNIKËSH

Per brîi t' kodrave qi per rranxë t' Kshqel
lit Rosafat t' Shkoders shtrihen n' krah
t' Lemit tuej perbâa at pjesë malit qi
mâ vonë prejë giuhet Turqishte kie thanë Tepe,
n' at krah qi vien kundruell Drinit e Vukatanit,
nji, nder saa shpija t' asajë lagje, -shifej per mûi
tiera porsî Mretneshë per madhsië e forcade.

Ishte kënë shpië shum e njoftun m'at kolië e derë
e parë nder shoqe. Plot me mashkullië e me pa-
sunië e e permendun per trimnië.

Priise gjith herë ku mâ i madh ishte rreziku
e ku trimnija lypte burrat e Shkoders m' qindresë,
sî nder kohë t' hershme t' parët ashtu t' mramt n' e
vonë, me kreshnikië t' vet i kishin çfaqë tierve rru-
gen e burrniës gjith ku e lypte nevoja me t' dalë
zot dheut vet.

Nder lufta t' bâame per Shqypnië mashkuit e
ksajë shpië kiene gjetë gjith herë nder rreshta
t' ushtriëve Shqyptare e per nijet e kater viet qi
Skanderbegu luftoj me ushtrië Turkoshake kta u
daëne m' shëj per faqe t' bardhë e trimnië.

Pali, i jati i Lekës kishte metë n' luftë t' bâa-
me afer Shkodret n' 1467.

M' at kohë ushtriët Turkoshake, t' prîime prejë

Ahmet Pashet masi kishin shkapereye malet e germueta e t' vshtira t' Malciës kishin raa, t' paë prituna, n' Fushë t' Shtojit, per ballë Shkodret, tuej parlaë gjith at rreth me plaçkë e rrënim deri saa ush-triit Shqyptare t'çueme prejë Lezhiet n' ndimë t'ksajë ânë kishin mrrijt me i' a ndalue turrin rrenimqaar

Skanderbegu, i Madhi luftaar, gjindej m' at kohë, n' Lezhë ku kishte mledhë n' kuvënd parsiën Shqyptare per punë kryekrejet.

Mledhimi i Ankonës ku Papa Piu i dytë kish-te thirrë t' gjith Princat Kristian t' Europës per lidhnië bashkimtare, per me i' u baa pritë Sulltanave Otoman qi kishin msye me perlaë Europen me gjak e rrënim, mas deket t' tii, t' nollun n' at vënd, kishte shkue kot.

Me dekë t' Papës qi ishte prîisi e qandra e atië mledhimit Princat Kristian ishin shperdaë andej e Skanderbegu i ngelun vetem per ballë t' një fu-qiës aq t' madhe kishte paa nevojen me shterngue rishtas besen e parë tuej shestue s' bashkut qysh-ke e qindresë ree.

Burrat e fortë t' Shqypniës gjindeshin t' mle-dhun n' kuvend e t' gjith ishin kënë betue per jetë e per dekë deri n' mâ t' mramen pikë glakut m' një qindresë bashknore.

Lidhnija e persritun kie e fortë e besa e ma-dhe por per oor t' ligë t' Shqypniës, Skanderbegu, qandra e t' gjith fuqiës Shqyptare, i lodhon prejë muendit, kie prekun prejë smuniet helmore t' atië vëndit me ethe t' forta e u lig keqas e Lezhia qi do t' mërrte urimet e nderimit t' asajë lidhnië kresh-nike ngrehi mîi vedi namët e gjith Shqypniës tuej hanger kryet e t' Madhit Shqypaar.

N' pak dit, ai luftaar i rrebët qi me krahnuer t' vet kishte çaa rreshtat e shterngueshem t' ushtriëve anmike e nder njizet e dyy lufta t' bâame kishte çilë, per miet t' shpatave e t' heshtave rrugë t' vetve tuej i prîi gjith herë nder fitime, ai luftaar i rrebtë, i lodhun me ethe deket, nuk multe mâ me luejt gjurmë kuer laimi i kushtimit t' Shkoders voit n' vesh t' tii !.

Laimi i rrënimeve qi Turkoshakët e raam n' Fushë t' Shtojit ishin tuej bâa m' at rreth, por-si pershkimi i nji rrfes kishte shkue n' Lesh ku pshtieillimi kie aq saa nuk muit m' u ruejt paë i voitë n' vesh Skanderbegut n' shtrat t' dekës.

T' zbeemt e ftyrës tii, t' dhanun prejë afrimit t' dekës, u rrit me nji t' zbeem t' rii, tuk ndieu at laim por per nji turr t' hovshem aq saa ngiatë veltima e rishtas ftyra e tii u ndez n' keranim t' hershem sikur nder kohë kuer n' shpinë t' bardhâçit t' shpeitë i prîite burrave t' Shqypniës tuej i çue gjith herë n' fitime.

Burri i fortë nuk ndieu mâ n' shtat t' vet as ethe as dhimë por n' huj t' atii idhnimit u duk se u pertrii e : — M' i bini armët ! — briti — Kalin m' a siloni ! Mlidhni ushtarët — tha — e t' ngasin me i dhanë ndimë Shkoders. Mâ i kandshem kaa me kënë kuvëndi, mâ e shterngueshme besa kuer me shëje t' larta t' kthehen ushtriët ngatinyese tuej i diftue botës se shka bân Shqypnar ! —

Tuej thanë kshtu brofi n' t' shtrueme e ndëj me syy hapët tuej vrue qi t' i bishin armët per m' u çue e m' u veshë por s' muit me qindrue, fuqija e lshoi e aj turr zemrimin qi per pak kohë e maiti e lshoj. Mshâni me nji ofshe t' zëmert e

u shtrii rishtas n' t' shtrueme. — Ngani! — Iha mas një çasit — Ngani, or burrat e dheut e me trimnië t' uej diftoni anmikut se kush shkapercen kufit e Shqypniës ndeshë n' teh t' shpatave Shqyp-tare e kthehet me marre, kuer mundet m' u kihye. Priini ju, paë vanesë, e por saa t' marr tek frymë, n' rrugë kam per t' i' u xanë e me at ndimë qike-na pasë gjith herë prejë Perendiës do t' i apim an-mikut një shplakë saa mos t' i binë mâ n' mënd me shtrii kshtu kndej lakmiën e vet m'ket anë! —

Ushtriët Shqyp-tare, per mâ t' paren herë t'vet-me, u nisne prejë Lezhiet e paë u ndalue kerkund i' a perspietne per rreth Shkodret ku ushtriët Tur-kesha t' terbueme mas plaçket rrishin n' llastim t' vet.

Deri m' at ditë nuk kishin ndeshë një fuqië t' plotë e veç nder luftime t' vogla ishin kë në xanë me Shkodranë qi me turre t' mspemesh veia mu-ndoheshin me rrudhë guximin e tyne.

Trii heresh Pali, i jati i Lekës i kishte prii lagjes vet e ishte ndeshë me ta e aq heresh i kish-te shtye mrapa tubat e anmiqve t' lshueme mas plaçket.

Per t' katerten herë m' at ditë, me një tubë Shkodranë ishte ulë prejë kodrave e ishte perlaë per rranxë t' tyne me disaë tuba anmiqsh qi ishin shtye andej e fyt a fyt ishin kacafitë me t' madh huj ndermiet.

Turri ishte kë në i fortë m' njënen anë e m'tie-tren e masi t' gjuemet e hashtave per s' lergut ki-shin marue detyren e vet me shpata ishin mâtë me t' madh terbin.

Shpatat e terthorueme herë nguleshin n' mish

t' anmikut herë ndesheshin çelik m' çelik tuej qitë shkndija ziermore e brimët e t' turrmeve e vigma e thekshme e luftarve t' rrebtë qi t' terbuem prejë gjakut, e t' ngucun prejë t' thermeve, porsì qee t' thumatun, me turr t' paë lodhshem msyeshin shoqishoinë.

Kushtrimi ishte kënë dhanë m' njënë ânë e m' tietren e kndej luftarët e Shkoders ishin tuej u shumue e andej Turkoshakët tuej ngaa n' ndimë t' vetve.

Por kuer mâ e madhe kie fuqija e t' xanmes, një shëj mnerimit u dha nder rreshta t' anmikut qi me ças prâni qindresen.

Flamuri i Skanderbegut qi i prîite Shqyphtarve kie hetue s' lergut e fiala: — Erdh Skanderbegu! — porsì një rrfëe, ngrini ushtriët Turkesha qi s' bâa-ne mâ qindresë por tuej lânë plaçka e armë u shperdaëne per ânë.

Vigma e Shqyphtarve t' afruem i ndoq n' e parë e mrapa shpatat e kurtielat tuej u ndeshë nder trupa t' anmiqve nuk therne mâ krahnorë por shpinat e tyne m' t' ikun.

Pali, pak mâ parë se t'epej ika e tyne, t'shtyem prejë gjakut t' idhtë t' venë, ishte shmangë, i vetem, prejë shokve vet e fyt a fyt ishte xanë me një tubë anmiq ku kater kishte rrxue para vedit njënin mas tietrit e t' pëstit i kishte ngule kurtielen n' brîi t' diathtë.

Por per rrezik t' venë n' at habië terbimit tuej çue perpietë mroçjen kishte lânë zbluet brîin e rrmakët e një heshtë anmike t' a kishte mrrîjt per s' lergut me aq turr saa e kishte qitë lmuç per dheë.

Leka qi me disaa ushtarë ishte tuej ngaa n' ndimë t' tet, nuk kishte muitë me mrrijt per tieter veç se me laa n' gjak t' anmiqve deken e atii burrit fortë e me shokë t' vet njizet per mii njizet rrxoi e permysi per dhe e nuk u ndalue veç se kuer nuk pat mâ para tierë anmiq me theer.

Kshtu disshin burrat e fortë at herë e kshtu bâhei qindresa per dhe t' vet paë i' u dhimët kuej jeta.

Ushtriët Turkoshake m' at ditë kiene shqymë. Lami ushtrak i tÿne met plaçkë n' dorë t' Shqyp-tarve e edhë kush muit, m' at t' parë, me ikë e me kapë malet kie coptue prejë Malacakve qi tuej i ndrye shtigjet e kalimit i xëshin gjallë me dorë.

Pak Shkodranë qi kishin metë m' at ditë kie-ne mledhë e vorrue me shum nderim porsì kresh-nikë dalzotza t' vëndit vet e nder ta i parë nder nderime kie Pali kryepari i lagjes t' Kodrave qi ishte njehë gjith herë nder mâ t' mirët luftarë t' permendun n' Shkoder.

Por fitimi i asajë ditë kie i jazshem per gjith Shqypniën pse aso kohet qi ushtriët Shqyptare ngallnjyese kishin permysë lâmin ushtrak t' anmi-kut, n' Lezhë kishte dekë i Madhi Shqyptaar e me tē oora e Shqypniës!!.

Leka, aso kohet, s' ishte kënë veç se gjasht-mdhetë vieç por me shtat t' bâshem e me fuqië luftarake qi s' e kishte shoinë.

Pris gjith ku e typte trimnija, s' dote me diit se ç' âsht rreziku e friga. I vâditun nder armë luete shpatë e heshtë me t' madhe shpeitië e s'mui-te kush me i' a pritë t' ndeshmen.

Mashkuit e shpiës tii ishin kënë gjith herë
t' permëndun n' trimnië e nder njizet e dy lufta
t' bâame prejë Skanderbegut tetmdhetë mashkui
t' asajë shpië kishin metë tuej i dalë zot Shqypniës.

Ksi kohet s' kishin metë mâ mashhuj tierë posë
Leket me një vllaa mâ t'vogël qi thohei Tanush e
një moter por kishte kushrî me shumicë aq saa
mâ e madhia pjesë e lagjes ishte fisit tii.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

BUKURU SHA

Shpija qi Lekës i nepte gjith at perma-
llim, një motmot më parë vlote prejë
shumicës gjindve e ishte perplot me
mashkullinë t' fortë, me vasha t' hiëshme, me sher-
btorë e sherbtore.

Gjithshkahia çfaqte m' të gjallsiën e një shpiës
madhe e pasanike.

Bukurusha, e thanun m' ket ëmen qyshë n'voç-
rrië prejë bukurijet t' posaçme t' venë e qi me ëmen
t' njëmendshem thirrej Lenë, ishte një vaizë e sto-
lisun me gjith nduer nirsësh e, sikur kena thanë
n' e parë, kishte n'vedi gjithshka mund mërrer n'kui-
tim për me perbâa një bukurinë fëmnore.

Shtatin t' perhiellun, krahnorin e plotë, ftyren
t' kandshme e lkuren n' bardh tamluer me kuqinë
qi mërrte t' ndezun nder dy mollja t' faqeve saa
heresh turp vaiznijet a ngurrim kundërshtimit i
nollte me ndeshë, syt e zez, t' mdha e zjermorë
buzen gaztore e me t' qeshun t' vet nepte knaqsië
gjith kuej e ndiite tuej qeshë, flokët e smët e t'butë
s'i fije mndashit qi perdrdhca i shkoshin giatë de-
ri nder gliqë e qi ajo me t' madhe mieshtrië herë i
mldhte rreth krejet herë i lshote teposhte me një
nduer hijeshijet qi nuk shifet nder shoqe tiera.

M' një fialë Bukurusha, ishte mâ e bukra vashë e Shkoders e perbâte mâ t' madhen knaqsië t'asajë shpië.

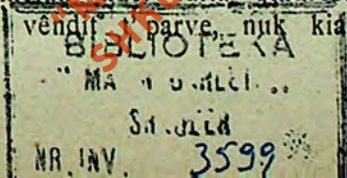
Gjoni, i vllaj, një trii vieç mâ i rriçem e dote me një nduer nderimit e edhe ajo nuk e daëte me syy t' ballit.

I jati i sajë, Zeku, kishte metë n' luftë t' bâa-me n' vietë 1464 me Balaban Badër Pashen kuer Skanderbegu me t' madhe dredhië luftarake e me habië t' gjith dheut kishte pasë thye dy ushtrië t' mdhaë qi e kishin pasë msye per një herë per me e xânë ndermjet. Balabani e lakup Pasha do t' u afroshin m' një kohë t' caktueme per me shfii n' rreth Shqyphtarin e rrebtë tuej xânë luften një herit, por Skanderbegu shterngoj njënin me raa n' luftë paë dashtë e thej edhe tietrin per paë ditë nenë rrezikun e t' parit e me aq t' shpeitë qi veç Skanderbegu me Shqyptarë t' vet multe me ve-prue.

Aty Zeku per krahas me t' Madhin Shqypaar qi, porsî rreftja prejë s'neltit, bite per miedis t'rreshtave t' anmikut tuej i çaa me fuqië t' vet e tuej çilë, me krahnuer, rrugë t' vetve, kishte metë per brîi tii, m' at ças kuer Skanderbegu, n' ziern t' luftës mnershme t' bâame afer Tiranet per brîi Kazarit ku ishte kënë forcue lakupi ishte kënë turrë ai vetë m' tē e i kishte ngulë shpatën n' gropë t' fytit tuej e qitë dekun per tokë e me t' rrueme t' tië kishte thye e permysë ushtrië Otomane.

Aty posë Zekut qi kishte luftue me burrië kreshnike kishin metë edhe dy kushit e tii.

Por burrat e metun nder lufta qindrestare per me i dalë zot vëndit n' parve, nuk kishe-

shin aso kohet : deka per ta ishte sî me lee pse leeshin pernjimënd n' kuitim e n' nderim t' komtarve.

Mas pak jazit t' zakonshem shpija e Bukurushës kishte marrë kthimin e vet t' gjith hershem e Marku i vllaj i Zekut kishte maitë n' dorë sundimin e shpiës e kangët e trimniëve e vallet e burrave e t' vashave kiene persritë. Por mas dhetë vietve edhe Marku, ungji i Bukurushës, kishte metë n' luftë t' bâame n' Shkoder n' vietë 1474, kuer Syleiman Pasha i Rumeniës me ushtrië t' mdhaa pat rrethue gjytetin.

Syleiman Pasha me ushtrië t' veta kishte xânë Shkodren t' paë farë gatimit per luftë. Me nji t'paë pritme aq t' shpeitë ishte hapë, n' e parë, mnerimi per ânë e trêma kishte marrë dheen.

Ndue Loredani qi gjindej n' sundim t' Shkoders mlo dh Shkodranët e viefshem e tuej i çfaqë trimniët e t' parve i ndezi n' zëmrim. Qindresa u gatue e Marku me nipin e vet Gjonin, me Leken e tierë perbâni fuqiën e lagjes vet.

Syleiman Pasha qi mate t' njimëndshem fitimin nuk bâni ngut me i' u turrë gjytetit por per me shtue mnerimin, hapi ushtriët e veta per rreth n' plaqkë e rrënim tuej i lânë kshte kohë t' ndryemve me u shterngue n' qindresë.

Gaireti u pertrii n' gjytet e Marku shum heresh i prîni Shkodranve me dalë prejë gjytetit e me t' turrme t' paë pritme damtoj tubat e anmiqve tuej perkthye mnerimin n' ânë t' tynë.

N' pak kohë Syleiman Pasha u gjet kaq i trazuem n' lâinë ushtrak t' venë saa vetem me shumicë t' ushtarve multe me pritë t' thyemen e

plotë t' vetve.

Shkodranve t' lidhun per një qindresë t' fundshme nuk i mungote gaireti i burrniës por shûita me maitë burrat.

M' at t' shpeitë gjith drithniët kishin ngelë per jashta e s' kishin muitë me ndrye n' Kshqel veç se teper me pakicë, e n' pak kohë gjith shkahlia kishite voitë n' t' sosun e burrat nuk kishin mâ ushqim.

Ndima e pritun prejë Venedikut nuk shifei kerkund e t' ndryemt kishin bâa kuvend me raa n' dorë. Por para se me u dhanë ishte kënë sajue edhe një e turrme e mrame m' krah ku anmiku kishte drithnâjet e veta e prîisi i tubës msyetore ishte kënë Marku.

Turri kie i rrebtë e lâmi ushtrak i anmikut kie laa m' gjak e pshtuellue por aty met Marku me disaë shokë tuej ndalë me krahnorë t' vet tubat e mdhaa t'anmiqve, deri saa Gjoni e Leka me tierë ishin tuej bâa plaçkë gjânat shûitake qi kiene dredhë e çue n' Kshqel.

Marku me shokë t' vet bâni flii vehten por pshtoi Shkodren, pse Syleiman Pasha, i lodhun, preu shqimit uzdajen e fitimit e masi pat lânë per rreth Shkodret shtatëmîi t' dekun e katermdhetmîi t' varruem shkatrroi rrethimin e u kthye.

Gzimi i Shkoders kie i madh per një pshtim aq t' paë pritun e t' gjith i' u falne nderës Perendiës e dhane nderim burrave t' fortë qi me gjak t' vet kishin mnerue anmikun m' një kohë qi gjyteti njehei i maruem.

M' ket kohen e mrame prejë mashkulliëve t'ksajë shpië nuk kishin metë veç se tre kushri e Gjoni t' cillit i kishte metë sundimi t' shpiës.

Nder saa dashamirë t' vet, Gjoni, mik zëmret t' njimëndshem, kishte pasë Leken gjith herë aq saa mundeit m' u thane se kishin m' dy trupa një zëmer.

Më shpië afermas, ishin t' rritun bashkë sî dy vllazen. Bashkë kishin mârre msimet e fminiës, bashkë lojë e shoqniës, bashkë vadiën e armve e bashkë ishin kenë gjetë gjithmonë ku i thirrte kush-trimi e ku m' i madh ishte rreziku; bashkë nder valle e këime e gëzime e shoqnië.

Bukurusha e rritun qyshë n' vocrrii për afer Leket, mas disa kohë, prej aso dashtniet t' parë t' fminiës, kishte ndii m' vëdi hovin e një tieter dashtniës m' t' ngulun; t' asajë dashtniës amël e t' kandshme q' kuer t' lidhë me rrathë t' vet nuk t' lën m' pushim. Qyshë n' fminië, Bukurusha kishte ndii një t' ngrehun zëmret aq t' fortë saa nuk diti m' me daa Gjoni e Leken e t' dy i përshpëit me një masë dashtniet sî t' ishin këndë t' dy vllaznit e vet.

Për t'ë, q' n' vocrrii, Leka ishte b'aa një nevojë e gjith kahë lute a shkote lypte me pasë me vëdi edhe Leken e saa herësh e përciellun prej shërbtoriet kalote at qafë t' shkurtë për me r'aa të Kisha e Zojës, paë m'rrijt enë të Monasteri i Murgarve q' kishin nën rojë t' vet Kishen e Zojës Kshillit mirë q' thohej Zoja e Shkodërs, gjith herë sillei m'rapa për me kërrë s' lërgut a ishte t'uej shkue Leka mas t'ne e kuer e p'vete kush për shka ishte lutë të Kisha e gëgjimia e sajë ishte gjith herë: «Jam lutë për Gjoni e Leken» paë dijt me daa njënin prej t'ietrit.

Por, masi Bukurusha pat kalue dymdhjetë vjetër, ndieu n' vëdi një nduer dashtniet reë. Ndiite n' zëmer t' vet se nuk ishte m' ajo dashtnija fminore e

cilla i kishte çilë shteg një tieters t' dliret e t' ku-
llueme por t' fortë e t' turrshme.

Leka ishte për të një nevojë e paë të s' ishte
jetë, gjallsië, gaz as gzim.

Por nuk ishte këndë ajo e vetme me ndii n'zê-
mer t' vet at dishka qi, tuej permledhë m' një t' gjith
fuqiën dashnore, kishte perbâa ndrrimin e unjishem
t' jetës sajë, pse ai soi ndrrimit ishte çfaqë edhe
m' Leken i çilli, n' pak kohë, ishte këndë kuitue se
paë Bukurushen nuk mund ndiite m' vedi gjallsië
as jetë.

Paë i' u zblue njëni tietrit për ndryshim t' mrend-
shem e paë ndrrue as fare vadimet e para t' fmi-
niës kaluene edhe pak motmotna por nuk vanoje e
hovi i dashtniës ree njalli m' ta një nduer ngurri-
mit e mâ pûtas ngelne njëni për ballë tietrit friget
mos me trazue dashtniën e parshme t' fminiës.

Me ndrrim t' dashtniës muer perkthim t' rii
edhe jeta e Bukurushës e u rritne kuitimet. Ajo qi
parandej gjithë knaqei kuer Gjoni e Leka ngitshin
m' u ndeshë me tierë n' lāmë t' burrniës, filloj me
ndii t' dridhun n' zëmer për jetë t' tyne tuej pershii
n' mende t' vet rreziket.

Dashtnija shkoi tuej u rritë e madhe, e paë
masë, e mshehët e për disaë kohë, e paë trazime.

Por n' marim t' vietës 1477 ushtritë Turkoshake
kishin fillue me bâa gatimet me mnye Shqypnjën
për me permysë m' të shqimit at vend ku gjaku i tyne
shum heresh ishte derdhë rrakë, e trazimet filluene.

Skanderbegu kishte dëdë e me të kishte raa
fuqija e lidhniës Shqypnare qi, saa do e vogel n' ve-
di, me burrnië kreshnike kishte ngurrue fuqiët e
mdhaa t' anmikut.

Sulltan Mehmeti, por saa kishte ndii deken e Skanderbegut, gzueshem kishte britë: — T' falem, o Perendii! Kush kaa me m' pritë mâ kshtu kndei per me shtii n' dorë gjith boten?! —

Pershkime luftash tiera i' a kishin ndalue hovin e parë Sulltanit e s' e kishin lânë me msye Shqypniën me gjith fuqië t' vet e n' mëndim se paë Skanderbegun nuk kishin farë qandrrret Shqyphtarët saa per at herë kishte çue m'ta disaa Pashallarë.

Dyy heresh Krueja ishte kënë msye prejë tyne por Shqyphtarët t' vaditun nder qindresa brii Shqyptarit t' fortë nuk e kishin bierër enë vadiën e fitimeve. T' dyja ushtriët e para i kishte thye Krueja m' at kohë e nji tieter Shkodra e t' gjitha skatrrue me shûm gjak e rrënim.

Gjon Kastrioti i biri i Skanderbegut mas porosijet t' pasun prejë t'et n' fillë t' dekës kishte kalue n'dhee t'huej e lânë kryesundimin n' dorë t' Venedikut.

Sulltan Mehmeti, kso heret, ishte gatue per nji-mënd me e shkelë Shqypniën e kishte mledhë per per tē mâ se 150.000 ushtarë.

Fuqiët mâ t' parat t' ushtriëve Turkoshake kiene çue per Krue ku Qasim Pasha i' a kishte perspietë me dhetë mii ushtarë tuej pritë aty ushtrië tiera qi do t' i shkoshin mrapa.

Kushtrimi ishte dhanë per anë e Krueja me rrethe t' veta kie shterngue per qindresë.

Frano Kontarini sunduesi i Dalmaciës e Lekë Dukagjini ngaëne n' ndimë t' kryevëndit t' Shqypniës e me ta u bashkuene disaë tuba Shkodranë per paë dijt rrezikun e afërm t' gjytetit vet. Leka e Gjoni kiene nder mâ t' parat e me ta shkuene edhe dy kushrit e Gjonit.

Lufta kso heret kishte mâ fort m' syp Venedikun se Shqypniën e Princat e sajë nuk u lshue-ne me at t' xeet qi lypei per me ndalue me kohë turret e anmiqve por u shternguene n' qindresë se i cilli n' krah t' vet.

N' shpië t' Gjonit nuk kishte metë mashkull tieter veç se mâ i vogli nder kushrî t' tii, dialë nder katermdhetë viet.

Bukurushës i kishte metë mii krye sundimi i shpiës e mas kushtrimit Krues laime t' zezash e e mierimesh shkuene tuej u shumue n' gjytet e ajo, frigshem, nîsi me pershii n' mende t'vet rrezikun e njimëndshem t' vetin e t' Shqypniës. E rritun me mëndime t' nelta komsijet, zëmra e sajë ishte e ndezun n' dashtnië t' gjith vëndit m' një rreth t' hapët qi pershiite t' gjith Shqypniën e Shqyptarët.

Njifte t' nollmet e moçme t' vëndit vet e gjith Historien e ndrrimet e hershme e ndiite mnii per gjith kome t' hueja qi kishin dashtë e doshin me shtrii doren rrmypese per mii tokë Shqyptare.

I mate t' nguluna n' mënd pershkimet e rase-ve, dite vietët e kohët kuer kome t' huej kishin shkapercye tuej shkelë ket dhe e gzohei n' mëndim t' saa qindresave t' bâame prejë t' parve qi me krahnorë i ishin bâa pritë gjith herë anmiqve t' cillët nuk kishin muitë kurr me i nisë me vëdi as me i shtrve unjië.

Bukurusha nder ato ditë rrite n' kuitim tuej paa se turri i mram qi ishte kahë ndeshet n' Shqypnië ishte i një komit qi kërkote me permysë kom-sië e fee njiherit e ndezet n' zëmrim e nder hoçe t'zëmrrimit ndiite merzië mii vëdi. Dote me këne dialë e tuej njeshësh shpatë e tuej shterngue heshtë me

hîi n' zierm t'luftës e per krahas me Gjonin e Leken me u gjetë ku theren krahnorët, ku pergjaken burrat, ku perpiqen kreshnikët ballë per ballë tuej dredhë shpatat m' shoqishojnë!

Me t' shkueme t' Gjonit e t' Lekës kishin prâa gzimet e shpija e sajë ndrrue faqe kryekput. Vllâjt e luleve t' maitun parandei me gjith at kudes kiene lânë m' u veshkë e m' u thaa!

Bukurusha nuk duel mâ jashtë veç se per me ngaa te lteri i Zojës, m' u lutë per vllaan e per Leken.

Ajo, qi deri m' at herë nuk kishte diit me derdhë lot kurr, per ç' farë do ngushticet, nisi m' u ndrydhë n' vaaj.

Pershifte gjithkund dishka një rrezik, një mierim!

Per mii gjith tierat mierime një mllâa i madh i kishte ngelë n' zëmer, mllâa qi i nepte trazim t' paë daëm.

Ai nduer ngurrimit qi kishte perdorue, sidomos n' at kohen e mrame, me Leken, i nepte mâ t' madhin idhnim.

Saa mâ e fortë ishte kënë n' zëmer t' sajë dashtnija aq mâ e ndalun e e tugueshme ishte bâa me tē n' e vonë. I dukej se ngurrimi ishte kënë çfaqtim ftoftsijet para tii e idhnohei me vedi n' mëndim se deri n' ças t' mram nuk kishte pasë gairetin me i' a zbluë dashtniën qi ndiite mrendë zëmret vet.

Ajo e kishte paë fort mite se edhe Leka digjei n' dashtnië t' sajë aq saa ajo vetë ndiite t' diegun per tē por nuk kishte pasë gairetin me i' u zblue as n' at kohë mrame kuer vlla e dashtnuer një herit ngitshin m' u preë me anmiq per pshtim t' dheut vet.

E tugueshme, kishte pasë turp, saa do qi nuk kishte farë turpnimit n' vedi dashtnija e sajë e dliërë e e lakmueshme per ç' farë do fëmnet t' ndershme t' botës. E Bukurusha ankohei me vedi e tuej u ndrydhë n' vaaj — Pse ? — shkote tuej thanë — pse mos me i' u zblue çiltas ? Pse mos me e nisë t'gzuem ? Pse mos me i thianë : «Lekë t' due e due me kënë e jotia per gjith herë !!! » e me besë t'fialës me lidhë shka kishin lidhë dy zëmrat vetë ? —

Por jo ! s' kishte guxue me i thanë ato dy fialë e Leka ishte kënë nisë vierrtas me zëmer t' thyeme e ajo metë me mllâa vajit e mierimit aq mâ t' madh saa mâ i vshtirë ishte at herë afrimi e zblimi !.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

LAIMTARËT

shte e treta ditë qi kishte fillue moji i Frorit i vietës 1478 e Bukurusha per t'zbardhun t'dritës ishte kënë çue prejë t' shtruemiet, e me një nduer t' perqethmiet qi i nepte t' ftoftit e atyne ditve ishte kënë veshë shpeit e shpeit. Per jashtra ndihej vishkullija e murlanit qi, me t'madhe egersië, kishte ngiatë per tetë dit rresht, me t' premë e akull aq saa gjindia me t' madhe pritesë delshin m' ata dit prejë shpijave.

Bukurusha, m' gjith at natë, prejë andrrave t' shûma e t' randa, e kishte kalue keqas gjumin aq saa mâ teper kishte pasë t' lodhun se pushim.

E shterngueme mirë n' petka, nuk priti qi sherbtoria t' shkote me ndezë ziërmin n' fortu t' voters t' rrethuem me mermere t' bukra, por duel prejë odet fietes, eci, per një copë herë, ndeper çardak t' madh qi kishte shpija n' miedis e mrapa shkoj e xûu vënd m' një ballkon t' mydhon shum t' bukur t' rrethuem me dritsore t' mdhaa t' gastarta ku era nuk multe me derptue. Prejë andej lahei me t' paame fusha e Vukatanit, kodrat e Berdicës e ujnât e Drînit kahë rridhshin giarnushë ndeper shtrat t' vet.

Shifei se dikahë dole me dalë por tuej kënë enë heret pritte qi dita t' zbuteti tek.

Lisniët e mdhaa qi gjindeshin para oborrit t' spiës, t' shdeshuna prejë giethve, lëshin shteg t' çilun t' paames ân e kân e Bukurusha, tuej har rue cegmin e madh t' asajë ditë, ngeli aty tuej kqyrë kundruell sikur t' ishte e para herë qi shifte shka kishte per ballë.

Kahë gryka rëe t' zeza ishin çue perpietë e lâsh m' lâsh vîshin tiera qi tuej u terthorue kaluer njëna per mîi tietren tuej u shtrii n' hapsinë t' qiellës qi e mluene shqimit.

Murlani me vishkullië t' madhe dukej se kishite mârre m' syy me kthye dalë ato tuba rëesh qi doshin me trazue sundimin qi kishte pasë nder dit t' para per mîi faqe t' tokës e Bukurusha, n' habii, kqyrte sî një sënd t' rii zallin e lanun prejë uinave t' rrmvëshme t' Drinit e tokët e bukura qi kishte mârre m' syy me prishë per me çilë vedit shtigje tiera ku me ndrrime t' paë daëme bâte rrënimin e mierimin e shum zotave qi m' ta kishin t' pshtetun rrenesen e vet!

Syyt e Bukurushës mërrshin marë gjith fushat e kodrat qi kishte kundruell por kuitimi i sajë ishte teper lerg andej.

Dy muej kishin kalue ç' se nuk kishte pasë farë fialelet per villaan e Leken! Diftoheshin, prejë rrugtarve, lufta t' rrebta e t' pergjakshme rreth Krujet. Neltoheshin t'msyemet e burrave nguctarë qi paë pushim i bishin rrethimtarve. Diftohei se Lekë Dukagjini me ushtarë t' vet t' Shkoders ishin kënë perballue me t' madhe rrebtisë me Turkoshakë e se kaq kishin dhanë pshtieillinin ndermiet t' rresh-tave tyne saa i kishin thye n' turr t' parë, por ushtriët Shqyptare, t' llasuemë mas fitimit, kishin

bâa n' asgjâa ushtriët qi gjindeshin m' tieter krah e n' vënd me krye fitimin ishin habitë mas plaçket. Ushtriët Turkoshake me fuqië t' ree i kishin raa Shqyphtarve t' shkatrruem e shumica e tyne kishte muitë me u shtye kahë gjyteti e me hii n' Krue por tierët kishin metë per jashta, e prejë andej epshin t' madh pshtiellim nder rreshta t' anmiqve saa heresh i turreshin gjytetit.

Gjith nduer diftimesth tiera vîshin prejë lâmit ushtrak t' Krues ku ajo kishte zêmren e vet e punë t' njimendshme e t' shtueme e t' rrituna sikursë zâni tuej mârrë hapët gojë n' gojë shkote tuej smallue e Bukurusha ndiite n' zêmer randim t' perditshe.

Ishte një copë herë qi gjindej n' at ballkon. Shtati kishte nîsë mē i mârrë t' dridhun e ishte kahë delte andej per me kthye n' odë t' vet kuer s' lergut i' u bâa se paa një diç t' rec m' ânë per-tej bregut Drinit e nguli syt m' at krah.

N' rrugë, per buzë t' kodrave t' Berdicës siperme, një tubë kalorë shifei tuej ardhë me t' ecun t' shpeitë t' kualve e me m' zi mund i daëte syni per s' lergut.

Zêmra i rrahi me hov Bukurushës m'at t'paa-me per paë dijt as ajo vetë psehin.

M' at ças, sherbtoria, një çikë Shalniane e shndoshtë, me krahnuer t' plotë, me syt t' zez e t' mdhaj, me t' kuqët nder mollxa t' faqeve sikur t' kishte verue n' bieshkë i' u afrue e t' u e paa:

— Shum t' kerkova! — tha — prejë një odet m' tietren gjith kahë kam kalue e kerkund s' dishem ku me t' gjetë!.. Mëndia kerkund nuk m'vetë se kee dalë ktu! Me ket t' ftoftë! T' gatova ç-

lat e para. A po do t' vîsh mrëndë? —

— Po vî! — i' a kthej Bukurusha, merziçem.

— Lumë Zoja e jeme! — tha Mrija — mos u huto nder mëndime kote. Ç' se kan shkue dy sokolat e dheut, ti jee shburrnue shqimit. T' kaa tretë gazi n' ftyrë: t' âsht largue ândia e gjith shkahes. Iee tuej ndiellë një kob! Burrat kan lee burra per lufta e per trimnië e çikat me ndëjë brîi votret! Por edhe ata, per Sh' Marabeen, kuer t'jenë rreziku i burrave e i vëndit t' parve do t' diftohen kreshnike e per krah me vllazen e me burra do t' luftoinë! —

— T' muishem m' u gjetë me ta, lumë Mrija, s' kishem me dashtë tieter! — i' a kthej Bukurusha, me një t' mshâmë t' leet.

— Me ta kee m' u gjetë!.. Po ç' t' ka hîi n' krye Bukurushë?! Lëni burrat ku janë. Per besë e fee, dy luftarë shokët e Gjonit e t' Lekës nuk t' i pat Shqypnija e kuer t' kthehen, trimniët e tyne kan per t' u kndue! — e tuej u zhgrehë m' një gaz t'kandshem. — Shum çika t'gjytetit — tha kan per t' lakmue me shkue jeten me ta!.. —

— Raftu shemtimi kresë ate! — i'a priti Bukurusha tuej bâa buzen n' gaz e muitun prejë hokave saja e u çue, por syt i kishin ngelë gjith një t'siellun andej kahë kalorët ishin tuej iu afrue gjytetit.

— Kqyr, Mrii — tha tuei u eue — kqyr: a t'duken ushtarë kalorë qi vinë n' gjytet? —

— E po, ç' do me thanë ata? Saa neresh vînë e shkoinë kalorë kush i vën vesh? Shqypnija âsht n' luftë e burrat shkoinë e vînë sikurë e lypë nevoja. Saa do i fortë qi âsht anniku shum çelik t' rrebtë do t' ndeshin para se t' vënë para Shqyp-

tarët. A ndoshta i kaa deké ora Shqypniës? A s' kan metë mâ burra m' ket dheë? Auf! Bukurusha ême! S' dridhen jo veç barrat por as çikat e Shqypniës per gjind t' Anadollit e paë shkue gjaku i tyne rrkajë sî rriedhët e valës Drinit qi kemë para, nuk mërren tokët e Shqypniës! —

— lânë teper shumë! — tha Bukurusha vierrtas nder kuitime — njimënd gjaku i tyne do t'riedhin porsì lumi para gjyteteve t' ona, por shumica e teperme lodhë këdohin edhe t' ishte çelikut! — — Lëni, lumë Zoja ême kuitimet e zeza e t' mëndoimë marë e mirë. Zoti âsht me nee, ai kaa me n' a nimue. Kuej kaa Perendiën me vedi shka do t' i bâinë kushi? —

Fialët e mrame t' Mriës kiene per zëmer t'ndezun t' Bukurushës porsì një mlojë qi i lshohet sipri ziermit me e fikë tuej i ndalue frymen.

— Po, Zoti — tha — âsht me nee! — e mrapa: — A dî ç' bâimë? — tha rishtas — Por saa t' haam t' cilat, shkoimë sikur paçë mënden te Kisha e Zojës: ajo âsht pshtimi i gjith neve! —

Ishte m' gjysë t' paradites kuer morne teposh-ten ndeper një rrugë dredhce me kalldram gursh t' dhenun n' egertië e raëne n' drom t' giânë per brîi t' Monasterit per kahë shkohei te Kisha e Zojës Shkoders.

Ftyrimi i Zojës i s'akruem n' lesker t' ledhit t' lmuet per mîi lteer, çfaqte Zojën me t' birin e vet ngrykë qi me buzë t' kandshme dukei sî me thirrë brîi vedit gjith kë kishte nevojë per ndimë e kshillë.

Per rreth fuguriet shifeshin shëjet e dhuntiëve t' shûma qi, nderintarët kishin vierrë brîi sojet.

Shifeshin aty t' mledhun vâthë arit, unaza, izhië, florî t' mdhaj e t' vogjel. vargea florinit e gjith nduer zhingla graash por shifeshin edhe thika, kurtiela, heshta, patershana, muroja e shpata bu-rrash t' ngrîime n' ırgjan e florîi, qi, peng nderi-mesh, diftoshin mirsiënat e pasuna e dashtniën e madhe t' Shkoders e t' rretheve per Zojen qi n' at ftyrim diftote me pasë nën strehë t' vet gjytetin.

Dyy varzat hîine mrëndë e i' u afruene lterit ku, me t' madh nderim, raëne nder giuj m' u lutë.

Shfrimi i zëmers, m' at vënd, i dha ndrrim t' rii Bukurushës e cilla duel andej mâ leet e me nji nduer knaqsiyet.

Kuer dolne andej nuk u kthyene perpietë kahë balli i urës Drinit por morne teposhten per me dalë buzë bregut t' ujit Buens ku tuej rriedhë prejë Liqënit bashkohei me Drii. Aty pari ishte nji lagje shum e bukur. Shpijat t' rrethueme me bash-tina, e kopshtnaje: pëmnaje me shum nduer pë-mësh shtriheshin deri per buzë t' bregut e pertej, n' shpat t' Malit, e kundruell shifeshin Zuesi e Shle-vrendi me ullishta t' bukura, me vneshta e kop-shtnaje per t' madhe bukurië.

Per rranxë t' malit, nën sukë, ishte ura e gu-rit per kalim t' dyy ânve e Buena rrichte n' per-të me shum hijeshië.

Dyy varzat kaluene ndeper nji rrugë t' ngushtë qi prejë Kishet vîte ndretë per ndrete deri te balli i urës ku nji shpië e madhe daëte m' shëj per mîi tiera t' lagjes.

— A jee ktu Luke? — Ithirri Bukurusha me zâa t' kandshem.

— Po tî, Bukurushë? — i pergjegji Lukia

tuej ngaa me i dalë para. — Ti, sî kee dalë me gjith ket cegëm e me një murlâa kaq t' fortë?! . A por nuk mërr ndoshta kahë ju? —

— S' i lën gjâa mangut as ktu as atie, pse janë dy grykat t' bâame per tē, por kieme te Kisha e Zojës e m' pat ânde me t' paa. Ti s' u pae tash saa mot te un! —

— Mirë se kioh e ardhun! Kee t' dreitë per ket ankim e aq mâ teper t' falem nderës qi kee ardhë tî. —

Nuk patne kalue dy çasta qi kie ulë e ndjë Bukurusha kuer i vllai i Lukes idhshem hîni n' shpië tuej prûe laimin se ushtrië Turksha thohi se doshin me msye edhe Shkodren.

Diftohei se m' at ndeshun t' bâamë n' Krue prejë ushtriëve ndimse kishin metë burrat mâ t' fortit, ushtriët ishin kenë daa dyesh e t' varruemt kishin metë n' lâmë ushtrak t' anmikut.

Bukurusha u pree. Ftyra i muer t' zbeem e zëmra i rrahi me hov t' turrshem e — Gjoni! Leka — briti sî m' t' trëmun.

— Gjoni e Leka janë kënë per jashta, lumë Zoja jeme — tha Mrija me t' shpeitë — Mos qit mëndiet se patne çue laimtarin m' at t' parë me t' diftue se gjindeshin shndosh e se me tuba vullnetarësh ishin tuej i dhanë ndimë gjytetit e tuej ndalue t' turmet e anmikut? —

— Po, njimënd! — tha Bukurusha qi n' habië t' parë kishte qitë n' harresë e frigshem — po por gjak shum âsht tuej u derdhë atie e Gjoni e Leka a janë gjallë a s' janë?! —

T' ardhunt e laimtarve prejë lâmit ushtrak m' at ditë kishte dhanë pshtellimin n' gjytet. Burra

e graa kishin dalë n' rrugë t' madhe ku mërshin
e nepshin me shoqishoinë kush tuej pvetë e kush
tuej diftue shka kishin ndii m'at t'shpeit prejë tierve.

Diftimet bâheshin me shum ndrrime, me shti-
me e sendergjime t' reja qi friga e parë shkote
tuej smadhue, por t' gjitha diftoshin se Krueja ishte
ligshtue e ishte tuej raa e se burra t' shûmë kishin
metë t' dekun e t' varruem.

Bukurusha me Mriën u kthye ndeper rrugë qi
bite kahë bregu i Buens, aty ku rriedh Liqëni per
rranxë t' malit, per me u siellë kahë Qafa qi daë-
te Kodrat prejë Kshqelit. Per ta rruga bite gjithnji.

Kuer mrrîine te Kisha e vogel e lagjes
t' Qafës, t' rrethueme me selvija t' mdhaa gjetne
deren hapët e Kishen perplot me gjind.

Cingaria dha shêjin se ishte tuej u thanë nji
Meshë e Mrija : — A ktheimë, Bukurushë ? — tha.

— Mirë e kee ! — i'a gjegji kio e hîine
mrëndë.

Nji prift i vieter ishte kënë tuej thanë Meshen
e Kishoria ishte e mushun me gjind.

Lteri ishte i punuem me gur t' dhênun e aty
ktu, me mermere t' lmuët. Fuguria e Sh' Lorecit e
madhe, n' myshemâa, per miedis t' lterit. Nji kryq
i vogel i praruem, qirsat (shalldanat) me qira a-
ndej e kndej e lule ndermiet t' tynë sikurë shifen
ndeper gjith Kisha. Tuk maroj Meshë, Bukurusha
me Mriën dolne mâ t' parat. Era kishte nisë me
frÿe mâ leet e n'qiellë ishin davaruë rêet.

Nji ushtaar qi s' lergut kishte vÿe Bukurushen
tuej dalë prejë Kishet e kishte ndiekë per gjurmë
deri te dera e shpiës. Aty i u atruë e me nji t'per-
shndetun t' ndershem : — Kam ardhë sot prejë lâ-

mit t' ushtriës : — tha — prejë atii lâmit t' pergjakun më gjak t' burrave kreshnikë.

Tetqind vetë ishim gjithseit m' at natë kuër me turr t' paë pritun i raëme anmikut n' uzdajë me çaa rreshtat e Turkoshakve për me i çilë shteg t' ndryemve me dalë ndo me u rrasë edhe na mrcëndë n' ndimë t' tyne.

Leka ishte prîisi i tubës onë e porsî bie rrfeja prejë s' neltit tuej perlaë gjith ç' ndeshë, ashtu ai raa n' anmik. Me syy t' mii e kam paa kuër shtatë vetë njënin mas tietrit rrxoj para vedit e për mii t' tetëtîn u turr —

Bukurushës ftyra i shkoj e i erdh me një t' zbeet t' randë. Zëmra i rrahi me hov, e :

— Difto ç' e gjet — tha nguçem.

— Tuej t' diftue jam, Zojushë — i' a gjegji ushtari paë ngut.

— Po, por difto t' mramen ! . . . —

— S' kam sî diftoj t' mramen paë t' diftue t' paren ! — i' a gjegji luftari qi s' i epte t' xeet as t' ftoftë atyne diftimeve qi porsî heshta ngule-shin n' zëmer t' Bukurushës.

— Sî kieçë tuej thanë, lumë Zojusha, rrxoj shtatë vetë e t' tetëtît i nguli heshten buzë krah-norit për rrshit kahë krahi i diathtë. —

— E mrapa ? — tha Bukurusha e mnerueme.

— E mrapa ? mrapa, e kam paa me kta dy syy kuër masî nuk mund e ndaloj me at t' raëme, lshoi shtagen me heshtë t' ngulun n' mish t' tii e xuer shpaten qi tuej e sictë me rrotullim t' rrfe-shem e muer meç e masî e habiti kreit i' a lshoi për miedis t' krees e i qit trûut për dheë. —

Bukurusha qi dote me diit marimin se ku do-

te me dalë me ato bisedime ndiite t' madhe mer-
zië n' zëmer t' vet. I shkote e i vîte ftyra n' uz-
dajë e n' frigë, por tuej paa se t' pvetunat mâ per-
tej nuk bashin dobië tjetër veç se me i dhanë vanesë
diftimit, shterngoi vedin e tha pûitas :

— E mrapa ?.. —

— Mrapa, tre vetë një herit i' u turrne Lekës,
dy t' zez e një i bardhë !. —

Bukurushës i theri n' loçkë t' zëmërs.

— Shpatat u rrrotulluene e ishte tuei i lodhë
t' tre një herit kuer një tieter i zii i' a perspieti
n' ndimë t' tyne e i' a mrrini me heshtë tuej e therë
m' një në koshë. Na ishim t' kapërthyem me tierë paë
muitë me i dhanë farë ndimet Lekës t' cillin ishte
kahë e mlote potera e anmikut qi shkote tuei shtue
per rreth tii por, per nafakë, një tubë luftarë
Shqyphtarë erdhne n' ndimë t' onë e anmiqt kiene
vûe para prejë nesh. Na nuk mund u shtyeme me
i ndiekë mâ pertej pse tuba tiera anmiqsh ishin
tuej u shumue per ballë e n' a u desht m' u
dredhë mrapa ! Leka, qi n' at xeet s' e kishte ndii
varren, i lodhun prejë gjakut t' derdhun, kie çue
prejë shokve n' lāmë ushtrak t' onin ku u paa se
varra nuk ishte shum e rrezikshme. Me t' raëme
t' Lekës e me t' dekun qi pat tuba e jonë na u
shkatrrueme e un me disaa shokë u drodhme per
Shkoder

— Kuer u nisme, Leka m'thirri m'ânët e — Ma-
rin — m' tha — kuer t' mrrijsh n' Shkoder, poro-
sië po t' a lāa me diftue atie se nuk kam farë
rrezikut e saa mâ parë t' mundem kam per t'ardhë
n' gjytet.

— Po vllaan ?! — tha Bukurusha — Per

vllan t' em Gjonin a s' po m' difton gjâa? A s' e kee paa? A s'kie ai me Leken? a âsht ai gjallë? —

Bukurushës n' frigë t' vllaut i ishte çue zêmra peshë e njënen mas tjetret kishte shpeshtue t' pvetmet.

— Paa nuk e kam tash vonë: i varruem edhe aj âsht kënë disaa dit mâ parë! — pergjegji Marini, paë u ngutë sikur t' ishte ç' farë do diftimit.

— Mâ pertej nuk di per vllaan t' êm? — tha Bukurusha vrânshe e e zêmrueme.

— Nuk dii mâ ndej — pergjegji luftari —
- M' at farë pshtielimit armësh, shum heresh dahet i vllai prejë t' vllaat. Ushtriët nguctare qi kan per qellim me pshtellue anmikun dahan shum tubash m' vedi e vllau me vllaan s' rri bashkë por gjith cilli i prîin tubës vet per me msye ku t' shofin nevojen e shum heresh tubat e ushtarve kuer dredhen mrapa nuk kthehen mâ n' cak t' parshem por ngulin nder vënde e prita t' reja tuej u mârre vesht mandej nder vedi me laimtarë per punë kryekrejet e per t' msyeme t' reja.

- Nuk âsht praa habië pse nuk dii mâ ndej! Leka i kaa prîi një tubës e Gjoni âsht kënë kryeparë m' një tieter shteg. Gjith e cilla tubë kishte nevojë per një prîis ksî sojit! . . . —

Bukurusha s' e çoj mâ ndej, shifte se ishte punë e kotët me bâa t' pvetuna tjera e tuej i shtrîi doren:

— T' falem nderës! — i tha.

— Kishem dashtë me t' prûe laime mâ t' kandshme, laime fitimesh! — tha ai — por oora e Shqypniës duket se do me u perkulë e kryegjyteti i Shqypniës, i maitun prejë Skanderbegut me t' madhe trimnië, per ballë t' Sulltanave Stamollës, mie- risht, duket se do t' binë n' dorë t' anmikut! T' atië

anmikut qi nuk ka per t' u ndalue mâ deri t' kenë shtii n' dorë, t' vet gjith unji Shqypniën ! . . . — e tuej thanë kshtu u largue me hapa t' kadalshem.

Bukurusha hîni me turr t' nguçem n' shpië. I kishte dhanë shterngim vedit deri m' at ças, por tuk kie n' odë t' vet u zhgreh n' vaaj. Zêmra i kishte mârrë tallaz e dnesa dnesen s' ja pritte deri saa mllani qi ishte mledhë n' zëmer t'sajë shfrej me lot t' derdhun rrkajë.

Erdh nata e paë hanë e e terrshme e Bukurusha ndêj deri n' e vonë tuej u siellë ndeper oborr t' gjânë t' shpiës. Nuk u ul t' tryez : buka nuk i shkote, ndiite sî nji pshtie llim me t' marrun mëç. Mas nji copet herë i filloj nji dhimë krejet e fortë aq saa i dukei se thamthat doshin me i plasë.

Raa n' t' shtrueme veshë e njeshë e kuer Mrija i' u afrue brîi shtratit :

— M' lën ! — i tha — vetem ! Kam shum nevojë mos me kënë e trazueme ! —

Sherbtoria duel por nuk shkoi me fietë as nuk fiet kurrnji herë m' atë natë.

N' rruginë brîi odet Zojës vet ndêj n' prigrim e orë e ças çilte deren letas n' veshtrim t' sajë.

M' nji farë kohet e paa se gjumi e kishte natallue e i' u bâa zêmra, por mas nji çasit shtrati lueiti me turr, i' u bâa se e thirri per êmen e Mrija brofi n' kamë e me t' madhe shpeitië u gjet brîi sojet, por tuk i' u ufrue e paa se rishtas ishte n' gjumë.

Por s' ishte gjumë pushim ai i Bukurushës, m' at natë. Andrra mas andrrash e kllapië mas kllapiësh me t' trêmun e me t' rrahun zêmret t' fortë ishte gjumi i sajë. Shifre vllaan e vet t' pergiakun lmuç e brîi tii Leken tuej i matë kryet me door,

Desht me ngaa e me i' u afrue por nuk mund luete. Saa mâ fort dote me ngaa aq mâ ngurrueshem lueshin kamët e saja, hapat ishin t'kadalshem e s'bâte gjurmë para. Diersët i rridhshin per ballë, zêmra i dihatëte. Mas sa muendit t' derdhun i' u duk se kishte mriijt afer e ishte kahë shtrîte krahët me kapë ngrykë vllaan e vet por m' at ças u gjet njiqind hapa lerg, edhe para vedit i' u duk nji hendek i madh qi i ndalote rrugen !

Hendeku i' u dukte i thellët. E mâti m' syy per me keye pertej por ishte shum i gjânë. S' kishte kërkahë marim e per giatsië shkote deri ku e pershîte syni.

Desht me u ulë prejë bregut e u lshue rrshianë teposhte e tuk kie n' fund filloj me ecë por hendeku i zgjahei para e saa gjurma bâte aq shtoi. Paa se per miedis hendekut ishte nji vii me ujë qi me rriedhë t' rrmieshme cete teposhte. Tubë mas tubash gjarpî uica lueshin ndeper ujë e Bukurushës i' u perqeth shtati fund e mâje. Çoi syyt n' stom t' bregut para e paa vllaan t' shtrîim qi me krahë hapët ishte tuej e pritë. Leka s' ishte mâ brîi tii. I raa ujit per miedis. I' u bâa se uji i shkoj deri n' fyt, mêtë i' u morne, i thirri Mriës, por edhe ajo ishte kënë zhdukë ! Gjindei shqimit vetem n' miedis t' ujit e rrethueme me gjarpî qi lueshin per ane sojet. I dha vedit me turr e i' u bâa se kapi bregun e gzueshem desht me i' u ngaerrue perpietë per me kapë stomin e vetem qi kishte mêtë ndermiet per me mriijt te vllau e tuej u kapë me duet i bâhet se thoit i' u ngulshin n' deltinë t' kuge t' stomit aq saa ishte kahë ngatrrrohei me duet e me kamë tuej u njitë perpietë. Edhe nji hap kishte per me dalë n' krye kuer

kamë e duer i rrshitne një herit.

M'at ças trishtimit i dël gjumi. Zemra i rrihte me turr. Mnerimi e kishte kapë e shtati i sajë drithe si thupra n' ujë. Diersët i kullosnin për ballë. Çili syt. Paa Mriën që i kishte ndëjë të kryet tuej e kqyrë trëmshe.

— Bukurushë ! Zoja ëme ! — tha Mrija.

— Bukurusha i raa syëve e ballit me shplakë t' dorës e me zaa t' lodhun, tha:

— Mrië ! —

Kryet e sajë ishte ziërm. Mrija muer një rubë e i shini ballin që kullote diersë.

Një kandil i madh vojti, prejë priçit me gjashtë çepa dritet gjindei permii një tryez afër shtratit me një flakë dritet t' ndezun. Mrija ndezi t' gjitha stëjat tiera e i dha dritë odës. Ngau e thirri për ndimë edhe një tieter sherblorë e mrapa muer një tas t' rrgjanët me ufull drandofillesh ku lagu një rubë e i' a vûni n' ballë Zojës vet e cilla ndieu tek lecim.

Ajo natë e edhe nesria kaloj shumë keqas por n' e masnesre ziermija i pushoj e Bukurusha u çue prejë t' shtruemiet e n' mënde t' vet suell mendime t' reja.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

MAS VLLAUT

Mas trazimeve t' mdhaa qi kishte pasë naten e parë, Bukurusha e kishte daa mënden e vet. Gajreti qi e kishte lshue per disaë kohë i kishte kthye me turr e nuk ngurroi mâ as per një cas vierrtas por dashtnija vllaznore e shtyni me bâa mâ t' madhin hap qi mund bâte.

Vllau e dashtnori t' varruem e t' metun nuk dihej se ku e t' dy lerg shoqishojt ! . Ç' me pritë mâ pertej ? Me nisë gjind n' kerkim, kuer mund ktheshin ? Kuer mund mërrei vesht ? Ç'dobië ndima e vonë ?

— Ç' m' lypet t' gjallët mas tyne ? ! - tha Bukurusha me vedi e, mas trii ditsh, m' një ditë t' hane qi moti ishte i kthiellët e i kandshem, një kaal bardhâç nder mâ zëmtrakët e t' bukrit e gipletit u gjet i shiluem n' oborr tuej pritë, i shternguem n' dorë t' rrogtarit qi me mzi multe me e ndalë kahë turfullote e rrihte me kamë t' parë token tuej dftue merzië per at ndalim. Kual tierë me shala e me samarë e kosha e dueq kuret e tesha tiera ndeper oborr prithshin një urdhen t' dhanun prejë s' neltit per me ngarkue.

Drita porsaë kishte nisë m' u kuqë kuer Bukurusha e shterngueme per rruqtim duel prej odet

vet e afer ballkonit dha urdhnin per gatim.

Saa sherbtorët me shpeitië nisme me ngarkue kualt, Bardhâçi kie afrue brîi shkallet, buzë nji gurit t' dhënun ku ishte kënë i vaditun me pritë Gjonin saa heresh, bashkë me Leken, delte per t' ndeshuna burrnijet nder armë.

Bukurusha me Mriën zdrypne per shkallësh e i hypne kualve e njas mas tyne edhe tierët.

Gjergji, kushrini i vogel i Bukurushës, dialë afer dymdhetë vietsh, i percuell deri te dera e o-borrit e vierrtas u drodh kahë shpija.

Kishte lypë edhe aj, me lot per faqe, me shkue me të, por Bukurusha s' kishte gjegjë me e mârre mas vedit per me e lânë t' vetem zot shpijet per rojë m' at vënd.

Ku shkote Bukurusha? As ajo vetë nuk dite mirë! Dote me kerkue vllaan e Leken, por ku? Deri m' at herë nuk kishte mrrijt me diit tieter veç se Gjoni e Leka gjindeshin t' varruem nder do katunde t' aferme t' Krues e se m' ç' katund gjindej njëni a tietri nuk kishte dijt kush me j'a caktue.

Laimtari m' at ditë nuk kishte diftue vëndin e Lekës e mrapa saa do qi Bukurusha e kishte kerkue ndeper gjytet nuk e kishte gjetë m'a. Ishte largue andei.

N' shpinë t' kualve kaluene Beadice e Belto-jen e katundet tiera m' at krah en' buzë t' mrames mrrîne n'Lezhë ku u ndalne per at mule. N'at gjytet Bukurushës i'u permallue zëmra n'kuitim t'atië Burrit t' fortë t' Shqypniës qi saa kie gjallë, me zâa t'vet, bâni m' u dridhë zëmra e ushtriëve anmike. Shkoj buzë vorrit t' tii, te Kisha e Shenkollit, ku luti Perendiën per pushim t' paë sosun t'finë e t' parve

vet qi per atme kishin bâa flii vehten ! . .

Ushtriët Turksha gjindeshin per rreth Krues
qi e kishin gardhue per ânë e rrezik ishte, per nji
vajzë sikur Bukurusha, me shkapercye Lezhen e
m' u shtye mâ ndej. Fiala ishte derdhë se ushtrië
tiera e t' mdhaa ishin tuej ardhë per mii Shqypnië
marë e se edhe Lezhia e Shkodra ishin njiherit
n' rrezik, por Bukurusha s' u lodh e tuej u dalë
per ball rreziqeve nuk e ndaloj rrugen e vet.

Vëndi i ushtarve t' varruem nder t' ndeshuna
t' bâame me Turkoshakë mahei mshehët prejë kuej
e dite e Bukurusha me shum t' vshtirë muit me
diktue se i vllaj m' at t' vonë ishte kenë n' Kur-
bii e Leka m' nji shpië bujare n' Ishem.

Mas ktië diktimit met per nji copë kohë nder
dyzash. Zëmra e ngrehete andej e kndej nji herit.
Vllau e dashtnori ! . . . por muiti m' t' dashtnija vllaz-
nore e u nis per Kurbii.

Per t' zbardhun t' dritës dolne prejë Lezhiet
kaluene Pllanen, raëne ndeper Milot, n' Lac, Gjorm
e Ujë t' Bardhë e dolne kundruell katundit Kur-
binit.

Kurbini, i pshtetun n' brii t' nji malit nja gjashtë
orë prejë Kruejet çfaqei s' lergut me shum buku-
rië, me shpija t' bardha, me kulla t' neta, me lis-
nâje, prozhme, pyella, kodrina e rrashnâje.

M' nji fushalok, brii nji kodrinet shifej, si e
daëme m' vedi, nji shpië e madhe e rrethume me
bashtina, ograja e livadhe qi soseshin nder pyella
t' mdhaa kuirije.

M' at shpië Gjoni pak dit mâ parë kishte pasë
miekimet e nevoishme edhe ishte kënë kahë shndo-
shei kuer nji dashamirë i lli, i paë njoftun prejë .

gjindve t' shpiës, kishte ardhë e kuvëndë me të veshavesh e n' e nesret n' nade t' dy bashkë ishin kënë nisë andej. Se per ku kurrnji nder ta nuk dite me e caktue. Kishin marrë rrugen kahë Perlati.

Bukurusha kuer pat ket laim u pree e porsì t' i ngulei nji patershanë e çelikët ashtu i theri zëmra.

T' pritunt qi pat m' at shpië kie shum i nder-shem e bujaar e Bukurusha e ndalun aty per pushim tuej siellë n' kuitim bisedimet e mshehta t'atjë dashamirit me t' vllaan muer me mënd se tieter nuk do t' ishte kënë veç Leka e se t' dy bashkë do t' ishin kthye. Per Shkoder, i thote zëmra. Por per njimend s'e dite e a mund kthehej dredhë ajo per paë e njimendsue?

U kthye kahë Ishmi.

Uzdaja me i' a mrrijt qellimit e mate Bukurushen t' paë lodhshme. Ditët ishin t' ftofta e rrugat e vshtira me balta, me termale e teposhte, stomije, kodrina t' ulta, rruga dredhce kryq e terthuer qi t' gjitha muishin me kënë per të ndrrim shum i kandshem mos t' kishte pasë zëmren e gandueme.

Kuer mrrini n' Ishem msyni nji shpië t' madhe per mii kodrinë ku, mas t' thanmes, do t' gjindej Leka, por tuk u gjet per afer i kie gjegjë se ai dyt dit mâ parë, i shndoshun shqimë prej varret, kishte dalë andej. Se per kahë ishte nisë as nuk e kishin pvetë as nuk dishin ç' me thanë!

I vetem kishte marrë rrugen e krahit perpietes e me shka kishin muitë me blee prejë do t' pvetunave t' tija para atyne ditve, mërshin me mënd se do t' kishte kalue termal per me kerkue nji ushtaar t' Shkodranë n' krah t' kithellës.

Mâ pertej nuk dishin gjâa as per t^e as per mikun qi ai kerkote me gjetë!

Bukurusha u pîi! Zêmra e lshoj e syyt e zez e t' bukur t' sajët u mushne me lot e ishte kahë shperthehei n' vaaj, por e ndaloj turpi: perdîni vajin e tuej bâa buzen n' gaz: — Kena me i gjetë! — tha me shum gairet. Ktu e deri n' skâj t' Kthellës e t' Mirditës tuej i ndiekë gjurmë mas gjurmet e shpië n' shpië kena per t' i mrrijt!...

Mas dyy ditve qi pushuene m' at vënd ku gjindja ishin n' trëmë t' perditshme t' ushtrieve Turkesha u drodhne kahë Perlati.

Bukurusha kishte gulë menden mos me u kthye per paë gjetë vllaan, qi per shka merrej vesht nuk ishte shndoshë shqimit prejë varrve, ndo per paë e mârre vesht njimëndit se ishte nisë per Shkoder.

Tuej bâa pushime katund m' katund mrrîine n' Perlat ku i kie diftue se Gjoni tuej ndîi frigen e nji rrethimit t' Shkoders n' kudes t'moters kishte shpeitue me u çue andej e ishte kënë nisë per gjetet. Kishte dalë andej dyy dit mâ parë!...

Me shka muit me mârre vesht, Gjoni nuk ishte kënë ndeshë me Leken. Shoqi qi kishte ardhë me t^e ishte kënë nji burrë shkurtalq e brumullak, zeshkan e i vrânët per ftyrë. Leka ishte i bâashem per shat, bardhosh e buzë qeshun.

Bukurusha kso heret tren shqimit gjurmen e nuk dite mâ kahë me kerkue per dau me u kthye n' Shkoder me uzdajë me i gjetë alie t' dy njiherit.

RRETHIMI I GJYTETIT

Saa Bukurusha kishte bâa vanesë tuej
kalue katund m' katund e tuej bâa pu-
shime, ushtriët Turkoshake ishin shu-
mue per ânë e i ishin afrue Lezhës e Shkoders.

Leka prejë Ishmit kishte dalë n' Kurbii m' u
ndesh n' Gjonin por e kishte gjetë t' nisun andej e
paë vanesë ishte dredhë per Shkoder n' uzdajë me
mrrijt atie.

M'nji buzë mramiet kishte mrrijt ballë uret Dri-
nazit ku mas pak pushimit kishte kalue pertej.

Dielli kishte mshehë fagen e vet deri për gjysë
mas maleve t' Ânës Malit e t' Krajës e me t' kuq
t' ndezun kishte lshue degat e mrame t' rrexeve
veta per mii ledhe t' Kshqelit kuer Leka u gjet
brii Monasterit t' Fratarve qi kuidesoshin Kishen
e Zojës.

Muer Qafen perpjetë e tuej lânë m' ânet kra-
hin e shpiës vet kaloj n' e diathtë. Kishte mendue,
gzueshem, me bâa nji t' paë pritme, e i mluem
me ftyrse luftarake u suell per rreth per me lânë
t' errej edhe tek e mrapa i u afrue shpiës. Kisi le-
tas n' derë e nji sherbtore, ngurrueshem, çili deren
e e kqyri pîitas.

— Mos bzâaj ! — i tha Leka tuej çue ftyrsen

e hekurt — Mos t' kuitohen një herë kush jam ! —
E tuej thanë kshtu uli ftjrsen rishtas.

— Kush m' u kuitue ? ! . pergjegji sherbtoria
tuei lueit kryet n' ankim.

— Kush m' u kuitue ? ! tha Leka trêmshe
— Po, asë Bukurusha e Zoja e shpiës e Gjoni ! . . . —

— Gjoni e Bukurusha ? ! — i' a kthei sherb-
toria — ku me i mârre ? . . —

— Sî ? — briti Leka, i ngrîim.

Bukurusha thia sherbtoria — ndieu per t' vllaan
se i varruem kishte metë diku nder rrethe t' Krues
e po bâhet moji qi âsht nisë e as per tē as per
t' vllaan mâ gjâa nuk diim ! —

Ajo zêmer e fortë ushtarake qi nuk dridhej
per ballë t' saa heshtave e shpatave anmike, u dridh
e rrahi me hov t' turrshe.

— Kahë kaa muitë me shkue Bukurusha ? —
pveti habicem Leka — A ndoshta kaa çue me e
thirrë i vllaj ? . . —

— Me shka diim na ajo kuer âsht nisë kndej
nuk ka diit tieter veç se ti e Gjoni jeni kënë t' va-
rruem e as vëndin s' e kaa diit. Saa do qi jena mu-
ndue me e pritë nuk n' a bâni dobië ! —

Leka, n' habië t' vet, nuk ndiite mâ as shka
flitëte sherbtoria. Nuk dite ç' me baa as kahë me
maitë. I zhgjetuem n' zêmer prejë ksonduer laimit,
vierrtas, u drodh kahë shpija e vet. Per tē kthimi nuk
kie mâ gzim por randim e merzië. Saa do qi ishte
kënë i lodhun prejë rrugët nuk mait me mârre
pushim m' at natë prejë mëndimeve t' mnerueshme
qi i silleshin ndeper mënd.

Kahë kishte maitë Bukurusha per paë diit ca-
kun e ndalimit t' tynë ? — shkote tuej folë me vedi

— A ishte kohë ajo me lueit prejë gjytetit një vaizë shoqia e sajë ? Zëmra e tii vlote e pezmueme prejë friget t' rrezikut sajë e desht m' u dredhë rishtas n' e nesre e me kthye andej kahë kishte ardhë tuej e ndiekë gjurmë mas gjurmet deri t' a mrriite kund. Kshtu kie mëndimi i parë i tië por kuitime tjera i' u persritne e e bâare m' u ndalue. Bukurusha — tha me vedi, — nuk ka muitë m' u nisë ashtu sikur diftoinë sherbtorët. Ajo diç do t' kënë diit ku âsht kënë Gjoni e do t' jenë bâa me tē. T' dy bashkë do t' jenë kahë vînë. Un, — thote, — kam ecë me shpeit, por atâ do t' vînë mâ me kadalië. Bukurusha nuk âsht e vaditun per rrugë e do t' jenë lodhë, por nuk do t' bâinë vanesë. Iena terthorue n' rrugë e mundena me u terthorue rishtas. Un me kalue per-pjetë e ata teposhte. Mâ mirë âsht me pritë!... —

Mas ktii bisedimit t' bâam me vedi Leka, prejë dritet bâni një syy gjumë e n' e nesre e per trii dit rresht priti t' ardhunt e tyne qi e dite t' një-mëndshem. Kishte arrsyë me pritë. Gjoni ishte kënë nisë per Shkoder para tii. Aj kuer kishte mrrijt n' Kurbii e kishte gjetë t' nisun e veç nuk i kishte voitë mëndia me pvetë me kē ishte kënë nisë e as tierët nuk i' a kishin thanë.

Por m' ato trii dit puna kishte ndrue faqe shqimit n' Shkoder. Ânija luftarake t' mushuna me ushtarë, t' ardhuna prejë detit, kishin hii ndeper grykë t' Buens e Shkodra u giet n' rrezik. Tiera ushtrië vîshin per tokë kahë Lezhia ku mas një qindreset t' lect kishin mârre gjytelin. Vetem n' at vënd ushtriët Turkesha kishin ndalue turrin e parë t' plaçkiës t' habituna per rreth vorrit t' Madhit Shqyptaar.

Skanderbegu ishte kënë vorrue n' Kishë t' Shen-kollit t'Lezhës ku, por saa hiine, ushtriët u lshuene n' nderim t' atië qi deri n' ditë t' dekës ishte kënë mnerimi i tyne. Njifshin m' at nieri t' Madh një fu-qië prejë s' neltit e fiala ishte derdhë nder ta se kush multe me pasë një thermi kocish t' tii nuk multe me deké prejë shpatet as prejë kurrfarë deket t' dhuenshme.

I Madhi Shqypaar qi n' jetë t' vet nuk i dha pushim kurr vehtes nuk muit me pasë as n' vorr t' mramin pushim sikur ndierzit marë. Vorri kie qilë, por letas e me shum nderim e i lumtun kie ai qi muit me pasë një thermi t' ështnave tii qi kiene kalue dorë m' dorë e se i cilli perbâni me ta një hirtare qi lidhi per krah, gzueshem se ashtu andej multe me raa n' luftë paë i' u trëmë rrezikut e mui-te me therë anmiqt paë kënë vetë i therun prejë çelikut t' prehët qi do t' perkulei per ballë t' asajë thermii.

Krueja e rrethueme per ânë qindrote me armë por ishte ligishtue per shûitë.

Tremdhetë muej kaluene para se me u dhanë kryevëndi i Shqypniës e Qasim Pasha, masi patne ardhë fuqit e mdhaa Mretnore t' perbâame me 150000 ushtarë n' Shqypnië, mûite paë t' vshtirë me e maitë rrethimin e Krues deri t' shterngote Krue-tanët me u dhanë prejë ûjet.

Ushtriët Turkesha kîshin nisë me i' u afrue Shko-ders ku i madh kie pshtienimi i mnerimit. Shum Shko-dranë, tuej lânë gjâa e mallë, morne rrugen e Tivarit me t'madhe shpeitië per mos me metë t'rrethueme e edhë sherbtorët e sherbtoret e shpiës Bukurushës qi ba-shkë me kushrinin e sajë Gjergjin muitne me u

largue me kohë. Ânije t' shûma t' Venedikut kiene çue n' breg t' detit per me mledhë t' ikunit e me i kalue nder bregje t' Italiës.

Nder kapidana t' fortë e mâ t' permëndunit n' Shkoder ishin Kol Mark Shini, Illi Malezi, Leka, e Kapidan Marku i Maties.

Leka, n' at t' parë, kishte metë sî i hutuem tuej mârrë m' syy rrezikun qi multe me ndeshë Bukurusha per rrugë m' at afrim t' paë pritun t' ushtriëve anmike per rreth t' gjytetit, e m' at t' parë desht me dalë prejë gjytetit e me ngaa n' ndimë t' sajë por e dalmia e tii m' at kohë dukej e ikme e turpi e ndaloj per at herë e mrapa rreziku i aferm i gjytetit njalli m' tē zëmren luftarake t' hershmen.

Muer nën rojë t' vet gjith shtigjet e kalimit n' krah t' Kodrave deri per buzë Drinit e me shum mieshtrië shterngoi vëndin me sogje e prita tuej shestue lidhnië ushtarake t' paë shoqe e ndrrime t' shpeita e veshtrake sogjtaresh qi me kushtrim do t' epshin shëjin se ku me u mledhë e ku me i bâa ballë anmikut.

Saa Leka me shokë ishte tuej mârrë mäsat e nevoishme per qindresë mrrini brîi Shkodrët mâ e para tubë e ushtriëve e Ali Beg Pashës qi me tetëmîi kalorë t' leet, prîise t' ushtriëve tiera, duel m' krah t' Anës Malit e njitas mas tii t' a perspie-ti i vllaj, Kapidani i Mizies sipërme, me katermîi kalorë tierë e mrapa edhe Kapidani i Mizies Poshttrake me trimîi vetë.

Kraja e Ana e Malit, t'mnerueme, i lueitne besët Shkoders por krahi tieter qindroj n' besë t' vieter e u shterngue me Shkoder per qindresë t' fundshme.

Friga qi n' at t'shpeitë pat marrë Shkodranët u drodh n' trimnië e me guxim t' paë shoq nuk pritne n' vënd t' vet t' msyemet e anmikut por i dolne per ballë me e ndeshë.

Turri kie i fortë e fitimi i tyne. Anmiku u perkul e tuej lshue vënd kapi mâjen e Taraboshit ku u forcue per qindresë mâ t' vonë.

Ushtriët Turkoshake shkuene tuej u shtue per ditë mâ teper e mas pak ditsh Taut Pashë Gajolli i Rumeniës i' a mrrini pertej Drinit me 25000 ushtarë e me 12000 kual t' ngarkuem me hekur e tûç qi do t' vijshin me shkrîi topat rrenimqarë per me rrxue ledhet e forta t' Kshqelit.

Taut Pasha nuk muit me shkapercye ujnât e Drinit t' rrituna m' ata dit e met i ngujuem m' at ânë deri me 19 dit t' Qershorit, por per rrethim t' Shkoders ishin ushtrië miefit m' ket ânë ku mas t' parave kishin ardhë edhe tiera t' shûma qi do t' shtrîheshin n' tietrin krah t' Gjytetit.

Mustafabeg Pasha i Aziës me 30000 Anadolakë kishte xânë vënd kahë Lindia e Shkoders e 5000 Janiçerë qi ishin qandra mâ e madhia e Mretniës e 5000 Zaptije, qi ishte dega ushtrake prîise e Sulltanit, kishin marrë krahin e Oblikës tuej u shtrîi edhe atà n' Anë t' Malit e n' Tarabosh.

Kshtu Shkodra met e rrethueme e gatimet e t' msyemeve kiene bâa me shpeitë.

i Leka m' at ditë qi do t' bâhëj e msyemja e gjytetit muer me vedi një tubë shokë e u suell okolle vëndit qi kishte nën rojë e mrapa kaloj gjith kund per rreth tuej vrue rojat e qindresës, stomijet e shtigjet qi me shum mieshrië Antoni i Lezzes me Nikoll Monetin, Flor Ionimen e Donatin kishte

sajue per qindresë e, gjith kahë, porsì t' ishte i vetmi kryetaar i sundimit, persriti rojat e i forcoi me gjind tierë tuej i dhanë zëmer ushtarve, me fjalë zjermore, per me pritë t' turmet e rrebta t' anmikut qi ishte gatue me bâa.

E turrmia nuk vanojo. Ajo ushtimë e ndiime ç' heret prejë sogitarve n' krah t' Lindies ishte këne per njimend gatimi i nji t' msyemes madhe me t' cillen anmiku kerkote me marrë Shkodren para se t' vite Sulltani.

Topi prejë mâjes t' Taraboshit nîsi me rrahë gjytetin me t' madhe furii, e toka dridhej nën kamë t' luftarve t' gatuem me pritë pryshtet me krahnorë.

Mas giaset dukej se turri mâ i madhi do t'vite kahë bregu i Liqënit ku porsì miza vlote, me t' madhe shumicë, e mledhun ushtriya anmike e aty ku dukej mâ e madhe nevoja, bashkë me Mark Shinin e Illi Malezin xuni vend Leka.

Ushtriët Turkoshake rresht mas rreshtit fillue ne m' u afrue. Mâ s' parit priishin bahetarët tuej lshue gur per mii dalzotsa t' Shkoders e mas tyne zhgjetarët, e zhgjetat e t' mrëndve e t' jashtemve me mija nji herit u terthoruene n' air tuej ndiekë rrugen e dhanun tyne prejë krahit t' fortë t' ushtarve rrebtë.

Pak ka pak e xanmis u bâa e unishme e nuk met kund skâj i paë msyem as skaj ku mungote qindresa.

Lufta e gjithmarshme fillote n' breg t' ujit Buens, shtrihej per buzë Liqënit e andej ndeper rranxë t' kodrave e sillej kahë bregu i Drinit ku perpiqej n' Zuës per rranxë Taraboshit.

Por saa ushtriët anmike kiene afrue per ballë

t' pritave, u lshuene me t' madh yrysh, per me muitë me i shkapercye, por turri i tyne kie thye me hiedhce e zhgjeta qi t' mrëndshmit i lshuene per ballë me t' madhe rrebitsii.

Pritat e stomijet t' ndrequn me fashina, me ledhe gush, qi gomile mas gomiliet ishin t' grumulluem e me shkamije t' rrxuem prejë malit, ndaluene turret e para t' anmikut.

Lmuç n' lmuç bishin, Anadollakët e terbuem, njëni per mii tietrin e t' dekunt e t' varruemt shtoshin pshtieillim pshtieillimit nder rreshta t' tyne tuej ndalue tierët per t' msyeme.

Lufta e randueme n' e parë m' at krah kahë gjindej Leka, ku me t' madhe rrebitsië luftohej, nuk ishte kë në veç se një dredhië anmike saa me tretë gjurmë, pse, kuer gjaku aty ishte tuej shkue rrkâjë, një ushtaar n' vrep t' kalit lypi ndimë per krah t' Kodrave, per ballë Vukatanit, ku, anmiku, tuej lshue fuqiën mât t' madhe t' venë, kishte thye pritë e para e ishte tuej çilë shteg me shumë rrënim t' gjytetasve.

Leka me shpeitië t' rrfeshme, me një tubë ushtarë, u shkput andej e i' a perspieti me kohë saa me ndalue rrënimin e plotë m' at anë.

Shkodranët t' thyem nder prita t' para ishin zmrapë e kalue n' rresht t' dytë t' Kodrave tuej baa qindresë t' ree m' at vënd por anmiku qi kishte marrë guxim ishte tuej perspitë yryshet per me çilë shtegun m' u shtye kahë Kshqeli.

Leka me tubë t' kreshnikve qi kishte mas vedit, me burrië t' paë shoq, i' u perkrah t' vetve e ndima e ree i dha zëmër qindrestarve qi, tuej siellë krahnorët ku per pak kohë kishin siedhë shpinen,

u drodhne n' t' turrme e me t' madh yrysh i dha-
ne teposhten anmikut.

Brimët e t' varruemve, ushtima e topave, t'per-
piekmet e çelikle, vigma guximtare e luftarve bâ-
shin m' u lkundë token per rreth.

Gjaku derdhej rrkajë, t' dekun e t' varruem
ishin perzië bashkë e trupat e tyne herë i vijshin
per stom luftarve qi hypshin mii ta per me mrrijt
anmikun herë ndaloshin gjurmët e tyne e me t'dri-
dhun gjallsimit, qi enë kishin m' vedi, i nepshin
t' permsysmen kuej shkelte m' ta.

M' gjith at t' madhe duhië gjakut e rrenimit
qi bâhej rreth gjytetit, Kisha e Zojës Shkoders per
rranxë Kshqelit e Kisha e Shen Mriës mrênda
Kshqelit e Kishët tiera t' gjytetit ishin t' mu-
shuna perplot me graa, fmië e pleq qi lutshin Pe-
rendinë me i dhanë gairet luftarve per pshtim
t' gjytetit.

Gjith ditën e lume ngiatne yryshet e anmikut
e por saa lodhej një palë tiera mas tierash vishin
ushtrië t' reja qi t' lodhuna edhe atà kllësheshin
per me i lshue rënd tierve, deri saa nisi me sosë
dita e me t' errun m' u bierrë uzdaia e fitimit.
Urdhni at herë kie dhanë me mledhë ushtriët tuej
pritë ditë t' ree per yryshe tiera.

Deri m' at ditë ishin kënë turret e ushtriëve pa-
ra t' anmikut qi nguteshin me pasë fitimin para se
t' vishin ushtriët e mdhaa qi t' prishin Sulltanit,
por kuer mrrini shqini shumica e ushtriëve an-
mike, Shkodranët, qi ishin tepër t' pakët per me
maitë rrethin e hapët per ballë tyne, lane gjytetin
e u mldhne n' Kshqel per një qindresë t' fundshme.

Ushtriët anmike at herë i' u rrasne mja afer

Kshqelit qi met i rrethuem e shpijat e gjytetit
raëne plaçkë n' dorë t' tyne.

Luftat e mdhaa at herë u pertrîne per rreth t' a-
tyne t' ledheve forta qi ç' me kohë t' vietra ishin
vadi të me pritë yryshet e t' turrmet e pergjakshme
t' shum anmiqve rreb'të por kio ishte mâ e para
herë qi kishin per ballë nji fuqië aq t' madhe saa
kishte prûe me vedi Sulltani i Stamollës!..

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

NGUOTARËT

Gjoni tuej raa prejë Perlatit kishte marrë rrugen për Shkoder por ishte kë në smue rishtas për udhë. Varra i kishte marrë pezmi t' rii e i ishte dashtë m' u shmangë për Haimel e prejë andej, zymshem, kishte paa për s' lergut rrënimet e plaçkiët e baa me prejë Turkoshakve ndeper Zadrimë.

Ushtriët anmike qi kishin perlaa Shqypniën ç' n' Krue e deri n' Shkoder ishin kë në shumë m' ato dit me t' madhe shpejtë e Gjoni kishte ngelë jashta Gjytetit t' rrethuem aq rrebtas e ashtu kishte më të edhe Bukurusha tuej kujtue njëni tjetrin n' Gjytet.

Saa do qi vlla e motër nuk gjindeshin lerg njëni tjetrit, mungesa e rrugave, habija e rrezikut qi kishte marrë dheen e t' marrunt vesht i pakët ndermjet t' një malit e t' tjetrit ishte për ta një pengim i madh për t' perpiekme.

Bukurusha masi kishte pasë ndii shndoshtien e vllaut e t' nismen e tii për Shkoder, shumë e knaqun n' zëmer, nuk kishte bari ngut m' u kthye.

Deri m' at ditë idhnimi i rrezikut t' vllaat e kishte maitë t' gjallë gajretin e sajë e as udhëtimi i giatë, as muendi i hieku ndeper ato rruga t' vshti.

ra, as koha dimnore nuk e kishte topitë, por kuer zëmra i raa n' pushim, e paë vaditun me hiekë keq, ndieu t' lodhmen e ditve para gjith njiherit.

Moti qi deri m'at ditë ishte kënë i kthiellët kishte bâa ndrrim me ças e shtergata shiut me breshnië boret reshne m'at krah malesh, per trii dit paë prâa, tuej pertri cegem t'madh e t'paë pritun.

Rrugtarë t'ardhun prejë poshtiet kishin perhapë gjith nduer diftimesth t'frigshme per fusha e gjyete e Bukurusha e mnerueme ishte kënë mundue me shpeitue m'e u kthye per me muitë me hîi me kohë n' gjytet t'vet, por nuk kishte mujt me i'a mrrijt pse, saa kio gjindej per rrugë, ushtriët Turkoshake patne shtii Shkodren n'rrethim t'shterngueshem e kshtu ngeli jashta gjytetit me t'madh idhnim t'permallshem t'vllaat e t'Lekës qi t'dy i kuitote n'Gjytet!...

E mnerueme prejë ktyne farë lajmeve rrezikqare: —

Kahë maam na t'mierat?!... — i tha Mriis, trêmshe.

— Ktu pari nuk kena ku xâam vend — pergjegji Mrija — Nuk kena kënd t'njoitun aq saa me ndëjë m'ket dheë! —

— Rrezik âsht perânë! — tha Bukurusha tuei u vrâa nder kuitime. — Ushtriët Turkosha tash nji herë jânë grumullue e habitë n'Shkoder, por mra-pa?!...

— Kerkund s'kishim me kënë mâ mirë se n'Shalë! — i'a kthej Mrija — Atie kemë gjindt t'onë. —

— Po kahë shkohet n'Shalë?! —

— Uh! per kahë shkohet e si shkohet, — tha Mrija — nuk është punë e vshtirë! . . . —

T' dyja shuetitne! Nuk bzâane mâ pertej tuej blue se e cilla n' mende t' vet kuitimet mâ t' frigueshmet per vehte e per gjytet!! . . .

Per me i vûe per rrugë prejë një katundit m'tietrin gjetne dy vetë t' atië vëndit e u nisne t'percielluna prejë urimeve t' asajë shpiës bujare.

Raane n' Nderfanden, kaluene ndeper Kaluer e Ungrej, dolne n' Kashnjet e n' Mnelë e Giader e kapne Vaan e Dêjës gjith ku me droje saa mâ fort i afroreshin Shkoders e aty u njitne kahë Karma, dolne n' trap Drinin e shkuene n' Masrek ku xuene vënd per pak dit.

Malcija ishte n' kamë e tuba mas tubash mli-dheshin burrat nder armë me i dhanë ndimë Shkoders e me t' ngucuna t' shpeshta i nepshin trazim t' madh anmikut.

Ishte një natë e terrshme e Qiella e mlueme shqimit me pelhurë t' zezë rêesh qi kaluer njëna mii tietren kaloshin me t' madhe shpeitië t' shtye-me prejë eret t' poshtme. Terrîna ishte kaq e madhe saa mos m' u paa shoqi per biri veç se kuer vetima, qi rrallas epte flaken e terthorueme n' dredhime, ndezej kahë gryka e detit.

Ajo dritë e shpeitë qi kihete me cas n' terr t' parshem i mërrte syt edhe mâ teper disaa gjindve qi tuej raa teposhte prejë malit t' Iubanit kishin msye me kapë fushen kundruell.

Kurrnji nuk bzâte. Por kuer raane n' fushë:

— C'e forta perrshiz! — tha njëni sîsh qi i mnjenuem kahë rrxohëi, i' u pshtet per krah shoqit vet.

-- Epia edhe një herë, he burrneshë!.. — briti

tietri, tuej qeshë, vetimës qi ishte tuej shpeshtue kahë gryka. — Epia edhe një herë!. — Mos u ngutni — tha rishtas tuej paa para vedit një brrakë ujit, ndeper flakë t' vetimës — mos u ngutni deri me vetimë tjeter se t'gjith jena tuej raa n' brrakë! —

Vetima ndezi rishtas e ndeper at flakë, t' ishte kënë kush kundruell kishte paa ket tubë burra, t' perbâame me tridhetë vetë, pika e dielmve Shqyp-tarë, porsì tridhetë rrfë, qi t' shternguem nder armë mizore hiqshin kalië lâmi ushtrak i anmikut.

— Gjoni!. jemi afrue mift! — tha mâ i afer-mi brîi tii, tuej folë letas.

— Shtyhenâ edhe tek per me kapë at brîin tjeter. Andej âsht shtegu mâ i lirë. I njof un mirë shtigjet — tha Gjoni — e per ne mos kioftë rrethi teper i shternguem kena me muitë me kalue tuej qilë rrugë vedit me armë. —

— Per saa gjâa kaa dheu. — tha Mirashi — kishem me dashitë me hîi mrenda e me u bashkue me luftarë t' mrëndshem!

— Me shka m' duket mue jemë afrue teper ksajë brîi — tha Mirashi prep.

— Ky âsht i vetmi shteg qi kaa rotë mâ t'leet m' sî m'kan diftue, — tha Gjoni — por shtegu s' âsht shqim i qilun, do t' çilet me armë! —

— E me armë kemë me e çilë? — briti, gjith guxim, një dialë nder mâ t' riit e t'pne qi porsaë ishte ndiersë mustakësh. Tierët qeshin paë bzâa.

I' u afruene rranxës koders ku shatorete ushtra-ke t' anmikut gjindeshin per okolle brîi fushores t' bregut e ku rrishin t'strukun ushtarët n'pushim.

Me t' ecun t'leet tuej u shmangë tubës ma-dhe t' shatoreve, me guxim t' fortë, raëne ndermjet

t' disaëve qi ishin mâ.t' veçme e m' ânet edhe i dolne pertej n' kuitim se kishin shkapercye rrezikun e shumicës anmike.

Morne një perpjete t' vogel për me raa n' lugajë ndermjet t' kodrave ku muishin me i'u shmangë anmikut kuer vetima shpeshtoj flaken me flakim t' paë daam e me bumullimë t' fortë shkrepin n'rrfee ziërmore.

Ndeper dritë t' vetimës kiene hetue prejë një rojet që gjindej n' mâje t' kodër e kje dhanë kushtrimi e me shumë shpejtë një tubë e madhe anmiqsh u shkput n'teposhte e i preu rrugën për.

Usharët e rrebtë nuk u drodhne mrapa për me trimnië kreshnike, xuene vënd aty me pritë turritin e anmikut.

Vetima që deri m' at herë me flakë t' shpesh-tueme t' venë kishite dhanë dritë, prâni e terri i natës nuk la me paa furiën e idhniës zërmore me t' cillen u perlaëne ballë për ballë luftarët me t'madhe rrebtisë.

Hekuri n' hekur ndeshi e shpata n' shpatë u perpoq tuej kerkue me u ngulë n' mish t' anmikut e n' t' perpiekuna t' turrrshme shknija ziermore qitë çeliku i murojave kuer shpatat rrihshin m'ta.

Kushtrimi mlodh për ballë tyne me qinda ushtarësh anmiq e Gjoni me shokë, masi patne laa token për rreth me gjak t' anmiqve që rrxuene lmuç për dheë, u drodhne mrapa ku tuej çaa dy tuba sogjtarësh që u munduene me i ndalue shtegun e t' dalmes, kapne fushën e u kthyene idhshëm paë muitë me hji n' grytet sikur kishin shestue.

Ishte e për herë që Gjoni ndeshej me ush-

trië rrethimtare t' Shkoders.

I metun jashta gjytetit kishte mledhë një tubë burrash t' vullnetshëm për me hii n' gjytet e mas kti ndalimit u baa priis i disaa qinda vetve nguc-tarë (komita) qi tuej raa shumë heresh t' paë pri-tun n' lëmë ushtrak t' anmikut bâshin gjak, rrënim e plaqkë me t' madh trazim t' tyne. Por ushtriët Turkoshahe ishin tepër t' shûma për me i' u lig-shtue fuqija e për saa do ushtarë jithsin m' at rreth s'e mërrte n' dorë qandra ushtrake e tyne.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

N' BREG T' SHEUT

Uji i rrmyeshem i Sheut t' Riollit ishte
bâa i rriçem e kishte perlaa me valë
t' veta zallinat qi nder disaa shtigje
shifen per buzë bregut t' tii kuer pakohet.

Me një krizem t' randë, valët e turrshme mërrshin para vedit, trupa lisash e landësh e dega e çufrra e n' kalim shifeshin edhe tuba kallmishtash, duej kashtet theknet, qepa e mertekë, shëj se di-ku mâ nelt, kishte permysë ndonji ksollë bariësh buzë bregut.

Riollorët ishin t' vaditun me paa shum heresh kso nduer t' perpiekmesh t' atii ujit t' rrmyeshem. Shiu i ditve para kishte prâa e dielli ndritte n'kupë t' Qiellës tuej derdhë rrexet e veta ndeper ato gryka malit ku tuej raa m' një shpat, tietri bân hije.

Aty, m' një fushore t' blerët ku mas thatinet t' verës, bari ishte kënë njomsitë tuej marrë njesinë t' ree, gjindej një ksollë bariish qi kishte gjith kahë per rreth lândë t' motnueme arrash e kshtëjash, me zgaura t' hapta n' trup e me degë t' thye-me e t' thata e gjithkund per rreth shifeshin piklat e korrave ndeper tokë t' lshueme me grumulla. Shumica e boçave t' kshtëjave e lveret e arrave t' derdhuna diftoshin se ishte kënë viet bâase. Ndeper gardhnaje

t'ograjave kishin ngelë vilet e larushqeve t'perthaëme ndeper shermënd t'vef, t'paë prekuna prejë doret t'bariëve, qi veç rrallas kishin kputë ndonji nder ta tuej zgiedhë nder mâ t'mirat saa me njomsitë gojen nder zhegje t'ditve kalueme.

Hardhijat e vneshtave e t'nellat ishin kënë m'at vjetë perplot me rrush e s'i kishte bâa vesht kushi me kputë larushqet qi edhe atà me koker perplote e me lang t'murrinë nuk i'a kishin rrushit.

Afer një ksollet t'vogel, per një trup kshtëjet t'rrxuem ishte ulë Bukurusha m'at ditë e me gisht i diftote Mriis një kapuloqe ksollet qi rriedha e sheut ishte tuej prûe teposhte e mas sojet vîshin qeprat e landët tjera tuej ndeshë breg n'breg sikur i shtyete rriedha...

Per afer epte rrapatmen e rândë çakallia e një mullinit ku barrët e kollomoqit ishin t'grumullueme nën një strehë per brîi tuej pritë rëndin e blimit e dyt graa ishin tuej daa m'njënë ânë trupat e zhgunave qi kishin prûe me shkelë n'vojenicë t'atyshme.

Riodhi katund i hiëshem m'një grykë ku perpiqen malet e nëlta t'Pultit, per rranxë t'qafës Bishkashit, ishte shtegu i kalimit t'maleve t'Postribës e t'Dukagjinit t'eper.

Atje, per afer m'një koder qi lale kundruell fushen e Shtojit e rrugen e perpiqes, nëkohë kuer Skanderbegu per sundim t'Drishtit kishte keqë me Venedik, Shkodra pat ngrehë një Kshqel qi thohej i Bardhecit, per me pshtetë prejë andej Drishtin per ballë t'luftarit t'rrehtë. Por Skanderbegu qi s'njifte kurr pengime, me turp t'vet pat rrashue per dheë Kshqelin e ri ku nuk kishte metë tieter

veç disaë teprica ledhesh t' rrxuem e gomilet e gurve t' atyne rrenimeve.

Bukurusha, masi ishte ndalue per disaë kohë n' Masrek, tuej shkapercye mal n' mal e rrugë t' paë rrugë e prîime prejë malacakve, kishte raa per brîi Bardhecit per me kalue kahë Riolli e n' Pult e me dalë n' Shalë sikur thote Mrija.

Mrija qi ç' parandej ishte kënë sherbtoria e dashtun per zëmer t' sajë nuk ishte mâ per tē sherbtore por shoqe e dashamire e moter. Vshtirtimet e reja e kishin bâa Bukurushen me njoftë se ç' mäsë dashnitet permlidhte ajo n' zëmer per Zojen e vet.

Tuej kalue n' perpietë, nja nji orë pertej Kshqelit t' rrënuem, ndeshne Kishen e Riollit e brîi sojet shpiën e Prifrit t' vendit. Dom Gjini njatë herë ishte kënë tuej dalë prejë shpijet i prîim prejë nji Riollorit qi e kishte thirë n' t' smuet e balla ballë u ndeshne.

— Bukurushë?! — tha n' habië kuer e paa — Ti ktu?! —

Bukurushës i flakroj zëmra n' gzim tuej paa Dom Gjini qi e kishte njoftë n' shpië t' vet ku shpesh herë me shum bujarië kishte kënë i pritun.

Dom Gjini u kthye e i prini te Qela e masi dha urdhnat sherbtorit vet per sherbime t' nevojshme:

— Lironiu! — tha — e pushoni. Une po ngas n' at smuet e po vî sa vrep. Mos u merzit Bukurushë!... Detyra e madhe m' shterogoni —

— T'falem nderës, Dom Gjini — i gjegji Bukurusha. — Bân detyren t' ande. Na per sandte s'kena ku vena mâ pertej! —

— As sandte as neser as nuk dii se kuer —

i' a kthej Dom Gjini tuej dalë per deret.

Dom Gjini ishte një prift i vjetër ndër gjasht-dhetë vjet por nuk diftote më se katerdhetë a katerdhetë pësë. I shndoshtë, i shpejtë e bisedaar ç' mos tjetri, bujaar e i pritun për gjith kënd. Pasergjian e zëmer bardhë, gjaja e tii s' ishte e vela kuer shifte nevojën e tjerëve.

Dom Gjini, i habitun për at t' paë pritme, shkoi gjith rrugën tuej mëndue me vedi, si kishte muitë Bukurusha me dalë prej Shkodrës e qysh e kishin lënë me dalë t' vetme. Nuk bëni shumë vanesë e kuer u kthye : —

Ktu — i tha — lum bija ëmë jena paë frigë. Si do që t' ecin puna jee n' kohë gjith herë me kapë perpjeten. Saa për tash mos u lodh më tepër, ktu kee shpiën t' ande, e për shka do që t' mund bëmë për ty s' kam me muihtë kurr me shpërblje t' mirat që kam pasë prej shpiës atë. Ti s' kee pasë leë kuer tata i jyt, pastë dritë, m'pat bëmë do ndera që nuk mund i harroj kurr e për mue është një gzim me muihtë me i viefte sot s'biis!...

Mirsija e t' pritunit e ndaloj Bukurushen aty e as Mrija nuk bëni më përtej për me shkue n' Shalë.

Ushtima e topave që rrahshin Kshqelin e Skodës ndihej si ndërper dheë m'at grykë e Bukurusha me Mriin për gjith ditë delte aty me muihtë e sidomos n' pod t' Bardhecit ku më fort dhej kriza e tyne.

Shpija e Dom Gjinit m'at kohë ishte bëmë miesi i t' mledhmeve t' ushtarve Shqiptarë t' krahit Dukagjinit e Postribës, që kishin lshue n' kushtrim me i nimue Shkodrës rrethue, që t' daam ndër tuba nguctarë bishin t' paë pritun n' ushtrië Turkoshake tuej bëmë ta rrënim e Bukurusha,

me fjalë ziermore ndezte n' zêmrim burrat e fortë
qi mas turreve t' bâame ktheheshin perpietë me
plaçka t' anmikut.

Sulltan Mehmeti, masi pat shterngue mirë rre-
thimin e Shkoders, per me shporrë trazimet mas
shpinet, nisi një pjesë t' nshtriëve me perulë Drish-
tin qi i nepte t' madh trazim per mrapa, e m' një
ditë qi disaa tuba ushtarë Drishtnjanë kishin dalë
prejë Kshqelit e me t' msyeme t' paë prîme ishin
tuej bâa rrënim nder rrethimtarë t' Shkoders, një
ushtrië e madhe ishte kënë shkputë prejë krahit
t' Liqenit e i kishte pree rrugen e t' kthyemes e
ushtrii tiera kishin msye e rrethue Kshqelin.

Ushtarët e mrëndshem t' metun n' pakicë u
shternguene n' qindresë por shumica e anmikut,
me t' turrme t' paë daame i ligshtoj e Kshqeli kie
mârrë.

T' gjith saa u gjetne mrëndë kiene pershkue
nën shpatë e krenat e tyne, t'ngulun nder hûj, kie-
ne çfaqdue per ballë t' gjytetit t' Shkoders, me brimë
t' mdhaa kercnimit se ashtu do t' i bâhej edhe
Shkoders sî mos t' bite n' dorë.

Bukurusha me Mriin t' shumen e kohës e ka-
loshin brîi bregut t' Sheut afer ksollet t' një bleg-
torësh t' bukur e gaztore qi i mate gjallë me bi-
sedime t' veta.

Dielli kishte fillue me lshue patalokun tuej ka-
lue driten e vet shpatit kundruell t' perpietes ku mali
i neltë, i thanun mâ vonë i shpellës Bogdanit e bâte
me prëndue paë kohë. Blegtoresha, m' at cas, ishte çue
me mledhë tufen e berreve veta t' shperdaëme n' ku-
llosë kuer Bukurusha qi m' at ditë ishte nder
kullime t' mdhaa :

— Mrii! — tha — nuk kena pse bâjmë vane-
nesë mâ pertej. Masnesrit shterngohena m' u nisë.
Shkodra është tuej bâa qindresë kreshnike por du-
ket se farë ndimet s' është tuej i ardhë kahit!.. Do
t' binë!.. —

Tuej thanë kshtu zêmra i' u zhgul. Pershini
n' mën- de t' vet jeten e dy t' dashtunve e u dridh.
I shkoj ndeper kuitim shpija e jeta e vajzniës, gzi-
met e t' mirat e gjytetit vet e mshani!..

— Mrii! — tha rishtas, mas një grimet, tuej
mshâa — kenka mierim me kënë vajzë!.. Por,
mierim mâ i madh, mos m' u gjetë n' ket ças afer
trollit t'parve e me i' u perkrahë vllaut e!... — Prâ-
ni. Nuk muit me folë tieter. Zêmra i ishte çue
peshë e dy pika lodiet i' u derdhne ndeper moll-
xa t' faqeve.

— Kioftë bâa shka thotë Perendija!... — tha
mas një grimet tuej ulë kryet n' kujtim.

Dom Gjini, një natë mâ parë, kishte thirrë
Bukurushen m' ânet e i kishte thanë:

— Bukurushë! me t' raame t' Drishtit, rreziku
është afrue. Me një t' paë pritme ushtriët anmike
munden me i' a perspietë deri ktu. Tije teper e
ree e e pashme per mos me njallë lakmiët e ter-
bueme t' atyne Anadollakve!... —

— Kahë me shkue? — e kishte pyetë Buku-
rusha trëmshem.

— Iashta rrethit Shqypniës, lum bija e jême! —

— Duhet!... — kishte thanë Bukurusha tuej
ulë syet per dhe e pîitas n' kuitim.

— Kam mârë t' gjitha mäsat e nevojshme per
sigurim t' andin, per saa mundet m' u pasë sigurim
nder kso kohësh!... — tha Dom Gjini.

Bukurusha nuk bzâni. Mëndimi me dalë prejë Shqypniet tuej lânë mrapa vllan e dashamirin e zëmërs vet, t' ndryem n' Kshqel t' Shkoders, ishte per të teper i randë: mâ i vshtirë se deka!..

— Per t' Merkueren bija e jême — i kishte thanë Dom Gjini — Riollorët mâ besnikët e ktii vendit kan me u perciellë! —

Kuer Bukurusha i zbloj Mriës nevojen me u largue andej, kio me mnerim n' zëmer:

— Kahë maam lum Zoja! — i tha — na t'mierat?!.. Deri ku kena me shkue tuej ikë? — e mrapa tuej u trimnue: — Na munden me kalue mâ perpietë: me shkue n' Shalë ku, per Sh' Marabeen, per paë u shqymë Shala kreit, nee nuk n' a lshojnë! —

— Nuk jam kahë trëmëm per vedi! — tha Bukurusha, tuej ngulë syet per dheë zymshem e mrapa, me zâa t' thekshem e n' vaitim briti:

— Vllau, Leka, Shkodra, Shkodranët, gjith Shqypnija!.. Ah! po, Shqypnija e mierë maroj e dheu i t'parve t'onë âsht kahë bie nën një zgiellë t' rëndë prejë kahë nuk mund do t' çoinë mâ krye!... —

Bukurusha nuk kishte gatime me bâa. Dom Gjini i kishte marrë t' gjitha n' kuides e kio me Mriën, n'e nesre, kishte dalë per mâ t'mramen herë n' breg t' atii Sheut, qi saa heresh me rriedhë t'veta kishte permallue zëmren e sajë!

Aty, Bukurushës, uinat tuej u derdhë teposhte kishin çfaqë me ndrrime t' veta kalimin e kohve e ndrrimet e jetës t' gjindve e t' mreniëve!.. Aty, tuej vrue permallshem rriedhen e ujit t'rrmyeshem, m'at pak kohë qi i ra me ndëjë, kishte kalue disaë dit n' harresë t' vshtirtimeve veta e t'gji-

tha kuitimet njiherit i çuene zëmren peshë e j' a mushne n' vaaj!..

N' shpat t' malit kundruell një tubë dhii kullo-tëte për miet t' shkamijeve tuej u ngacrrue n' per-piete e tuej mledhë, me ûnshim, gjeth t' ferrave e t' krypçave t' malit.

N' mâje t' një shkamit, bariu, një dialë i rii, i bite fellit permallshëm. M' një tieter krah një çikë me furkë n' brîi tierte shllungen e leshit t' bardhë e kndote me zâa t' hollë e t' kandshëm një kangë dredhce baritore qi hova hova e kputëte m' giysë, tuej dhanë ndermjet, një vishkullimë t' pshtetun me pingllim brimet, do berreve qi kishte për rreth, për mos me i lânë m' u hapë.

Aty nuk ndihej lufta e mnershme e e pergjakshme qi me furii t' madhe bâhej rreth Shkodret e Bukurusha ishte kahë lête me shumë mâall at vënd qetsijet.

Mullini i luejtun prejë ujit t' Sheut, rropatëte me krizem shurdhore e vojanicat e shajakut shtoshin krismen e ushtiën e randë.

Nder net t' para kuer Bukurusha ishte gjete n' at vënd nuk kishte mûtë me mârrë gjumë prejë ushtijet t' ujit e krismet qi rreketekia e çakalles mullinit epte me t' madhe merzii e, shumë heresh, për disaa dit, Bukurusha e Mrija, n' breg t' Sheut, nuk ndiishin shoqishoqen për paë britë t' madhe për m' u mârrë veshi.

Por n' pak dit kiene vadië e ajo krizem qi i kishte dhanë merzii, i'u dukte kandshme e romantike sikur ishte njimend.

Bukurusha ndien t' madhe dhimë me lânë at vënd ku pat gjete një letsië ndermjet t' trazimeve

mrame e mierim i rii kie per të kalimi n' kerkim
t' tiera dhenave per me gjetë pshtim!..

Ishte e Merkuere nade kuer Bukurusha i hy-
pi bardhâçit vet e Mrija nji vrâçit.

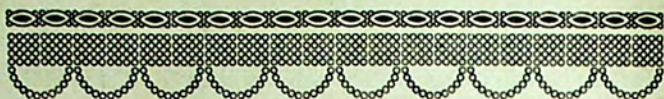
Dy Riollorë t' picakuem, pika dielmsh, t' shter-
nguem nder armë, i prîine e dy kaul t' ngarkuem
me tesha e dy sherbtorë i shkuene mrapa.

Kaluene Sheen ndeper nji urë gurit t' ngushtë
e kapne qafen qi daan Riollin me Reç. Andej,
ndeper pyella t' hapta t' kshtêjave, kaluene nde-
per Lohe e raëne te Ublat, m' at patalok t' ka-
ndshem t' rrethuem me çinarë t' mdhaj, e me
kshtêja vietake. Morne rrugen e Postopojës e nde-
per Zogorë dolne n' Kastrat ku u ndalne per at
natë.

N' e nesre mrrîine n' Tuz, dolne n' Potgo-
ricë : andej e n' Viri e kshtu, per me kapë bre-
gun e detit, morne rrugen e Tivarit.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

YRYSHTET E KSHQELIT

Mat ditë qi Sulltan Mehmeti i' a mrrin
ni afer Shkodret toka bumulloi per rreth
e malet ushtuene prejë vigmet t' gzimit
t' dhanun ndeper ushtrië. Ndandë shatore t' mdhaa
t' mndashta, t' qindisuna n' aar e t' nguluna me
shtylla t' rrgjanta kiene ngrehë per miedis t' lâmit
ushtrak e rrethue me sogjtarë e prita t' forta per
me prue rrezikun e tii.

Me t' ardhme t' Sulltanit veprimet lufstarake u
persritne me shpeitië n' uzdajë me mârrë Kshqelin
me yryshte t' para.

Gjith fushat e Katilinës ishin t' mushuna me
puntorë tuej ndreqë lundra t' mdhaa per me per-
shkue Buenen e Liqênin e tierë puntorë ishin tuej
pertrii uren e Buens qi Shkodranët kishin rrênue
ç' n' e parë per me ndalue kalimin e ushtriëve qi
kishin xânë vënd n' Tarabosh.

Gjith kahë pershiite syni, Shkodra ishte rre-
thue me ushtarë ânmiq e shatorei ushtrake shtri-
heshin ndeper Tarabosh e Anë t' Malit, n' Kodra
t' Berdicës, n' Boka t' Rencit ndeper kodra t' Ma-
lit Pashës e gjith kahë fushë e male per rreth ishin
t' mushuna plym me ushtarë.

Shkodranët qi ç' ne parë kishin pritë ndimë

prejë Venedikut nuk e kishin bierrë enë at uz-dajë, e t' prîim prejë Antonit t' Lezzes ishin shter-ngue per qindresë t' mrame n' at Kshqel qi kishte pritë e thye, shum heresh, t' iurrmet e saa anmique t' mdhaj.

Per mrênda Kshqelit ishin ndrye mâ t' gairet-shmit e burra e graa njiherit ishin kënë lidhë me besë mos me u dhanë per t' gjallë.

I ishte kënë dhanë kushtrimi maleve por shumica e anmikut ishte e teperme e nuk multe me e ndalue gjâa turrin e tii.

Dhetë mîi kamile (deve) t' ngarkucme me gjith nduer almicash luftarake kiene shkarkue per rraxhë t' Kodrave t' Malit Pashës (Tepes) e nji Kshqel drunit i madh kie ngrehë n' at mâje prejë kahit Sulltani do t' vrote t' perpiekmet e prysheve qi do t' bâheshin n' Kshqel Rosafat

Qyshë me lufra t' para, t' bâame per rreth gjytetit, Shkodranët, me trimnië t' vet, i kishin çfaqë anmique se me ç' burra do t' ndesheshin m' at Kshqel t' fortë, por dukei edhe nji marrii terbimit guximi i 1600 vetve qi tuej u ndrye m' at Kshqel doshin me i bâa ballë 150000 ushtarve t' prîim prej Sulltan Mehmetit qi me zâa t' vet ishte tuej dridhë gjith Europen.

Fra Bartolomeu, Domenikan, i nepte gairet t' ndryemve tuej thirrë mîi ta ndimen e Perendiis e me fialë ziërmore i ndezte n' burrië e jo ndierz por rrfee prejë Qiellit dukeshin luftarët qindruesa kuer mâ fort ndezei ziërmi i luftes.

Mas dy muejve t' rrethimit, ushtriët Turkesha, m' nji t' msyeme t' fortë qi bâane me 22 t' Korrikut, çilne nji shteg buzë Kshqelit afer derës ma-

dhe ku fyt a fyt u perlaëne me t' mrëndshmit qi veç me krahnorë t' vet kishin bâa pritë t' ree anmikut per me i' a ndalue turrin.

Shumica e madhe e lshueme m' at krah prejë Sulltanit qi prejë majes t' Malit neltë t' Tepes shikiote gzueshem t' perkulmen e t' ndryemve, ishte tuej pasë fitimin e plotë.

Flamuri i Turkiës kie ngulë e u perholl per nji copë herë n' at pritë t' parë t' Kshqelit por nuk pat t' ngiatun.

Oora nuk e kishte lshue Shkodren enë e tubat e Malcorve nguctarë t' priim prejë Gjonit i raëne ushtriëve Turkesha m' at ças mas shpinet e pertrëne pshtieelimin.

Me ket t' paë pritme u ndal turri i tyne e Leka, qi ishte kënë me tubë t'vetve m' krah tieter, ku topi kishte çilë shtigje tiera per mjet t' ledheve forta t' Kshqelit, i' a perspieti per ndimë.

Nuk âsht gojë qi mundet me diftue burrniët e bâame n' at vënd.

Hekuri n' hekur u ndesh me kaq fuqië saa dukej se do t' bite copa per dheë me gjith krah t' ushtarve, shpata n' shpatë u thye e heshtat u coptuene nder muroja t' çelikta t' Shqyphtarve.

Lmûç bishin Turkoshakët guximtarë e mërrshin rrokollin m' teposhte sikur me t' prehët t' shpatës i nepei e shtyemia e parë.

Vigma e t' turrmes, gâma e mnerimit, brimët e pryshtarve nji herit bashkoheshin e krahnorët e pergjakun kulloshin giak e shkumë t' bashkueme.

Qindresa e rrehtë i lodhi Turkoshakët qi nisine m' u zmrapë e Leka tuej i dhanë zëmer t' vetve u lshue, i vetem, mâ i parë per miet t' anmiq-

ve per me mrrijt flamurin e Turkiës e m'e rrxue.

Njizet heshta m'at ças i'u vûene pritë n'krahner per me e ndalue por yryshi i tii t' gjitha i mnjênoj.

Theri e permysi gjith kê gjet para vedit, i' a mrrini Flamurit qi me dorë ngallnjyese e rrxoj e n' vënd t' tii pertrini flamurin e Gjytetit vet.

Flamuri i persritun i dha zêmer t' ree Shqyp-tarve qi me yryshe t' shpejta i dhane t' shtyemen teposhte ushtriëve anmike tuej i ndiekë me t' ma-dhe rrebtisë, por dita kishte voitë n' t' sosun e te-rrri i natës ndaloj gjakun e kerdiën e asajë ditës mnershme.

Sulltan Mehmeti kerclote dhamët n' idhnim tuej paa t' bierrun me ças fitimin qi e kishte kuitue t' njimendshem.

Nuk fiet gjith naten e lume e qiti mëndimin me lshue per n' e nesre ushtrië mas ushtriësh de-ri saa, tuej bâa shkallë me trupa t' dekun, t' mui-shin ushtriët tiera me i kcyë per mrênda ledhit, por prejë dritet e kishte lodhë gjumi me kaq ra-ndim saa nuk u çue deri n' gjysë t' paradites. Ndrroj at herë mëndim e dha urdhen me bâa ga-time tiera.

Topi nuk pushoj nji herë tuej rrahë ledhet e forta, toka gjimote m' t' dridhun per rreth e ma-let ushtoshin me gjâmë t' perkthyme tuej vajtue rrënimet e Kshqelit, por t' ndryemt, t' paë lodhun, persritshin prita, sogje t' reja e pusit: gatoshin ko-sharë t' mushun me shllunga lînt t' lyeme me zyft e peshkve qi lshoshin t' ndezun prejë ledheve gjith saa heresh afroheshin tubat e ushtriëve an-mike, grumulloshin gur e shkrepa per me i rro-kollisë n' teposhte per rrënim t' anmikut e mydh-

shin me grremça, degë e trupa e dheë shtigjet e çiluna prejë gjyleve t' topave mdhaj.

Pësë dit ma vonë u dha pryshti i unjishem m' t' cillin Sulltani kishte pshtetë t' njimëndshem fitimin.

M' at ditë, me 27 t' Korrikut, per t' zbardhun t' dritës, Leka gjindej n' rojë te kulla kahë dera e Kshqelit e vrote per s' lergut lâmin e hapët t' anmikut qi me shatore t' veta pershëite gjith kahë Shkodren per rreth. Gjith kund, fusha e kodra, deri ku mrrëite e paamia e synit, ishin mushë me ushtarë, kamile, kual e shatore e vegla e almica luftarake shifeshin per gjith vënd.

— M' duket sî me kënë shtue shatoret anmike m' ket krah kahë Drini — i tha Leka Kol Mark Shinit qi kishte per brîi.

— Me shka kena muitë me vrue, nder ditët e mrame, s' kan ardhë mâ ushtrië t' reja m' ket ânë — i' a gjegji aj.

— Kenkan gatime t' msyemesh e duket se mâ e forta kaa me kënë m' ket krah. —

— Duket se po! — tha Illi Malezi. —

— Kndej e kena forcue mirë — tha Leka — Vëndet i kena mâ ligsht n' krah t' Prëndimit ku topat e Taraboshit kan çaa ledhët shum ânash. Edhe ktu topat e Kodors nehtë (t' Tepes) i kan dhanë t' lkundun t' madh ledhët e shtigjet e çiluna kan me rrëjtë anmikun per me lshue t' gjith fuqiën e vet m' ket krah, por pritat e ndrequna rishitas janë mâ qindrestare se ledhët e para. Ktu kena me u perlaa mirë me ta. I vetmi shleg qi mundet me pasë anmiku m' u njitë te Kshqeli âsht ktu e gjith ku njeti e kaa thik perpietë e pak ush-

tarë mieftoinë me e permysë teposhte. —

— Gatimet i kena bâa e n' dashtë sot n'dashtë nesar kuer t' duen me msÿe n' a gjenë gjith herë n' pritë. —

— Ne mos n' a ardhtë ndimë prejë Venedikut — tha Leka vierrtas e n' mëndim — anmiku âsht shum i madh e na teper n' pakicë!!... —

Dita ishte n' agim e nji t' kuqrrisun i leet kish-te nisë me u çfaqë kahë Lindia per mîi shpinë t' malit Sheldiës qi vîte kundruell. Leka kqyri per rreth sî n' habii e tuej rrotullue syt, nguli t'kqyrmen kahë Kodrat ku i' u njallë n' zëmer permallimi i kohve t' kalueme.

Nder shpija t' tija gjindeshin ushtriët Turko-shake e nder shpija t' Bukurushës dukej se ishte kryekuvëndi ushtrak i anmikut ku bâheshin shestimet e luftës. Ku ishte Bukurusha aso kohet? Aj e kuitote me t' vllaan e nuk mund i shkote ndeper mënd se edhe i vllaj i sajë e kuitote brîi tii. Uzdaja se ishte e pshtetun per t' vllaan, i' a ndalote dispri-min per atë per t' cillen vetem rrihte zêmra e tii!..

Por Bukurusha ishte teper lerg t' dyve : ishte njimend lerg t'rrezikut por per zëmer t'sajë gjindej shum mâ keq se ndermjet t' pshtielimit t' luftës e t' terthorimit t' armve!?..

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

SHUL N' RRUGË

Bukurusha, n' Viri ishte kënë smue ke-qas. Gjith naten e lume e kishte shkue me ziermîi ethesh e n' kllapii, por nuk kishte gjegjë me xânë vënd aty, saa do qi Mrija e tierët ishin kënë mundue me e ndalue e n'nade i hypi kalit.

Kryet e lidhun e t' shternguem me një rubë t' bardhë i bâhei se ishte kahë i dahei e zêmra i rrihte me turr.

Pësë orë rrugë patne bâa kuer, e lodhun s'te-permit, nuk mujt mâ me qindrue.

— M' a njëti doren. Mrii!. — briti.

Mrija i zdrypi vrâçit e mût me i' a njëti per krahit tuej i majtë shtatin qi ishte kahë mnjênohej.

— Nuk mund qindroj mâ! — tha, tuej mshâa, me zâa t' mârret.

— Gabueme qi dolme andej! — tha Mrija, por s' ishte kohë m' u bierrë nder fjalë!

Riollorët qi kishin ecë tek para u zhdrodhne e ulne pezull Bukurushen qi u ishue kreit me trup nder krahë t' tyne. S' ishte kerkund shpë afër, por, shul n' rrugë, met e shtrime per tokë sî trup i dekun paë mënd paë gojë!...

Ftyra i kishte dekë, zêmra i rrihte me hov e Mrija i çoj kryet letas e i' a yuni n' prêhen t' vet tuej i lmue ballin me dorë t' diathtë. I thirri disaë

heresh per ëmen por ajo s'bâte veer me gojë as s'epte tieter shëj gjallnimit vec se nder dej qi i rrihshin me turr.

Mas nji copet herë qi pat ngelë sî e hutueme, Mrija largoj letas giunin, shdeshi perparcen e tuej e bâa shllungë i' a vûni nen krye. Brofi n' kamë e me t' madhe shpeitii ngau e çili hebet e lkurta ku kishte pasë nji poç me do lang uffillet t'fortë t'perziem me disaa barne tiera t' ndrequn per paktim. I lagi ballin e tamthat e mrapa shplaken e lagun i' a afroj nder hundë. Era e fortë e langut i derptoj per mrênda e e bâni me ngrehë frymë me aq turr saa krahnori i plotë, ngutshem, i'u frÿy e i' u shfrÿy.

Bukurusha mas pak çastash nîsi me çilë syt e :

— Leka ! . . . — tha, me zâa t' lodhshem — Leka ! . . . — por nuk ngjati m'të gjallsimi i hovshem i pertrîim prejë fuqijet langore e mydhi syt rishtas.

Rruga per kahë kishin raa ishte e shmangët e rob nierit nuk shifej aty pari m' at kohë. Per me kputë mâ per shkurt udhtimin, i kishin raa rrugës terthuer per miet t' nji lugajës brîi nji shpatit plot me ullishta t' bukura.

Dita kishte fillue me raa. Dielli ishte kahë zhdukej e rrexet e tija t' perkthyme ndeper faqe t' gatarët t' uinave t' delit, qi s' lergut shifeshin ndeper grykë t' asajë lugajë, ishin tuej vojte n' so-sun, e Mrija me shokë nuk dishin kahë me maitë as kuej me i lypë ndîmë.

Nji vishkullimë bariut u ndit tek lerg e syt e t' gjithve u sollne m' at ânë porsî m' nji shëj uz-dajet por gjâa nuk mund u daate.

Mas nji copet herë vishkullima u pertrîi e nji

troke berresh trokloj kundruellë blegrimi filloj m'u afrue. Felli i bariut dha zânin e permallshem e Mrija, qi gjithnji kishte ngulë syyt m'at ânë n'uzdajë, hetoj bariin t' ndêjun mîi nji curr ku kandshem lshote perdredhimet e zânit t' kangës baritore qi ishte tuej mârre me fyell t' vet.

Mrija me shpejtë u çue e muer perpieten e kuer i' u afrue :

— Mirë se t' gjejë Bariu i mirë ! — i tha.

— Mirë se vien e bukra vashë ! — i' a kthej ai habiçem tuej paa veshen e sajë qi s' i' gitte atië rrethit — Shka mundem me t' viefte ? —

— Kemë nji çikë t' ligë qi n' a kaa metë shul n' rrugë — tha Mrija — e nuk diim kahë maam. A s' kaa ndonji shpië ktu afer ? —

— Mas ktii shpatit âsht shpija e jême — pergjegji ai — por nji shpië e vogel a mâ mirë me thanë nji ksollë. —

— A bâhet ndopak lerg ? —

— Njaa njizet çasta t' ngrehët e jo mâ teper. M' lën saa t' mledh berret e po vî me tyy ! — e tuej thanë kshtu shtini fellin n' brez e i vishkulloi berreve per t' mledhun.

Berret, qi ishin nja tridhetë gjinseit, kapne t' gjitha rrugen n' teposhte e shkruen tuej u mledhë tubë per me u dredhë njëna mas tietret kahë shpija.

Bukurusha kie mârre pezull prejë burrave t' fortë tuej ndiekë bariin qi u prini kahë ksolla.

N' shpat t' malit, m' nji fushore t' vogel, nja nji gjysë oret lerg prejë droinit qi çote kahë Tivari, gjindej ajoksollë e madhe e ndrequn me gardh thuprash e e rrelhueme me kallmishtë t'giatë knetet.

Ishte e mlueme me tiegulla e per mrênda e daame triish.

M' një krah ishte, oda e burrave : per brîi oda e graave e tietra pjesë e daame per baktii.

Dyy lopë, një viç, një pelë me maz e tufa e berreve qi pame ishte gjith gjâja e gjallë e tyne.

Një burrë i vieter me t' shoqen, me tre dielm, dyy reja e me një vajzë t' fejueme ishin t' gjith robt e shpiës.

Një copë arë e madhe buket, do ograja per brîi shpijet, një zabel ku bâshin drûu e dyy copë livadhe, kopshtnaje per rreth e hardhija e pëmë ishin mirsija e rrësës tyne e per afer shpijet, n' krah kahë Prëndimi, shifej një ullishtë e vieter qi dukei se e pershite rrethi i zotnimit tyne.

Ajo ksollë, me shka kishte okolle, permilidhte knaqsiën e njimëndshme t' zëmërs t' atyne gjindvë qi nuk dishin me lakmue mâ pertej e t' mirat e gjith dheut i pershishin m' at gjâa t' vet, mâ t'lumë se saa t' pasun tierë t' rrethuem me t' mira t' shûma nder saraje t' veta.

Ishin tuej i' u afrue rrethit t' ksollës kuer dy qêj, t' mdhaj leshatakë, t' lânun lirë prejë hekurash, nisne ungrimin letas n' e parë e mrapa u lshuene tuej lehë me t' turrme.

Zierm qitte syni i tyne saa me shiit mneren kuejdohit por bariu i duel para e me brimë t' vet i ndaloj zëmrimin e atâ pervuishem e gadi si t' turpnuem, me krye ultë u strukne m' një skaj tuej luejt bishtin t' zotët e mrapa ndoqne tufen e berreve.

Qiella me ças ishte këndë mluë me rëe e duhija e një shtergatës shitej e aferme. Circa shiut filluene me u derdhë e gjindja shpejtuene me kapë ksollen e me shiit mrëndë Bukurushen.

— Mirë se kioshi t' ardhun ! — tha bujarisht plaku i shpiës.

— Paçi nafakë ! — i' a kthej Mrija tuej i dhanë dorë dy Riollorve me ulë zojen e vet e cilla s'mërrte as s' epte, por sikurë trup i dekun kie lshue n' t' shtrueme qi nusët e shpiës i patne gatue mâ s' mirit m' at shpeitë.

Nuk patne marue s' vënduemit kuer zhgrehi shiu me rrshekë e ksolla, m' shum vënde, pikoj tuej bâa lâinë brraket per mrënda !...

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Y R Y S H E T E M R A M E

Saa, Bukurusha, gjindej ndermjet t' jetës
e t' dekës, m' at ksollë qi nuk mate
shtergaten e shiut randë t' asajë natë,
ushtriët Turkoshake, n' Shkoder, ishin tuej bâa ga-
timet per t' msyemen mâ t' mramen per me shtii
n' dorë Kshqelin.

Leka, kishte vrue, s' lergut, t' luejtunat e tyne
edhe i kishte raa n'dum se turri mâ i madhi do
t' shkrepse n' krah kahë dera e Kshqelit.

Njimënd t' hîimit ishte i ngushtë e anmiku nuk
muite me zhdrivillue aty fuqisë t' madhe njiherit,
por edhe aq mâa me t' vshtirë mund bâhej qindresa
saa mâ e shûmët ishte ushtriya qi mûjte me lshue
anmiku paë dhimë tuej pertrii tuba t' reja luftarësh
por saa t' lodheshin t' parët e qi t' mrëndshmit nuk
kishin me kê me u ndrrue.

Leka me shokë t' vet ishte tuej shestue qindre-
sen per at duhii t' ree qi shifej se do t' ishte e
fortë e dielli kishte nisë me ofaqë një skundillë
t' dritës vet buzë malit kuer lopat e Taraboshit e
t' Kodrave t' Tepes filluene ziermin me t' madhe
furii.

Ushtriët Turkesha, u vënë n' rresht t' gatue-
me per t' msyeme e tubat e zhgjetarve, prîise

t' ushtriëve, nisne me mârre t' ecun per me mrrijt synimin.

Trii gjyle t' mdhaa topash, t' lshueme prejë Kodrave, raane per nji herë n' ledh per brii deret madhe e thermijat e gurve t' coptuem u derdhne per rreth ku toka u dridh nën kamë t' ushtarve.

Leka, me shpeitii, ngau me i dhanë t'kqyrmen e mrame shtigjeve t' ledhnâjeve t' forcuem e tuej britë — Perendija me nec! — i dha zëmer t'gjithve per qindresë.

Domenikani, Fra Bartolomeu, ngitëte prejë nji skâjit m' tietrin tuej xee me fialë t' vela ushtarët e rrebtë qi s' kishin nevojë per t' ngucun.

Leka, tuej kalue per rreth, kishte dhanë porosië me ndalue t' shfimet deri saa t' afrohei anmiku e ashtu u baa.

Mija mas miiish reshne per mii krye t'ushtarve zhgjetat e gurt t' hjedhun prejë zhgjetarve e bahtarve t' anmikut e porsì breshni kuer bje me shtergatë ashtu raane per mii Kshqel armët e prehta e t'thepueme t' lshueme me t' madhe duhii por askush nuk gjegji prejë mrëndit deri saa ushtriët msyese morne guxim me i' u qasë ledheve pa droje.

Anmiqt t' trimnuem u afruene gjithkund per rreth e me t' madh guxim nisne me i' u njitë Kshqelit. Rresht mas rreshtit tubat e mdhaa t' anmikut u baae trinë shoqishoit tuej shtypë i mrami t' parin edhe i shkuene ledheve per afer paë farë trazimit.

Shkallat e almicat rrënuese kiene pshtetë per ledhe e ushtarët, tuej i dhanë dorë njëni tietrit, patne fillue m' u njitë perpietë gzueshem se kishin t' aferm fitimin kuer, i mrëndshmit, lshuene nji

breshnië t' madhe zhgjetash e gursh mii ta. Shkamijet e rrokollisun e kosharët ziermorë t' hiellun per miet t' tyne njallne me ças pshtieillin.

Bumullote topi, gjimote mali, britshin ushtarët n' prysh, vikatshin t' ndryemt n' qindresë e s'ndihej tjetër per rreth veç se vaaj e mnerim e t' dekun e t' varruem s' bashkut bishin n' teposhte rrokoll.

Yryshet mâ t' fortat u ndeshne per ballë t' Le-kës ku, parë mas paret, tubat anmike ndrroheshin per t' turrme t' reja. Kiene ngacerrue shkallat brîi ledhit e m' ta u njitne ushtarët, por t' mrendshmit, lshoshin mii ta gur t'mdhaj e shkrepë e i coptoshin per miedis tuej kaperdii e tuej rrokollisë per fundit guximtarët qi m' ta ishin njitë per me kapë ledhet e nelta t' Kshkelit.

M' një farë kohet t' masdites lufta u bâa e mnershme: Sulltani i zêmruem nepte urdhna mas urdhnash e ushtrië t' reja lshoheshin n' at vënd ku ishin dredhë mrapa t' parat. Gjaku i ushtarve t' anmikut derdhej per ânë e guur malit s' kishite metë paa u sterpikë me gjak t' tyne. M' dyy trii vënde anmiqt kishin mrrijt me shkapercye ledhet ku fyt a fyt ishin kapë me qindrestarë t' mrëndshem për rishtas ishin kënë shtëpë mrapa e rrokollisë m' teposhte.

Leka m' at ditë kishte bâa trimnë kreshnike saa mos me i' a afrue tierave t' parandejshme. T' kishte mujtë kush s' lergut me vrue t' ndeshmet e tija kishte paa m' t' shkanderbegun t' gjallë.

Trii heresh Turkoshakët me pesdhetë shkalla një herit kishin shkapercye ledhin e me shpata n' dorë kishin marrë m' syt me permysë at pakicë burrash qi gjindeshin n' qindresë, por kishin ndeshë

ballë tii qi tuej prîi gjith herë, kishte çaa per miedis mâ t' parin qi i kishte ardhë n' teh t' shpatës e therë e coptue gjith tierët me një qindresë t' paë daëme deri saa me shokë t' vet pat permysë luftarë e shkalla një herit.

Lufta ngjati gjith ditën me rrënim t'madh t'ushtriëve anmike e dita nîsi me raa paa farë fitimit tyne. T' lodhun e t' topitun anmiqt kishin nîsë me ngurrue t' turrmet e pîitas nepshin kaa një yrysh t' leet ku i ngucshin t' parët e vet e m' shum vënde kishin fillue me u zmrapë, paë uzdajë fitimit.

Sulltani, idhnueshem, u ndrye n' shatore t' vet e tuej mârre mnii ushtriëve veta, qi i thirrte t'poshtme e t' paë zëmer, nuk desht me paa kerkend m' at natë.

Lufta prâni per t' errun t' natës e Sulltani i lodhun, i merzitun e i poshtnuem para një Kshqelit, qi me njëmî e gjashtqind ushtarë t' ndryem nuk mund mërrë prej 150.000 luftarve, thirri Evrenoz Pashen e, tuej e lânë kryeparë per mii katerdhetë mii vetë, i dha porosië me majtë t' rrethuem Kshqelin deri saa t' bite n' dorë prejë ûjet, e n' e nesre nade mlodh ushtriët tiera e u kthye per Stamollë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

N' DHEE T' HUEJ!

— **A** t' duket rrezik per të?!... — pveti
Mrija, me zâa dridhshem, friget.

— Rreziku kaa kalue — gjegji
mjeku — por âsht shum ligsht e kaa nevojë me
pasë rojë t' madhe, per pak dit. Saa mâ parë du-
het çue n' Tivaar se ktu âsht vshtirë me pasë mie-
kimet e nevoishme. —

— Qysh mund shkojnë? a mâ mirë, qysh
mund çohet?!... — tha Mrija, tuej mshâa.

— Bâni, sî t' mundeni. Une per shka paçë per
mdoresh e bâna e tash âsht puna e juej! — e tuej
thanë kshtu i hypi kalit qi sherbtori i tii ishte kahë
mate per frënit.

Mieku kaloj e Mrija u kthye te kryet e Bu-
kurushës e cilla me zâa t' kputun :

— M'a nep një pikë ujë!... — i tha.

— Pi mâ mirë një pikë tamel — i'a kthej Mrija
qi mundohej me e mkamë saa mâ parë — kishte
me t' majtë mâ mirë. —

— As eren s' mund i'a ndij : m'kerdihet!... —

Trii dit kishin pasë kalue ç' se Bukurusha
ishte kënë çue m' at ksollë. Mrija kishte lypë me
gjetë kund një mjekë e njëni dielmsh, tuej paa se
vajza ishte një zojushë Shkodret, kishte ngaa n'Ti-

vaar me marrë miekun.

Mieku, tuej paa dialin n' petka t' katundeve t' rrethit e kishte pritë me merzii e shum pritueshem i kishte gjegjë me marrë rrugë.

— Lyp saa t' duesh por eja! — i kishte thanë djali.

— Pësë rrushpe! — kishte gjegjë mjeku.

— Pësë rrushpe t' keesh — i' a kishte pritë aj e i kishte prri para.

Mjeku e kishte gjetë Bukurushen me syy çilët. Ethet e kishin lirue, t' fiktit e giatë e kishte lshue e nuk ndiite tieter veç se t' kputun t' randë n'shtat t' vet.

Rreziku kishte kalue prejë vedit e Bukurusha e shndoshtë e e fuqiëshme kishte shkapercye furiën e lngatës qi me t' fikët n' zëmer e kishte pasë kaperthye aq randë.

Mas gjashtë ditve, Bukurusha mujt me u shtye deri n' Tivaar ku, me një leter t' Dom Gjinit, duel para Ipeshkvit t' vëndit qi e priti me shum mirsië cdhe gjet t' pshtetun m' të.

Dom Gjini e Ipeshkvi i Tivarit ishin kënë rritë bashkë m' një msojtore e per një ditë ishin kënë baa Meshtarë. Miqsija ndermietet tyne jo veç kishte ngiatë edhe mrapa por shtue e rritë me shum nderim t' njënit per tjetrin.

Ipeshkvi, por saa kishte kendue at leter, me t' madh mukajet i kishte gjetë një shpië bria Ipeshkvijet e i ishte baa krah m' leper se një moters vet.

Bukurusha n' pak dit u shndosh shqimit e n' krye t' mojit mûjt me marrë rrugë per me kalue n' Venedik per ku ishte nisë.

Bujarisht shperblej Riollorët qi e kishin per-

cjellë e me Mriin e me një sherbtuer t' venë e percjellun e e porositun, prejë Ipeshkvit, Kapidanit t' Barkës, muer rrugen e detit, m' një ditë t' kthiellët e t' kandshme por qi s' pat t' ngjatun pse n' e nesre moti bâni ndrrim t' fortë e barka u perpoq me tallaze t' detit. Nuk shifej veç se qiell e ujë e tallazet, kulm n' kulm, çoheshin saa shpija me mnerim t' kuej gjindej n' valë t' tyne. Muk ngiati shum ajo furië detare e mas gjashtë orëve qi u perpoqne me mord, deti u fashit e syprina e ujit u bâa sî voji i kulluet.

Mas gjashtë ditësh Barka mrrîni n' Venedik ku Bukurusha met ngrîi tuej paa bukuriënat e atië gjytetit.

Lodhshe me prejë rruget pushoj at ditë e n' e nesre e mrapa duel me paa ndeper gjytet.

Flyra e sajë ishte pertrîi m' t' kuq, fuqija e shtatit i kishte kthye e e liga e randë e ditve para ishte qitë shqimit n' harresë a se kishte metë sî një kujtim i hershem.

Kishte xânë konak per afer Piacës Sh' Markut e kuer duel me Mriin, n' pak hapa, u gjet per ballë t' asajë Kishë qi âsht ndera e Venedikut e habija e gjith t' huejve.

Aj gjytet i ngrehun per miedis t' ujnave t' detit qi i rrjedhin n' gjië e qi shkojnë uej lmue muret e shpijave t' bukura, t' cillat perbâjnë madhniën e tii, habiti menden e sajë.

Muer një lundricë a gondole sikurë i thoshin Venedikasit, e luejti per një ditë andej e kndej gjytetit tuej kalue ndeper Kanall Grande: u pershkue nën uren e thanun Ponte dei sospiri e nder saa kalime tjera t' ujnave qi perbiqen nder vedi nde-

per rruga t' gjytetit e ndieu një knaqsië t' ree.

Por gzimi i sajë ishte i perkohshëm e teper i shkurtë. N'mënde t'sajë pershifeshin m' një mndyrë t' paë daame ftyrat e t' vllaat e t' Lekës qi s' i lëshin pushim. Ditë e natë i kishte para syeve vet e herë i çfaqeshin t' kacafitun me anmiq tuej u theer me heshtë e me shpatë, herë tuej bue anmiqt e vûem para, herë t' varruem e t' rrxuem t' dy njëherit per tokë, e brîi tyne pershifte gjakun t' derdhun rrkajë. S' kalote ças qi s'i kishte nder syy e kujtimi i tyne s' i lëte pushim.

— Dashtnori i jem !... — thote Bukurusha, s'lergut, per Leken, fjalë qi kurr s'kishte guxue me e thanë parandej per s' afermit saa do e fortë e e terbutme ishte kënë dashtnija e sajë per tē. Po, dashtnori, i dashtuni, zëmra, jeta e gjith nduer fjalësh tjera per me çfaqë dashtniën, përdorote kso heret n' t' folun sî t' ishte n' kllapii aq saa Mrija kishte metë shqimit e habitun.

Ajo e kishte diit e e dite fort mirë se Bukurusha kishte per Leken një dashtnië shum t' madhe por nuk kishte mûjtë me e kuptue aq t' thellët e t' ngulun saa mos me i lânë pushim.

— Fati i zii m'dau prejë tii e prejë vllaut !... — thote shum heresh Bukurusha me syy t'vaishem — Kishem me dashtë m' u gjctë brîi tyne per miet t' shpatave t' anmikut per me i pritë me krahnuer t' êm mos m' u ngulë n' mish t' tyne !... —

— Po, a thue Mrii — pveti një ditë sikurë me dashtë me i dhanë t' pshitetun uzdajës vet — A thue se anmiku ka mûjtë me e perulë Shkodren ? —

— Nuk thehet Shkodra ashtu vrig ! — i gjegji Mrija.

— Po, por gjith ajo ushtrjë! .. — e tuej thanë
kshtu nrydhi syt me dorë t' djathët sikur mos me
dashtë me paa rrënimin.

— Kshqeli është i fortë, — tha Mrija, — e burrat
qi janë ndrye mrëndë t' gairetshe. Leka, Gjoni e
shum shokët e tyne! —

— Edhe ndimët e Venedikut qi do t' kenë çue
deri m' tash! — tha Bukurusha, tuej rrëjtë uzdajen!!

Por, Venediku nuk kishte çue farë ndimet m'at
anë! .. Masi kishte qitë kushtimin ndeper Mretnjë
Kristiane paë gjetë farë ndimet, s' kishte pasë gu-
ximin me çue ushtrië t' reja n' Shqypnië per me i
bâa ballë furiës Sulltan Mehmetit por kishte lypë
me raa n' godi me të e me bâa pajtimin.

I lanun vetem prejë Europet, Venediku, me
25 t' Kallnorit 1479 nënshkroj shartet e paitimit me
Sulltanin e Stamollës e nder sharte t' lidhuna kie
me lshue Shkodren: edhe Sulltani u lidh me lânë
me dalë prejë gjytetit burrat fatoza me armë t' yeta
per nderim t' burriës tyne.

E ashtu njimënd, kso heret, e majti besen.

Nder 1600 luftarë, qi ishin kënë ndrye n' e
parë n' Kshqel, nuk kishin teprue veç se 450 burra
qi, tuk patne lajmin e zii se Venediku kishte dhanë
dorë me lshue Shkodren, shpejtuene me dalë andej
e me njiqind e pësdhetë graa t' ngarkuene me
shka mujshin me bartë e me armë t' ndershme,
permallshem, lane gjytetin.

Ushtriët anmike, kuer paëne se aj grusht trima
kishte bâa nji qindresë aq t' giatë per ballë t' fuqiës
madhe t' tyne, jo veç nuk i perbuzne as nuk i dhane
trazim por i nderuene sikur nderohen burrat e
kreshnikët. T' lodhun e t' moritun prejë t' hjekmet

keq e prejë ûjet vargu i ushtarve kreshnikë, dalzotve t' Shkoders, duel prejë Kshqelit.

Prîite Antoni i Lezzes per krye t' tyne e Leka per krah t' tii, qi me zëmer t' helmueme por me gajret burrnijet, shkote tuej kqyrë per rreth vëndin e vet t' pushtuem prejë anmikut!..

Ecshin rresht m' rresht ushtarët me armë e me rraqe n' krah e mas tyne graat t' ngarkueme me saa kishin muitë me bartë tesha t' zgielluna me vjeftim mâ t' madh.

Per kryekrejet kishin mledhë teshat e lterve t' Kishve qi ashtu andej do t' ktheheshin n' Xhamija ndo do t' rrafshoheshin per dheë!!.

Me tuba ushtriësh kiene t' perciellun deri te gryka e Buens ku dyy Barkë t' mdhaa Venedike ishin tuej i pritë.

Me t' marme t' Shkoders Turkoshakët shûine n' dorë t' gjith Shqypniën per t' cillen patne derdhë gjith at gjak e ku turri i dy Sulltanave mâ t' mdhaj t' derës Otomane kie kthye mrapa prejë burrnijet Shqyptare. Nder luftat e mrame n' Krue, n' Lesh, Drishtë e Shkoder borne mâ se 45000 vetë.

Ândia e Sulltan Mehmetit shkoj n' vënd e gja-ku i derdhun m' ket ânë j' u dukte i leet per shfrim t' hujit qi kishte marrë m' ket dheë per qindresë aq t' gjahtë.

Masi raa n' dorë Kshqeli i Shkoders prâane lufta e kundershimet e burrave Shqyptarë e tubat nguctare e lidhniët komtare qi deri m' at kohë mashin t' gjallë ziermin e zëmmeve, n' uzdajë t' ndimve t' jashtme, kiene t' shtrerngueme m' u shkatrrue e me u shperdaa nder male ku dora e muisave nuk kishte muitë m' u shtrii.

Gjoni, sikur kena paa, ishte kënë baa prîisi kryeparë i tubave t'Shqyphtarve t'mledhun prejë malciënave e katundeve t'rrethit e, saa gjindej Kshqeli i rrethuëm, me t'madhe rrebtisë, kishte raa për mii ushtrië Mretnore tuej pertrii m'ta pshtiellimin gjith herë kuer bâshin yryshe për mii Kshqel. Nguctarët e vjefshëm, t'daam shûm tubash, kishin raa herë m'nji krah herë m'nji tjetër t'paë pritun. Për terr e për hanë, n'mjesnatë e prejë dritet, n'prita e për faqe, kishin baa t'turrme nder anmiq tuej pertrii gjak e polog e shumë heresh edhe, për terr t'natës, ushtriët anmike t'xânuna bef t'paë pritmes, t'pshtiellueme, ishin kënë grii nder vedi tuej kujtue t'ndeshmen me anmik.

Plaçkat e marruna me shumicë n'lâmë t'anmikut ishin kënë mledhë me grumuj e dâa gjith rrethit ndeper katunde t'aferme ku guximi ishte kënë shtue për ditë mâ tepër e ushtriët rrethimtare t'Kshqelit dukeshin edhe ata sikur me pasë kënë t'rrethueme, por rrethimtarët ishin kënë tepër n'pakicë për me lodhë ushtriët e mdhaa t'anmikut e veç guximi i zëmërs tyne i kishte shtë m'u perlaa me ta tuej raa porsî bishë rrenimqarë t'unshme për gjak t'kuej dote me permysë dheen e t'parve vet!.

Fuqija e tyne e leet nuk kishte mujtë me shkatrrue rrethimin e tuk kie dhanë Kshqeli praan edhe pryshtet e tyne e tubat e ushtriëve nguctarë u larguene andej e u daane.

Gjoni, masi paa rrënimin e gjytetit vet, nuk muit me xânë vënd për rreth e zëmra e tii mshâni me t'madhe dhimë për Bukarushen.

Mal n'mal kaloj e duet n'Tivaar për me

kapë bregun e detit e aty ndjeu se motra e tii, dy muej mâ parë, kishte kalue andej e ishte kënë nisë per Venedik.

S' ishte kënë praa me Leken ? ! . . . Ky mëndim e trazoj mâ se e pat trazue n' e parë friga e jetës sajë kuer e kujtote mrênda Kshqelit. E vetme ku do t' mate ajo ? Me se do t' rrnote ? Gjâja e madhi i tyne kishin marue n' gjytet e ajo e vaditun n' pasunië, e rrethueme me t' mira do t' shkote ndoshta derë m' derë tuej shtrii doren n' dheë t' huej ! . .

N' mâ t' paren barkë qi mujt me gjetë hîni mrëndë e u nis per Venedik, dyy javë mâ vonë se patne dalë ushtarët e Kshqelit prej gryket t' Buens.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

T' I K U N I T

Masi Shkodranët, t' perciellun prejë ush-
triëve Turkesha, patne mrrijt te gryka e
Buens e kjene rreshtue nder Barkë
t' gatueme per ta, kiene çue velat e era i dha rru-
gen per Venedik.

Deri m' at herë Leken e kishte majtë n' habii
lufta e trimnija. Shum heresh atii, edhe n' zjerm
t' luftës, i ishte pershkue ndeper mënd hovi i da-
shtniës e kishte mshâa n' zëmer t' vet per Buku-
rushen, por kuitimi se ajo, per brii vllaut vet, gji-
ndej jashta rrezikut, i kishte dhanë knaqsië e gjall-
nië t' ree qindreset. Por, tash qi hovi i zëmrimëve
ishte ndalue, tash qi krizma e armve kishte prâa e
kishte shuetitë vigma e luftarve, tash qi kishte pushue
gjâma e topave, breshnija e zhgjetave e t' ndeshu-
nat e burrave n' lamë t' trimniës, n' mende t' tii
kishte kthye me turr shkasi i asajë dashtnië ziër-
more qi permlidhte t' gjith kënjen e tii. Zëmra luf-
tarake i kishte lshue rëndin zëmërs dashnore t' një
burrit qi do per njimënd.

Ditë e natë i çfaqej para syesh flyra e sajë e
kandshme, bisedët e amla, lojë e fininiës por per
mii gjith tjera ditët e mramë kuër, n' gatim me
shkue per Krue, ajo i kishte ardhë per rreth tuej

stivue teshat e tija me ândje dashtnijet, tuej mârre n' kujdes gjith shkaken me shum permallim, e per mii gjith tiera i kishte metë ngulun n' mende aj t' him e t' dalun i paë pushim tuej i shkue per afer sikur diç me dashtë me thanë per paë çilë gojë me folë at diçka t' ndryem per mrênda!...

Aso kohet Leka s' i kishte vûe fort vesh atyne çikrrimevë t' vogla, por sot n' qetsië t' kalimit per mii ujna t' detit t' gjitha i silleshin ndeper mënd e nder t' gjitha pershifte nji diçka t' ree qi s' kishte paa at herë!...

— Po! — shkote tuej thanë me vedi. — Po! Ajo nji fjalë dote me e thanë porsì nji fjalë t'mrame t' dashtnorve qi dahan prejë shoqishojt, por ngurrîmi i tugueshem i ndisiës vajznore e kaa ndrye gojen e sajë m' at ditë. Po! — thote, tuej u permallue, — kaa dashtë me m' folë per mii dashtnië! Per at dashtnië t' paster e t' kulluet t'nji vashës kuer zgiell dashtnorin e zëmers vet per me lidhë jeten me têt!... —

Ndermiet t' ktyne mëndimeve qi i çfaqeshin, sî n' kllapië, Lekës i' u dukte se ishte dftue teper i ftoftë me têt, m' at t' daëme e gadi i mërte mnii vedit per at mungesë.

Barkët ishin tuej ngaa me cer t' marshme, me mot t' mirë e me deet t' paqët.

Burrat, qi n'e parë, tuej lânë vendin e vet, kishin metë zymt e nuk kishin baa verë me gojë, nisne me xânë kuvënd e graa me zhuzhullue tuej shpeshtue bisedët e veta e tuej kjaa trojet e t'parve e gjinden qi kishin metë mas tyne n' at vënd t' shkelun prejë anmikut.

— Shoqe! — tha njëna e graave — na po

kena nafaken me kalue n' dheë tieter ku mundena barë me pasë një jetë t' lirë, por saa shoqet t' ona kan ngelë nën robnië t' muisave, t' shkeluna, t' poshtnueme, t' shnjërueme!... —

— I kjoshim falë Perendiis! — i' a kthej tiëtra — e edhe ktyne burrave që me qindresë t' vet shtrëngue anmikun me raa n' godi: kshu mundena na me rrahë rrugen e detit, paë trazim e me dalë nder vëndë miknesha. —

— M' pelset shpirti kahë mëndoj për shumë shoqe që kan ngelë m' at dheë — tha një tjetër.

— Për më gjithë tjerat m' dhëm zëmra për Bukurushen!.. — tha një nder aso graash që kishin të këndë e aferme me shpië t' sajë e shoqe e dashun me të.

Leka që m' at ças ishte këndë çue m' u shpië, tjejt kalue m' at brinjë, ndieu pergojmin e Bukurushës e, s' lërgut, i paë hetuem, veshtror.

— Po, Zot! kahë hupë Bukurusha që nuk kthejt më n' shpië t' vet? — tha një tieter.

— Bukurusha, lumë motrat — i' a kthei e para — pat ndië se kiene shitue n' luftë t' Krues i vllaj e Leka. Gjithë gjyteti e dië s' e dotë ajo vllaan e vet, por dië edhe se dotë Leka për s' syt e badhit. Pasanike s' ishte, me gjëa e madhë e me shërbtorë e shërbtoresha, t' gjithë i la për me ngaa mas tynë.

— T' gjithë thoshin se ajo ishte unjë e Lekës e se as frymë s' mërrte vëç për të — tha njëna nder graa.

— Edhe e diftoj me punë e jo me pralla. Saa burra mëne t' dekun e t' varruem për rreth Krues; kurrnjë nder graa a varza t' Shkodër nuk ngau

mas tyne. Do me thanë se dashtnija m' t'ë kie pernjimënd e fortë. —

— Kaa pasë t' dretë — tha një tieter, nuse e ree, ndëjun tek lerg shoqeve qi e pshtetun n'teh t' barkës kqyrte dredhat e ujit t'detit kahë lëte barka mas vedit tuej ecë. — Per njimënd kaa pas t' dretë. Dy sokola shokët e tyne s' i kaa pasë Shkodra mrëndë. Njênin vllaa e tietrin mik zëmret. Ç' i' u dote asajë gjâja e madhi ?!..

— Shum tjerave i' u desht gjâja e madhi e s'luejtnë prejë gjytetit deri n' mâ t' mramin ças!.. E vetme kie Bukurusha!.. — tha e para qi kishte folë.

— T'thonë kush t'thonë — i'a priti një tieter mâ pertej. — Bukurusha âsht fëmna mâ e bukura e Shkoders e Leka mâ i miri burrë kreshnik e dashtnija e tyne i nderon t' dy njiherit! Smira flet sî t' duen por t' dy t' bâam per shoqishoinë. —

— Mirë, moj lumë motra — i'a kthej e para — t' gjitha jânë t' dituna por kahë hupi Bukurusha? Ktë kush mund e dinë?!... Leka u kthye n' gjytet por ajo e i vllaj hupne e s' u dukne mâ! —

— Kjo mërret vesht se ndo âsht bâa me t'vllaan e dikahë kan kalue, ndo i kaa dekë i vllaj e ajo kaa raa n' dorë t' Turkoshakve!.. —

— Edhe praa kan pasë ç' marrim m' t'ë! — Me pasë raa n' dorë t' tyne i' a kishin çue Sulltanit. Âsht teper e bukur per tierët e thonë se t'gjitha varzat ku t' jenë mâ t' bukurat e gjyteteve t' marruna do t' i çohen atij!... —

— Por Bukurusha, me shka n'of un m'të, — tha fqinja e sajë — copton vedin e tierët e s' bie n'dorë t' kuej. Teper e do Leken ajo per mos me bâa

flii vehten!... —

Njêna graash, m' at ças, me bisht t'synit, kish-te hetue Leken aty afer e, tuej i raa shoqes me bryl, i bâni shêj me prâa.

U ndrruene bisedët e Leka kaloj sikur mos t' kishte ndii farë sendit n' bisedime t' tyne por n' zëmer t' tii u pertrîne tallaze t' reja e u randue-ne kuitimet.

Fjalët e mrame qi i kishin raa n' vesh Lekës ishin kënë per zëmer t' tii porsi një zhgjetë zier-more «Ndo kaa dekë i vllaj e ajo kaa raa n' dorë t' Turkoshakve!...» Ky mëndim s' i kishte shkue deri m' at herë kurr ndeper mënd! Ajo zëmer burrit u dridh e t' kishte pasë sî kthehej dote m' u gjetë atje per me bâa kerkimet, e me krahnuer t'vet me u turrë per mjet t' anmiqve per me xierrë Bukurushen prejë doret t' tyne.

Aj mëndim i mnershem i shtoj helm helmit qi kishte zëmra e tii e nuk i la pushim per dy dit rresht, por sikur nollë nder zëmra teper t' trazue-me qi kuer ecë per krahas friga e uzdaja muen kio e mramia, ashtu m' Leken u njallë uzdaja se Bukurusha ishte me t' vllaan lerg rrezikut.

«Gjoni kaa metë per jashta — tha me vedi — Prejë varret pat kënë shndoshë. Kuer shkova me e gjetë n' Kurbii aj ishte kënë nisë per Shkoder. Duket se është ndeshë n' Bukurushen e është hutue me të qi e lodhun prejë rrugët do t' kenë pasë nevojë pushimit e kshtu kuer kan dashtë me kthye kan gjetë rrugen t' mydhn. Gjoni s' kaa mujtë me lânë Bukurushen vetem n' vend t' huej e me ardhë m' u ndeshë rreth Shkodrës me anmiq. Do t' kenë kalue n' Dukagjin t' perpietes ku Turkoshakët nuk

mund shkojnë fort vrig per n' muishin me shkue ndojherë.»

Kshtu Leka, me kso nduer kujtimesh, largoj vedit mëndimin e zii t'mnerimit qi fialët e asajë grue i kishin shtii n' krye n' at t' parë.

Barkët, t' shtyeme prejë eret t' marshme, ngitshin vrep kahë Venediku e ishin afrue, gadi, sqeles ndalimit e Leka me zyrtim n' zëmer pershifte n' afrim t' atii bregut lergtimin prejë dashtnores vet qi e kujtote t' tretun katund m' katund ndeper male t' Shqypniës per me i pshtue dorës rrmypese e gjaksore t' Turkoshakve t' mniën!

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

FILLI I UZDAJËS

Ushtarët kreshnikët e Shkoders kiene t' pritun me shum nderim n' breg t' Venedikut. Qindresa e tyne ishte bâa e permëndun jo veç n' Venedik por edhe n' Europë marë ku kreshnikija e Shkodranve diftohej porsì prallë. E kishte persë. Njimii e gjashtqind vetë i kishin bâa ballë 150 000 ushtarve t' atii Sulltanit qi kishte permysë saa gjytete e mretinë. Gjith asajë fuqië i kishin qindrue per ndandë muej paë u lodhë e t' lidhun me e shtye edhe mâ giatë.

Shpijat ishin kënë gatue per t' pritun e tryezat shtrue.

Lekës i kishte raa me shkue, vetë i katerti, m' nji shpië afer Pjacet t' Sh' Markut ku pushoj at natë. N' e nesre duel me shokë me paa gjytetin e bukur t' paë shoq m' gjith boten.

Oda ku rrite Leka ishte e stolisun me t' madhe hijeshii.

Halija t' trasha e t' pushta mloshin shirojen unji. Dyy pasqyra t' mdhaa, ma se nieri n' kamë, me rrethe t' prarueme n' florin ishin t' pshtetuna per dyy faqe t' murit. Nji forûn ziërmit me faqti-me t' rêmta t' prarueme, mate t' xetin e odës. Shtrati prejë drunit arret t' lmuert me t' dhenme e me

BIBLIOTHEKA PUBLIKE
"MARKU BARLETI"
SHKODER (2013)

prarime, i mluem me mlojse t' mndashta, ishte m' nji skâj e per brîi tii nji tryez e mermerët me nji qirsaar t' rrgjanët. Ftyrime luftash e krailash t' ravizuem n' mushemâa epshin larim t' kandshem odës.

Nji tryez shkrojet me nji karrigë me shtrojë kadifiet kishte per brîi, n' krah t' djabatë, nji lëpizë (raft) arret me dhentime t' bukra e me disaa libra e letra ndeper syeza.

Leka t' dyten natë u kthye tek heret n' odë t' vet. T' gjitha bukuriënat e gjytetit nuk e ngrehshin zëmren e tii e aj, tuej luejt andej e kndej ndeper gjytet, kqyrte n' kalim gjith bukuriënat e ralla por mëndja e tii ishte teper lerg andej.

Merziçem, i' u afrue lëpizit e muer ndeper dorë librat tuej i kalue rënd me rënd. Zgoll nji qi i' u duk mâ i pelqyeshem e u ul me e kndue. E çili fledë mas fledet tuej e kalue habiçem por me ças met ngrîi.

Habija qi n' e parë s' e lête me veshtrue shka kishte para syesh, kso heret permlodh t' gjith kuitimin e tii. M' nji faqe leter t' shiime mrênda fledve t' atii librit gjt etnîn e Bukurushës t' shkruem prejë doret t' sajë.

Ngeli i pîim! I' u bâa anderr. E kndoj rishtas. Nuk dote me i besue vedit, por letra s' kishte dyshim. Ishte nji hov i ndrydhun i zëmers sajë i rreshtuem aty saa per shfrim.

“Lena e mierë! — thote letra — e thanun “prejë tierve me êmen Bukurushë. Lena e “e dalun n' kerkim t' vllaat e e atii qi kie e âsht “e vetmia jeta e sajë, met jashta gjytetit vet m' nji “kohë qi vllau me Leken u ndryene n' gjytet! . .

«Per mos me raa n' dorë t' anmique t' terbuem i' u
«desht me ikë e me lânë vëndin e vet!...

«Pat ngaa me i' u gjetë perbrîi vllaut e t'dash-
«tunit t' varruem per rreth Krues, por nuk mujt
«m' u gjetë me ta aty ku e lypte nevoja mâ e
«madhja : aty ku per pshtim e nderë t' trojeve
«t' parve t' onë, t' dy, me krahnorë t' vet, jânë
«tuej i' u bâa pritë furiës t' shpatave t' anmikut!

«Me mierim n'zêmer shklet sot token e huej!...

20 Dhetuer 1478

Lena.....

Letra flitte çiltas. Shkrimi ishte i saji e s' ishte
te farë dyshimit. Por sî mund gjindej aty? Pse e
kishet shkruar e lânë m' at liber t' mydhun?!...
Bukurusha ishte vetem! Nuk gjindej praa me
t' vllaan sikur aj e kuitote?! E Gjoni?! E Buku-
rusha? ku gjindeshin? A ishte n' Venedik a kish-
te dalë andei e pse? Lekës i' u pshtuell mëndia.
Nuk dite ç' më mëndue mâ parë as kahë me maitë
e saa mâ fort mërte punen n' kuitim aq mâ teper
ngelte n' habië e n' pshtuellim.

Nji punë aq e paë pritun kishte nevojë per
pushim e masi mëndoj e shmëndoj tuej kerkue,
me vedi, sihet e psehet, nguli menden n' at punë
t' vetme qi ishte mâ e para : me kerkue Bukuru-
shen.

Mëndimi se kishte dalë rrezikut i dha nji
knaqsië t' ree e muendi i kerkimeve ishte per të
teper i leet saa do qi i nepte t' trëmun pseni qi,
tuej kënë aty, Bukurusha kishte dalë andej.

Filloj kerkimin mâ parë te i zoti i shpiës. Nji
burrë n' gjysë t' motmotit, shkurtalag, brumullak,
qi ishte, mundej m' a thanë mâ shumë gjanë se giatë.

Me do sytë t' voceri, ballin e ngushtë, faqet e

giana e me një gushë vierrecë që lshote dy rrathë.

Prejë tii mûit me diit se një vaizë e ree Shqyp-tare e ikun prejë vëndit vet, e bukur me një buku-rië t'posaçme, por tek e hiekun n'fytërë, kishte xânë vënd n'at odë për pak dit.

— Shpijet mirë dukej — tha i zoti i shpiës — një sherbtore e një sherbtuer kishte pasë me vedi. Bukurushë ishte êmni i sajë e Mrii thirrei sherb-toria. —

— Me syy t'zez ? — tha Leka.

— Po, syy t'zez, t'mdhai e t'qeshun ! —

— Tuej qeshë i bâhet një qukë n'faqe ? —

— Po. —

— Për giatsië as e nêltë as e shkurtë por e bâshme për shtat. —

— Sikur thue ! —

— Krahnorin t'plotë, flokët e arët e dredhca me fije shûm t'îmta —

— Flokë për bukurië — i'a gjegji ai — un nuk dii ç' me thanë mâ pertej por ishte një buku-rië që pak heresh mundet me paa syni !. —

— Jam tuej pvetë për kta shêje — tha Leka — pse nder kta mundem me njoftë a âsht njëmend ajo që un kërkoj, e bukurija e paë shoqe e një fêmens për paë shêje tjera nuk maston për dije n'ême ! —

— Kee t'dretë ! — përgjegji i zoti i shpiës — kee t'dretë. E marr vesht sikletin taad. A e kee moter ? m'fal, për ket t'pvetun !. . . —

— Moter s' e kam — përgjegji Leka — por . . . moter e permii moter !. . . —

— Shka do t'a keesh — tha ai — marr vesht vshtirtiën e zêmers s'atë. Lumë Zotnija, ajo ndëj ktu m'ket shpië për një dretë dit. N' deç po kqy-

ri tefterin per me diit njimëndit numrin e ditve. —

— Nuk m' lypet ! — tha Leka — shka m' lypet mue, âsht, me diit a gjindet ktu a kahë kaa shkue. —

— Pse nuk âsht ktu mundem me t' diftue paë farë dyshimit, e per ku kaa shkue mundem me e diit por jo kreit

— M' difto shka t' diish ! — tha Leka tuej i' a pree fialen n' gojë prejë ngutit qi kishte per me diit.

— Per shka dii po t' diftoj ! —

— Difto shka t' diish ! — tha rishtas, ngucem, Leka qi digjej n' zëmer t' vet kahë ai ngiatëte me fialë kote.

— Un dii kaq, qi ajo u nis me nji barkë per Napull. —

— Per Napull ? —

— Per Napull, lumë Zotnija, por se m' ç' vënd a se per ç' shpië nuk dii mâ pertej. Nji ditë para se u nisne i ndieva tuej folë me sherbtoren kahë i thane njëna tieters : m' bâhet se Zoja i tha sherbtore ; t' hollat kan nisë me n' a u sosë e ktu nuk kena kënd t' njoftun. Njimii rrushpet qi kena marrë me vedi jânë kahë marohen e shka do t' bâimë na mrapa ? Shkoimë n' Napull ko n' a dha porosiën me leter t' vet Emz. Ipeschkvi i Tivarit. Kena letren e tii e t' Dom Gjinit. —

— T' Priftit Riollit ! — tha Leka n' habië tuej pershii n' mēnde sîhien e atyne t' perpiekunave.

— T' priftit s' dii kuej — i' a kthej brumulla-ku — kaq kam ndii e nuk dii mâ pertej. —

— T' falem nderës me zëmer per shka m' diftove ! — i tha Leka e i ngriim nder kuitime u kthye n' odë t' vet. Muer librin n' dorë e e zhdri-

villoj faqe mas faqiet n' uzdajë me ndeshë ndonji shëj tieter per me muitë me gjetë gjurmat e Buku-rushës, por nuk gjet mâ farë sendit. Muer e kndoj rishtas letren e gjetun por s' mund xirej prejë so-jet mâa teper se diftote. E kndoj trii kater heresh rresht e s' mramit ndaloj kerkimet tier a e, tuej i' a diit per t' mirë shkahes kishte muitë me diit deri aty, suell mënden e vet nder kerkime t' njimënd-shme.

Shka muer vesht kiene: Bukurusha ishte kënë aty, paë farë dyshimit. Kishte pasë porosiëna prejë Dom Gjinit. Leka e njifte pse e kishte paa shum heresh n' shpii t' sajë. Ishte kënë n' Tivaar e Ipe-shkvi i kishte dhanë porosië per Napull. Pse per Napull e jo per Venedik? Leka nuk multe me e mârrë me mënd por sî do qi t' ishte Bukurusha kishte shkue n' Napull e atje do t' kerkohei.

Senati i Venedikut kishte bâa gatimet per nde-rime t' atyne fatozave qi per saa muej i kishin dalë zot Shkoders e posë qi kishte gatue shpijat per t' pritun t' tyne kishte caktue edhe per gjith cillin kamë t' nêlta me rroga t' mira e tokë e bu-shate nder vënde t' aferme per me i bâa t' leet rrnesen.

Leka qi ishte n' rënd t' parë t' kreshnikve Shqyptarë kishte mâ t' madhen pjesë t' atyne mira-dijeve e per n' e nesre ishte i thirrur n' Senat per me mârrë lkurzat - pergamenat - (aso kohet per punë t' mdhaa epeshin diftesat e njtsiës a zotnimit t' ka-mës e t' bushatiës dhanun, t' shkume nder lkurza e jo nder letra sî n' e vonë).

Leka nuk ndej n' dyshim as nji ças t' vetem. E madhe ishte pasunija qi Venediku tuej njoftë

m' të mâ t' parin fatoz t' qindresës t' bâame n'Kshqel t' Shkoders, kishte dashtë me i pshtetë e e nëltë kama e pariës dhanun nder rënde mâ t' parat t' ushtriëve, por nuk miefotote per të as Venediku marë aq saa me e ndalue m' at vënd ç' me ças qi dite se Bukurusha kishte dalë andej.

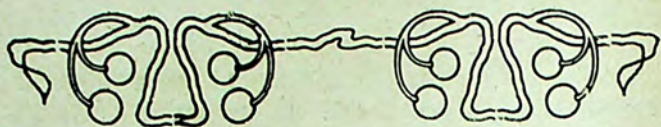
Leka i' u fal nderës Venedikut, e diftoj se ai n' e nesre do t' nisej per Napull.

— N' kioftë — tha — se fati m' thrret me u kthye e me pasë nevojen e ktii Senatit u lutem mos me m' qitë m' ânet! —

Ëmni i Lekës met i shkruem nder tefterë t' Venedikut n' rënd t' kreshnikve dalzotsa t' Shkoders e n' e nesre hîni m' një barkë qi ishte tuej mârre rrugë per Napull.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

N' K E R K I M

Gjoni qi një muej më vonë se Leka kishte marrë rrugë për Venedik për me gjetë motren e vet kishte hieqë shumë keq për detë ku duhija ishte këndë aq e madhe saa, shumë heresh, ishin këndë n' rrezik me shkue n' fund t' detit kashatë e peshqve t' unshem.

Tuk duel n' breg nuk i vuni vesh me kqyrë as bukuriët e mdaa t' atij gjytetit m' zaa, as Kishen e Sh' Markut, as Piacen e aferme, as Kanall Grande e tiera godiëna t' veçanta qi kaa për mrënda gjyteti, por kerkoj me zbluc ku muite m' u gjetë motra.

Punë shumë e vshtirë m' një gjytet t' madh ku aso kohet shumë Shqyptarë t' ikun ishin pershkue ndeper të tuej kerkue ndimë e pushim.

I paë diishe m' vëndit, tuk duel n' breg, kie çue prejë një prëisit m' një shpië afer urët qi thohej *Ponte dei sospiri*. Një shpië e kandshme me dritësore kahë ura.

Luka nuk dite se m' shka shkrepse ai ëmen por nder punë më t' parat, një shërbtuer i shpiës i diftoj se — *Ponte dei sospiri* — dote me thanë: *Ura e t' mshameve*, prejë se aty pari kaloshin t' gjikuemt për deqë!

Gjoni s' i vëte vesh atyne prallimeve qi kishin m' vedi një randsië kuitimit historiak per kohë mâ t' vona e puna qi dote me diit aj ishte se ku mund gjëte motren e vet.

Per një javë rresht muer e dha ndeper Venedik per me muitë me diktue farë sëndit e tek s' mramit zbloj se Leka, i ardhun nie ushtarë Shqyptarë t' pshtuem n' rrethim t' Shkoders, ishte nisë per Napull.

Kurfarë shëjit per motren e vet nuk muit me zblue m' at vënd ku nder ditët e mrame gjith kushi flitte vetem per t' ardhun t' dalzotave t' Shkoders.

Masi buer uzdajen me gjetë aty Bukurushen çau per Napull per me gjetë Leken.

Leka, porsaa kishte mrrit n' Napull, ishte dhanë n' kerkim t' Bukurushës por paë dobië pse nuk kishte muitë kerkund me i raa per gjurmë.

Gjyteti ishte i madh e i hapët. Prejë bregut t' detit pershite gjin e vaut t' gjanë e mërrte kodrat kundruell me shpija t' bukura, me kopshtnaje, lulishta e rrethe t' mushuna me bimë portagalash e lmoish, ullishta e pëmë tiera gjith farësh.

Leka nuk ndiite n' vedi gzimin e bukuriënave qi e kishin rrethue prejë se mëndia e tii ishte e permledhun m' një mëndim t' vetem qi ishte si me gjetë ate per t' cillen ashtu andej do t' ishte e vetmia psehe e gjallniës tii.

U ënd e u sh' ënd per disaë kohë ndeper at gjytet paë muitë kerkund me raa n' farë giasimit e mrapa, per paë bierrë shqimit uzdajen, dau me mënde t' vet mos me pushue deri t' mund i' a mrrite qellimit.

Kishte lânë n' Venedik vëndin e pariës t' dha-

BIBLIOTEKË PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (1918)

nun n' rënd t' ushtriëve t' asajë Republikë e tokët e bushatet e faluna per me kerkue atë qi kishte per zëmer e nuk dote me u kthye mrapa per paë e gjetë m' at vënd ndo per paë diit marimin.

N' Napull per tē u çfaq një jetë e ree.

Sundote aso kohet Ferdinandi i biri i Alfonsit t' Aragonës krailit t' Napullit, qi pat kënë miku i zëmert i Skanderbegut. Ky posë se kishte pasë miraas prejë t' et miqsiën per t' gjith Shqyptarë, kishte edhe një detyrë t' posaçme ndëj ta qyshë se Skanderbegu me ushtrië Shqyptare, tetmdhetë viet mâ parë, tuej bue dukët e baronat e Italiës t' çuem peshë mii tē e kishte maitë n' kamë t' krailniës.

Sikursë n' kohë t' Romanve Shqyptarët perbâshin fuqiën mâ t' miren mretnore nder dega a koorte Iliriane, ashtu n' Napull, kso kohet, degat ushtrake Shqyptare t' thanuna *Real Macedone* ishin roja besnike e krailit e permlidhshin n' vedi t' gjitha nderimet e mirsiët mretnore.

Leka u shkrue n' rresht t' tyne e i njoftun per trimnië e burrnië-kie njehë nder mâ t' parët.

Kerkimet per me gjetë Bukurushen nuk prâane por Leka nuk dite ç' farë shêjesh me dhanë per me zblue atë qi kerkote. Teper shum gjind t' ikun prejë Shqypnijet kishin ardhë m' at vënd n' kohë t' mrame ! . . .

Kishin kalue gjashtë muej qi Leka gjindej n' degë ushtrake *Real Macedone* e moji i Majit, i bukur e i kandshe çfaqte me t' qeshun t' vet lulzimin e mâ t' bukres kohë t' motnotit.

Leka kishte marrë rëndin e parë t' shoqniës vet qi kishte per sherbim rojen Mretnore. Ajo degë permlidhte t' gjith ushtarët mâ t' zgiellunit per pa-

shië e burrnië e Leka ishte per mîi tierë kryeparë.

Ishte kënë m' një aso ditsh tuej vrue n' tefteer rëndin e ushtarve vet kuer i kie çue një lutie me t'cillen një Shqyptaar i ikun, lypte me hîi n' at degë ushtrijet roitare.

Leka kndoj nënshkrimin e luties e met ngrîi. I raa syvve me dorë sikurë me dashtë me largue një styrkqyrun t' shtrëmët e nguli rishtas syt n'at shkrim.

Ëmni ishte aj vetë : Gjoni i Zekut . . .

Nuk priti me e thirrë mrëndë sikur e epte kama e tii por brofi n' kamë, e :

— Nieri qi dha ket lutie — i tha puthadorit qi e kishte prûu — a âsht tuej pritë a kaa shkue ?

— Tuej pritë, Zotnië — gjegji ai.

Lekës i rrahi zëmra me turr e tuej i dalë para — ai vetë kaa me kënë ! — tha me vedi.

Me e paa per s' lergut e me ngaa me e mârre ngrykë nuk pat ndermiet veç se një ças.

— Gjon ! Ti ktu ? —

— Lekë ! — tha Gjoni i habitun shqimit kuer e paa, e dy luftarët e rrebët, kreshnikët e Krues e t' Shkoders qi me trimnië t' veta kishin bâa m' u dridhë tubat e Turkoshakve mrënda e jashta gjytetit, t' rrokun me një dashtnië t' permallshme, nuk dishin m' u daa njeni prejë tietrit.

— Nderim i kioftë Perendiës ! — tha Leka — e tuej thanë kshtu i prîni mrëndë.

Dega rojtare »Real Maçedone« e perbâme me Shqyptarë kishte edhe shum piestare Shkodranë qi t' gjith e njoftne Gjoni e nderuene m' t' mâ t' mirin luftaar t' atyne rretheve.

Bisedimet e Lekës e t' Gjoni u permloedhne t' gjitha m' Bukurushen e n' e nesre t' dy bashkë

filluene kerkimet.

Dihei se Bukurusha ishte nisë per Napull por m' at gjytet t' madh ishte vshtirë me gjetë një nieri per paë i diit cakun e ndëjës.

Shumica e t' huejve qi pershkohei m' at vënd e sidomos shumica e Shqyphtarve t' ikun aso kohet, shtote pshtiellimin, ngurrote kerkimet e trette gjurmen e kueidohit!...

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

N' K A T U N D

Bukurusha, n' Napull, nder ditët e para kishte xânë vënd m' një bûjtore (Hotël) n' breg t' detit.

Puna mâ e para e saja m' at vënd kje kerkimi i shpiës t' atië per t' cillin kishte pasë porosiën prejë Ipeshkvit t' Tivarit por Dom Luka nuk gjindej n' Napull. Nji javë mâ parë ishte kënë çue per famullië m' një katuhd t' aferm qi thohëi Pozuoli.

T' hollat qi Bukurusha kishte pasë me vedi ishin kahë maroheshin shqimit. Prejë njimii rrushpeve me t' cillat kishte dalë prejë Shkodret s' i kishin metë veç se edhe pesdhetë !

U nis per Pozuoli ku Dom Luka tuk paa shkrimin e Ipeshkvit e priti me nderim.

— Ket vaizë, i thote Ipeshkvi — kee per t' a kqyrë porsì motren t' ême. —

Dom Luka e Ipeshkvi ishin t' një vëndit : ishin rritë bashkë e bashkë bâa msimet e Prifmiës e s' kishin harrue kurr miqsiën e permallshme t' fmi-niës.

Miqsija e dashtnija e tyre ishte kënë gjith herë vllaznore e e paë prishme e Dom Luka u gzue n' mëndim me i bâa një sherbim mikut vet.

M' një shpië t' kandshme n' faqe t' detit, afer

Kishet t' vogel t' katundit t' Pozuolit Bukurusha me ndimë t' Dom Lukës gjet qetsiën e trazueme deri m' at herë.

Per posë mëndimit t' Gjonit e t' Lekës qi s' i lëte pushim mûite me kënë e knaqun e nder mâ nafakbardhat e saa Shqyptareve t' ikuna m' at kohë.

— Mos hiq keq per kurgjâa — i tha Dom Luka — lum bija e jeme, shka t' mungojnë m' diftò. Marianen, t' zojen e shpiës e kam porositë me t' u bâa mukajet per gjith ç' lypet, se ju, per tash nji herë, nuk i' a dini vëndit saa do qi âsht i vogel. N' mos paç t' kolla, sikur nuk do t' keesh, ço nesor te un sherbtoren. — Bukurushës i muer ftyra nji t' kuq t' ndezun e turpshej e pîitas:

— Kam t' holla! — i giegji — saa per tash m' miaftoinë! —

Ishte deka per tē m' u bâa nevoja e kuej! E vaditun me shum t' mira. E vaditun me i dhanë gjith herë tierve, nuk mund shtrohej me thanë, s' kam, deri t' i vîte thika n' asht.

Dom Luka s' i vûni vesh atii t' kuqun:

— Mirë, lum bija — i' a kthej — Nuk due qi t' hieqsh keq per kurrnji sënd e nuk due t' kurseish gjâ sëndit qi t' duhet. —

Bukurusha, n' pak dit, u vadit n' qetsië t' katundit e njeu letsië e t' knaqun.

Per rreth Pozuolit gjindeshin shum rrënime t' moçme qi kishin vieftim Historijet e Bukurushës qi kishte kndue shum per mîi Historië t' unjishme t' Romës e t' Romanve e per mîi pjesë t' veçme t' Mretnave e t' kohve t' tyre i raëne n' mënd se aty gjindeshin banjat (hamamet) e Neronit e shpejlla e shortares m' zaa, Sibilës.

Dom Luka, një ditë, i prîni e e çoj me paa vëndin e atyne banjave t' habitshme.

Prejë Pozuolit morne bregun e detit që bâte një ktheicë gjitare deri m' skâj ku mali ndeshej n' deet. N' rranxë t' atij malit, një derë e vogël e një shpellës që thellohej n' mal ishte e hîimia e banjave. Shpella që aty fillote, porsî një rruginë e ngushtë, kalote mrênda malit me një t' siellun m' se nja gjysë oret ku mali kishte për mrênda një vapë ziermore me avull t' xetit aq t' randë saa me t' marrë frymen. Eer surfullit e randë i shtolëj asajë vapë e, tuk t' hîhej mrëndë, diersa e mlote njerin aq fort saa me i kullue për tokë.

— A do me hîi mrëndë? — i tha Dom Luka, — por mos u trêm!... —

Bukurusha nuk kishte pasë farë ândiet me hîi për mrênda por kuer ndieu fialen — mos u trêm, — i' u duk sî poshtnim ligshtijet e :

— Një Shqyptarë, s' trëmet! — tha, tuej qeshë. — Mundena me hîi mrëndë! —

Dy rojtarë morne ûunat e perbâame me shllunga t' lita t' rrshinueme e i dhane flakë e me ta n' dorë i prîne ndeper at shpellë t' terrshme e ziërmore. Bukurushës nisi me i' u marrë frymë, por s' u lodh. Mrija briti trëmshej e u drodh me kthye për Bukurusha, tuej i' a një të për krahit, e ngrehi me turr e — mos n' a korit! — i tha.

— Merrni frymë saa t' doni — briti njëni rojtarësh që prîite — merrni frymë se nuk bân farë t' keqit! —

Bukurusha çili gojen e muer frymë e avulli i xeet, sikur i një kazanit n' vllm, i banej se e digjte për mrênda.

Kaluene ndeper at rruginë ziermore e u drodhne rishtas ku kishin hii n' e parë. Shtati i kullote ujë e kuer u ndalne per pushim, m' nji shtrat t' gatuem afer deret t' hîimit, roitari :

— Kqyr Zojushë — i tha — ktu mrênda malit âsht kaq t' xeet saa m' u piekë voeja me valë t' tokës — e tuej marrë n' dorë nji voe t' freskët e shtini m' nji kellaicë e i' a dha shoqit per brîi i cilli shkoj e zhyti kallaiçen m' nji shpellin ujit ku nuk e la veç se nji çast t' vetem e voeja u poq.

— Mërre Zojushë e haje — i tha rojtari.

Bukurusha muer voen qi njimënd ishte kënë zii mâ s' mirit paë valë tieter veç me vapë t' xetit permrëndshem.

— Ky, praa — tha Dom Luka — âsht vëndi aq i permëndun qi Neroni pat goditë per me bâa banja dierstimit e shum gjind marrin udhtime t' gjata prejë vëndeve shum t' lergta per me ardhë me paa kto rrugina t' çiluna n' gjî t' malit, ku jesin t' habitun !. . —

Prejë andej Dom Luka i çoj me paa shpellen e Sibilës, t' asajë Shortares madhe qi n' kohë t' Neronit, mundet m' u thanë, Mretnote m' ato shpella malit edhe per mii Mreten t' Romës e ku Romant e Mretnit kerkoshin me diit prejë sojet rrezizet e nafakët e t' mirat e t' kqijat e veta e t' Mretniës.

Shpella e Sibilës vîte m' faqe tieter brîi malit e ishte e gjânë e e ndrequn n' kihençe (qemeer) tullash. Kishte mâ se tre metra gjansië e nja tre neltsië.

T' hîmët ishte i ndriqshem per disaë metra thellsië por atie mrëndë ishte e terthorueme me tiera rrugina t' ngushta e ane (oda) t' vogla ku plaka Si-

bila bâte shortiit e veta e ku Mretnave i diftote fitimet e luftave, t' smueteve jeten e giatë, gjâan e nafaken t' trazuemve, dashtniën e vashave dielmniës, perkthimin e dashtniës parë vashave t' lânuna e kshtu se t' cillit trillimin t' mirë a t' zii sikur ajo dote vetë e sî shifte pelqimin e kuej kerkote ndimë prejë sojet.

— Ktu m' ket shpellë — tha prîstari — perulte madhniën e vet Neroni Mreti i Romës e vîte me lypë t' gjegjuna per punë kryekrejet t'Mretniës! . —

— Kohë idhuitrijet e mâarr! . . . — tha Dom Luka — kuer ndierzit adhroshin Zotat e dhênun n' guur e n' drûu! . . —

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

G Z I M

Leka me Gjonin nuk lane vënd paë ker-
kue ndeper gjytet per me diktue ca-
kun e Bukurushës por paë dobië. Gjith
ushtarët e asajë degë ushtrake e miq e t' njoftun
kjene porositë prejë tyne e njizet dukat i kiene folë
atii qi t' mûite me i ndeshë m' tē.

Dukatët e lshuem çuene peshë shum këndin
n' kerkim.

Dy muej patne kalue ç' se kishte mrrijt Gjoni
n' at vënd e nuk dihei një sënd mâ teper se n' ditë
t' parë. Uzdaja kishte nisë me i lshue e zymshem
rrishin t' dy paë dijt se shka me bâa mâ pertej
per kerkime t' reja.

— Bukurusha nuk mundet me kënë n' Na-
pull! — tha Gjoni një ditë tuej folë me Leken.

— Ku mundet me kënë? — pergjegji ai. —
Porosiënat i kaa pasë per ktu; per ktu është nisë
me barkë e qysh mundet me pasë dalë njetë?!... —

— Kio është një punë qi na nuk diim?!... A kaa
muitë me mrrijt ajo Barkë n' sqelë t' Napullit?!...
E diim se është nisë!... nuk e diim se kaa mrrijt!... —

— Kee t' dretë?!... — tha Leka qi ndieu n' zë-
mer një t' therme, porsî t' një zhgetës ngulun n' parzem,
kee t' dretë!... Ndoshta emat e detit i kan dhanë

Barkës m' një tieter krah !.... e ndoshta !!... po, ndoshta Barka ka mûitë m' u thye n' detë !!... — e tuej thanë kshtu shterngoj një t' mshâmë mnerimit qi ndieu n' vedi.

Kshtu kaluene edhe disaa dit me t' madhe merzië t' dy kreshnikve qi kishin lidhë menden e vet mos me bâa pushim deri t' mund zbloshin cakun e Bukurushës ndo marimin e sajë.

Ishte një ditë e Êite prejë mramiet qi Leka e Gjoni bâshin bisedime per mîi Bukurushen ndêjun balla ballë n'fushore t'bukur para Kshqelit t'Napullit, para atië Kshqelit ku, pak viet mâ parë, pat kënë ndrÿe n' burg i nîpi i Skanderbegut Hamza qi n' terhim t' marriës vet pat çue krye e tuej i prii ushtriëve Turkoshake kuitoj me rrxue prejë ndêjës Madhnore ungjin e vet per me marrë kamen e pariës tii, por pat bierrë luften, kie xânë gjallë me dorë e çue prejë Skanderbegut n' tretnim per me laa marriën e vet me burgnim t' shterngueshem.

Ai Kshqel, qi mâ vonë do t' ishte sî një perkuitim Historiak i rasave t' kohve vietra Shqyptare, kishte lshue hijen e vet n' at patalok ku ishin tuej ligjerue Gjoni e Leka kuer një ushtarësh i tyne i' u afrue Lekës tuej i dhanë pershndetmen ushtrake.

— Kuitoj — i tha — se kam gjetë çiken e kerkueme ! —

Leka e Gjoni kqyrne shqishoinë. Zemra e t' dyve flakroj n' gzim. Ishte ky laim leper i paë pritun per ta, m' një kohë qi kishin bierrë gadi shqimit uzdajen.

— Një çikë e rec, shumë pashme, me një sherbtore, t' dyja Shkodranë — tha aj. — I kam

hetue sot m' një shpië n' skâj t' gjytetit kah Lindia. —

Leka e Gjoni kishin metë ngritë tuej ndigjue. Masë ai pat marue :

— E ëmnin a mûite me i' a diit ? — tha Leka gzueshem n' uzdajë.

— Luke m' thane, i thonë çikës e Lenë sherbtore. —

— Lenë çikës ! — tha Gjoni qi, tuk ndieu ëmnin Lenë u ngul n' uzdajë t' njimëndshme se ajo ishte Bukurusha — Ti do t' keshë marrë vesht keq, ndo do t' keesh harrue ! —

— Ndoshta ! — pergjegji ushtari pîta :

— Bukurusha duket se kaa kthye ëmnin e vet t' njimëndshem — tha Gjoni tuej i' u siellë Lekës — Bukurushë kie thirrë n' smunim kuer ishte e vogel. A shef se me ket ndrrim ëmnit âsht bâa shumë m' i vshtirë t' gjetunit ? ! —

— Ngasim ! — tha Leka qi çasi i vancës i'u dukte vietë.

— Shkoimë ! — i' a priti Gjoni.

— Per sandte s' kena kuer ! — i' a kthej ushtari — âsht tek lerg e nuk mûnd mrrîjm vee naten —

— Per nee âsht nata ditë e terri ditë — pergjegji Leka.

— Por ! . . . — tha ushtari pîtas — atâ janë n' shpië t' huej e me trazue shpië e lagje per paë e diit njimënd !

— Po ti, a po thue se . . . —

— Po tham, Zotniç, se m' duket — i' a gjegji ushtari tuej i' a ndalue fialen n' gojë — po tham se âsht një çikë, por a âsht ajo e kerkuemia, un njimëndit s' e dii ! . . . —

— Nuk mund jenë tiçet ! — tha Leka me t' xeet.

— Ndoshta ! — i' a kthej ai vierrtas.

Gjoni, mâ i ndalun :

— A di shka, Lekë ? — tha — puna nuk kaa gjith at ngut. Na nesor, per t' zbardhiun t'dritës nisena e mrrijm me kohë m' at shêj vëndit ku kaa me n' a prîi ushtari. Ajo nuk kaa per t' ikë andej. Kena ngiatë saa kohë n' kerkim, mundena me pritë edhë per ket natë. —

Âshtu u bâa.

Leka s' mydhi syy gjith naten e lume e ashtu edhe Gjoni. Ndermiet t' poheve e t' joheve, t' uzdajës e t' frigës, kaloj ajo natë e trazueme e n' e nesre, n' per agim, por saa knduene gjelat e parë, u gjetne per rrugë.

E madhe kie habija e tyne kuer gjetne Lenen n' vënd t' Bukurushës ! —

Ushtari i kishte pasë dftue paë farë gabimit êmnat sî t' vaizës ashtu t' sherbtores qi kta kishin perkthye mas ândiet vet.

— Luke ti ktu ? ! . — tha Gjoni, tuk e paa.

— Ç' orë e mirë t' kaa prîi, Gjon ! — pergjegji Lukia gzueshem.

— Kuitueme se po gjëimë ktu Bukurushen ! . . . kena ardhë per tē ! . . — tha Leka, zymshem, me zëmer t' thyeme.

Lukia ishte vaizë nder tetmdhetë viet, fort e hiëshme, shoqe e dashtun e Bukurushës.

Shpiën e kishte pasë per nën Kishë t' Zojës kahë balli i Urës Buenës qi, perpiqei per sukë n' rranxë t' Zuesit, ku kena paa Bukurushen tuej shkue kuer, aso kohet, laimtarët e ardhun prejë Krujet prûene laimet e zëza t' trënimeve t' kryegjyitetit t' Shqypniës para se ajo pat dalë prejë Shkodret.

Lukia ishte shpijet mirë, pasanike e per bukurie nuk kishte pasë shoqe qi t' i' a delte n' gjytet per posë Bukurushet.

Shoqe e dashtun e Bukurushës, qyshë n' voc-rië, ishte njoftë me Gjonin i cilli, gjith herë, kishte ndii per tē një dashtnië t'posaçme e shumë heresh i kishte rrahë zëmra me hov dashtnorit m'të, por andia tii nder armë, nder t' ndeshuna e nder trimnië e kishte shuetitë n' zëmer t' tii turrin e dashtniës dielmorë.

Ky t'ndeshun i paë pritun njalli m'Gjonin kuitimet e hershme e idhnimi qi s' kishin gjetë Bukurushen e kie shperblye me t' ndeshun t' Lukes.

Nji tieter gzim per Gjonin kie kuer ndieu prejë Lukes se kushrini i tii Gjergji me gjith sherbtoren gjindeshin m' nji shpië t' aferme.

T' ikun t' gjith tubë kuer kie dhanë kushtrimi i afrimit Turkoshakve kishin dalë n' breg t' Ulqinit ku kishin hii m' nji barkë qi kishte çaa per Napull.

Lukia e ikun me shumicë t' gjindve, kishte marrë rrugen per me dalë n' dheë t' huej bashkë me nanen e vet, me nji vllaa t' vogel e me sherbtoren e shpiës.

I jati, ushtaar i permëndun, masi kishte perciellë robt deri saa i kishte shtii n' barkë per t' nisun, ishte dredhë vetë n' gjytet per me qindrue me burra n' Kshqel t' Shkoders ku kishte meirë. E âma e Lukes kishte dekë dyp dit masi kishin dalë n' breg t' Napullit e vllau mâ i vogel se Lukia edhe aj kishte dekë nji muej mâa vonë.

Lukia kishte ngelë shqimit e vetme n' dheë t' huej paë kerkend tieter t' venë per posë sherbtore dashtun.

Gzimi i sajë kuer paa Gjonin e Leken kie i madh. I' u bâa se i' u njallë i parë e i mram e kuer ndieu prejë tyne se Bukurusha gjindej n' Napull, i' u pertrëi një jetë e ree.

— Bukurushen ? ! s' kam me e lânë paë e gjetë ! — tha — lypnie prejë mejet ! . —

Lukia per dyy javë rresht nuk la skâj Napullit paë kerkue e ishte kahë birte edhe ajo uzdajen kuer, n' bisedime mâ t' giata me Gjonin e Leken, muer një ditë per fije rrugtimin e bâam prejë sojet.

— Prifti i Rriollit — tha — i' a paska porositë Ipeshkvit t' Tivarit, e prejë andej paska dalë n' Venedik prejë kahit ardhë n' Napull. Praa duket se Ipeshkvi dikuej i' a kaa porositë ktu. M' a lëni mue kerkimin ! . . —

Lukia n' e nesre shkoj m' një Kishë ku foli me shum priften tuej pvetë njënin mas tietrit kush njëfte Ipeshkvin e Tivarit por s' dishin gjâa per tē. Ngau m' një tieter vënd e m' tieter deri saa mrrini me diit kush ishte Ipeshkvi, kē kishte n' Napull e zbloj t' gjith dashamirët e tii ku i kishte pasë. Nder t' gjith pveti, t' gjithve i shkoj te shpija por kurrâji s' dite me diftue gjâa per vaizë qi ajo kerkote.

— Po a s' kaa pasë mâ farë mikut teter ? — i tha njënit atyne, një ditë.

— Per n' Napull âsht ky e ky — i pergigji aj — e per jashta Napullit âsht Prifti i Pozuoliti dashamiri mâ i madhi i tii !

— I vetmi ku s' kam kënë ! . . — Ma Lukia e nesre heret u nis per Pozuoli e ngau fillë te Kisha.

M' at ças Bukurusha ishte tuej dalë prejë Kishet ku kishte paa Meshen e i dyja balla ballë u ndeshnë. --

— Bukurushë ! — briti — me gzim Lukia e u turr me e rrokë ngrykë.

Bukurusha met ngrii n' at habië t' parë, por me ças e njofti e :

— Po ti ? Luke ? ! .. — briti tuej e shterngue per zëmer.

Gzimi mund mëndohet por nuk mund shkruhet, e gzimet e Bukurushës ishin vetem n' fillesë.

— Kam ardhë me t' falë Gjonin e Leken — i tha Lukia ; e masi tallazet e zëmrave tyne nisne me raa fashë, Lukia i kalxoi gjith sîhen e punve qi kndoisi i di.

Paë farë vaneset u nisne per Napull ku tuk mrrîine n' patalok per ballë Kshqelit t' Krailave, Lukia ndaloj Bukurushen tuei i thanë me shkue mas sojet mâ kadalë e vetë u shtë per mrênda ku tuk paa Leken e Gjonin :

— I' u kam thanë ! .. — briti gzueshem — se lypnie Bukurushen prejë mejet ? Tek i' a' u kam prûe ! ... —

— Ku âsht ? ! .. — Per njimënd ? ! ... — thane t' dy një herit.

— Per njimënd sikurë po m' shifni tue njëk-tu — e tuej u siellë mrapa — afroju Bukurushë, afroju ! ... — i thirri.

Bukurusha raa nder krahë t' vllaat qi e kuitote t' tretun e mrapa nder krahe t' Lekës e zëmrat e tyne rrahne m' një t' raëme t' velme me knaqsië t' p'otë.

DY MUEJ MÂ VONË

Nji motinot e një katert kishte kalue qyesh se ishte dhanë Shkodra e dy muej ç' me at ditë qi Bukurusha kishte gjetë vllaan e dashtnorin, kuer, m' një ditë t' kthellët e t' kandshme veret, t' asajë vietë, m' një shpië t' madhe, nder mâ t' parat rruga t' gjytetit, vloshin gjindia t' veshun per gzim t' ditës qi do t' ishte mâ e bukra e jetës t' atyne dy burrave qi me trimnië aq t' madhe kishin qindrue per dheë t' vet njëni per mrënda e tietri jashta Kshqelit t' Shkoders.

Dyy karroca me kual bardhâça, mâ t' bukrit e ziermorët qi gjindeshin n' gjytet t' Napullit, ishin tuej pritë para derës madhe e t' gjanë n' fushore para shpijet.

Karrocat t' rrethueme e me lule gjithfarësh çfaqshin shëjet e gzimit t' asajë ditë e kualt ziermorë, me t' rrahun t' kamve per tokë, diftoshin merzië per t' pritun aq saa me m' zi multe me i ndalue dora e sezit t' vaditun.

Mas një copet herë, tuba e gjindvë, tuej zdrypë per shkallash, percuellne kater vetë, dy burra e dy vazha qi tuej u pershndetë me tierë, fluturim keyene nder karroca t' eillat me turr t' rrfeshem, morne rrugen kahë Pozuoli.

M' njënen ishte Bukurusha me Leken e m' tietren Lukia me Gjonin.

Bukurusha e Lukia t' dyja t' veshuna n' petka t' bardha per nusië shkoshin n' at Kishë t' vogel t' Pozuolit me lidhë jeten e vet me t' tyne e kishin dashtë qi kunora e martesës t'vêhei prejë atië Priftit t' ndershem qi me gjith at bujarië kishte maitë nën rojë t' vet mâ t' bukren vashë t' Shkoders per mâ t' fortin ushtaar dalzotsin e Kshqelit Rosafat.

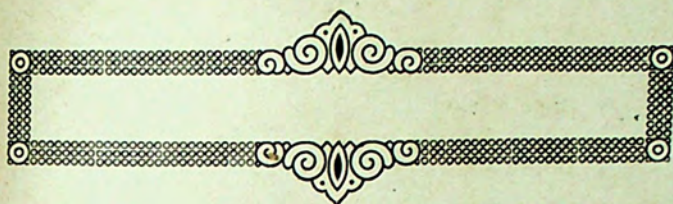
Bukurusha, n' nusië, ndriti me bukurië t' vet me kaq madhnië saa ndeper Napull per me çfaqë bukuriën e një fëmëns thohei :

«Bukurusha !» «Shkodranesha !»

Bukurusha pat tre dielm qi i rriti n' dashtnië t' dheut vet e nuk prâni tuej i thanë : *Birt e mî ! Mos harroni se ktu jeni n' dheë t' huej e se atie lerg, keni trollin e t' parve tuej qi pret shperblim prejë jush !*

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Diftoicë

Sogjtarët	faqe	3
Nji shpië kreshnikësh	»	9
Bukurusha	»	16
Laimtarët	»	26
Mas vllaut	»	40
Rrethimi i gjytetit	»	45
Nguctarët	»	55
N' breg t' Sheut	»	61
Yryshet e Kshqelit	»	70
Shul n' rrugë	»	76
Yryshet e mrama	»	81

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

N' dheë t' huej	”	85
T' Ikunit	”	93
Filli i uzdajës	”	99
N' kerkim	”	106
N' katund	”	111
Gzim	”	116
Dy muej mâ vonë	”	123

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

**BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)**

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)